

Fremskrittspartiets partiprogram

2025 – 2029

— mer frihet

Innhold

1	Innhold	
2	MER FRIHET	4
3	Fremskrittspartiets prinsipper	4
4	Statsstyret og valgordningen	5
5	Folkeavstemninger	6
6	Likestilling	6
7	Offentlig finansiert – privat produsert	7
8	Modernisering av offentlig sektor	7
9	Kommunen	9
10	TRYGGHET	11
11	Norge og verden	11
12	Nordområdene og polare områder	12
13	Norge og Europa	13
14	Bistand	14
15	Menneskerettigheter	15
16	Nordmenn i utlandet	16
17	Forsvar og sikkerhet	16
18	Innvandring og integrering	20
19	Et nytt asylsystem	20
20	Mottak av flyktninger i Norge	21
21	Asylsøkere	22
22	Være med å bygge opp hjemlandet	23
23	Familieinnvandring	23
24	Integrering	24
25	Like rettigheter og plikter i Norge uansett bakgrunn	26
26	Negativ sosial kontroll og utenforskap	26
27	Statsborgerskap	28
28	Samfunnssikkerhet og beredskap	28
29	Gjengkriminalitet	30
30	Politi og påtalemyndighet	31
31	Overgrep mot barn	33
32	Domstoler	34
33	Fengsel og kriminalomsorg	36
34	Pårørende og offeromsorg	37
35	Krisesentrene	37
36	Forebyggende arbeid	37
37	Bekjempe terror og internasjonal kriminalitet	38
38	ØKONOMISK HANDLEFRIHET	39
39	Personbeskatning	39
40	Bedriftsbeskatning	40
41	Avgifter	40
42	Finanspolitikk og pengepolitikk	41
43	Markedsøkonomi og næringsliv	42
44	Frihandel, toll og importvern	43
45	Næringsliv	43
46	Nyskaping, gründerpolitikk og små og mellomstore bedrifter	44
47	Verdiskaping over hele Norge	45
48	Havet	46
49	Fiskeri	46
50	Havbruk	47
51	Sjøpattedyr	49
52	Landbruk	49

1	Dyrevelferd og forbrukersikkerhet	51
2	Skogbruk	51
3	Reindrift	52
4	Maritim sektor	53
5	Mineralnæringen	54
6	Handels-, reiselivs- og servicenæringer	54
7	Alkohol og tobakk	55
8	Boligpolitikk.....	56
9	HELSE OG OMSORG.....	58
10	Sykehus.....	58
11	Kommunale helsetjenester, legevakt og legetjenester	59
12	Verdensledende på helseteknologi	60
13	Legemidler og vaksiner	60
14	Eldreomsorg	61
15	Brukerne skal selv få velge behandling	62
16	Tannhelse.....	62
17	Rehabilitering.....	63
18	Psykisk helse	63
19	Rusomsorg	64
20	Gen- og bioteknologi.....	65
21	Kvinnehelse	65
22	Barselomsorg og fødetilbud	65
23	Organdonasjon	65
24	SKOLE OG UTDANNING.....	67
25	Grunnutdanningen	68
26	Videregående utdanning.....	69
27	Realfagssatsing	70
28	Yrkesfagutdanning	70
29	Private skoler	71
30	Realkompetanse og livslang læring	71
31	Lærere og skoleledelse med kvalitet og autoritet	72
32	Verdigrunnlag og kultur	72
33	Trygghet i skolen	73
34	Fagskolene skal styrkes.....	74
35	Universiteter og høyskoler	74
36	Profesjonsfagene.....	75
37	Forskning.....	75
38	Studiefinansiering	76
39	ENERGI	78
40	Olje og gass.....	79
41	Vannkraft	80
42	Kjernekraft	81
43	Vindkraft	83
44	Alternative energikilder	84
45	Kraftutveksling	84
46	Strømnettet.....	85
47	Kraftkrevende industri	86
48	MILJØ	87
49	Forurensning og utslipp	87
50	Sirkulær økonomi.....	87
51	Marin forsøpling	88
52	Ressursforvaltning og avfallshåndtering.....	89
53	Naturvern og friluftsliv	89
54	KLIMA	91
55	TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON	94

1	Veinettet	94
2	Bygging, drift og finansiering	96
3	Kjøretøy	97
4	Fører Kortopplæring	98
5	Jernbanetransport	98
6	Luftfart	99
7	Sjøtransport	99
8	Kollektivtransport og bytrafikk	100
9	Trafikksikkerhet	101
10	Digitalisering	101
11	Kunstig intelligens (KI) i Norge	102
12	ARBEID OG VELFERD	103
13	Arbeidsliv	103
14	Sykelønnsordningen	104
15	Dagpenger	105
16	Inkluderende arbeidsliv	105
17	Personer med nedsatt funksjonsevne	106
18	Midlertidige ansettelser	107
19	NAV	108
20	Sosialhjelp og offentlige støtteordninger	108
21	Arbeidslivskriminalitet	109
22	Folketrygden	110
23	Offentlig tjenestepensjon	110
24	Alderspensjon	111
25	Nedsatt arbeidsevne og uførhet	112
26	Seniorer	113
27	FAMILIEPOLITIKK	114
28	Barnehage	115
29	Barnevern	116
30	KULTUR OG IDRETT	118
31	Vår felles kulturarv	119
32	Samisk kultur	119
33	Frivillighet	119
34	Idrett	120
35	Gaming og e-sport	121
36	Folkehelse	121
37	Åndsverk og rettigheter	122
38	Arkiv, bibliotek og museer	122
39	Medier	122
40		
41		
42		

1 **MER FRIHET**

2 Fremskrittspartiets ideologiske grunnlag er liberalismen. Vi ønsker mer frihet for den enkelte.
3 I en tid hvor andre partier prioriterer mektigere stat over frie individer, er vi helt avhengig av å
4 stille opp for vår felles frihet og for friheten til hvert eneste enkeltmenneske. Du er et unikt
5 individ, med egen vilje og egne behov og ønsker. Du skal få velge selv, ikke dyttes inn i en
6 forhåndsdefinert pakke for hvordan du skal leve livet ditt bestemt av politikere.

7
8 Valgfriheten er under press når det innføres forbud, påbud, retningslinjer og reguleringer i
9 alle retninger. Vi tror at du selv klarer å ta vare på deg og dine, og at du selv best vet
10 hvordan ditt liv bør leves. Med Fremskrittspartiet skal du få mer makt i eget liv, og valgfrihet i
11 alle livets aspekter. Du skal selv få avgjøre hvem som leverer tjenestene du trenger, om det
12 er barnehage, skole, helsetjenester eller omsorgstjenester. I alle livets faser er det du som
13 skal være sjef i eget liv, ikke politikerne. Markedsøkonomi og fri konkurranse er best for å
14 ivareta individuelle behov og sikre effektiv ressursutnyttelse av egne og samfunnets
15 ressurser.

16
17 Et liberalistisk menneskesyn legger vekt på at alle er selvstendige individer med selvstendig
18 verdi. Fremskrittspartiet mener at uten frihet, er vi ingenting. Derfor jobber vi for å si ja når vi
19 ikke har spesielle grunner til å si nei. Vi har troen på folk og næringsliv. Vi vil overføre makt
20 fra politikere til de som vet best selv, enten det er et individ, en familie eller en bedrift. Vi skal
21 samtidig alltid ivareta norske interesser og norsk selvråderett. Når frihetsverdier trues, skal
22 Fremskrittspartiet alltid ta kampen. Vi skal ha mer frihet, ikke mindre.

23
24 Dette kan bare virkeliggjøres ved at enkeltmennesket får anledning til å realisere sin
25 kreativitet og skaperkraft. Uten private arbeidstakere og arbeidsgivere, de som produserer
26 varer og tjenester og skaper verdier, ville det heller ikke vært noe å fordele eller forbruke.
27 Gode og forutsigbare rammevilkår for gründere, bedrifter og andre som investerer, utvikler
28 og skaper arbeidsplasser er en avgjørende forutsetning for å opprettholde et godt
29 velferdsnivå.

32 **Fremskrittspartiets prinsipper**

33 Fremskrittspartiet er et liberalistisk folkeparti. Det bygger på Norges grunnlov, norske og
34 vestlige verdier, tradisjon og kulturarv, med basis i det kristne livssynet og humanistiske
35 verdier.

36
37 Hovedmålet er sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep, og å styrke
38 samfunnets grunnleggende funksjoner. Det fundamentale i vårt samfunnssyn er troen på, og
39 respekten for, det enkelte menneskets egenart og retten til å bestemme over eget liv og egen
40 økonomi. Enkeltmennesket, familien og eiendomsretten er grunnleggende i samfunnet.

41
42 Vi tar sterk avstand fra forskjellsbehandling av mennesker basert på kjønn, religion, legning
43 eller etnisk opprinnelse, og vi vil verne om de rettighetene som Grunnloven legger opp til,
44 som eiendomsrett, næringsfrihet, personlig frihet, ytringsfrihet, trosfrihet og
45 organisasjonsfrihet.

46
47 Frihet til å bestemme over eget liv betyr også at man må sikres retten til en verdig avslutning
48 av livet. Fremskrittspartiet vil derfor i noen situasjoner tillate aktiv dødshjelp regulert av et
49 strengt lovverk.

50
51 Som en del av den personlige friheten er personvernet vesentlig. Enkeltmenneskets rett til
52 privatliv og personlig integritet må respekteres som en grunnleggende rettighet, herunder
53 fravær av overvåkning.

1
2 Det offentliges makt må begrenses slik at individets rettigheter og handlefrihet bevares. Det
3 offentlige skal ikke ta på seg oppgaver som like godt kan løses av enkeltpersoner, bedrifter
4 og frivillige organisasjoner.

5
6 Vi tar avstand fra enhver form for totalitær og autoritær statsmakt eller ideologier som sikter
7 mot dette, og stiller oss svært kritiske til enhver overføring av myndighet fra borgerne til det
8 offentlige.

9
10 Vår politikk bygger på folkestyre, med desentralisert politisk makt og avgjørelse i folkevalgte
11 organer, samt å lovfeste bindende folkeavstemninger som en del av vårt konstitusjonelle
12 system. De politiske nivåer begrenses til kommune og stat. Eiendomsretten er et overordnet
13 prinsipp, og Fremskrittspartiet motsetter seg inngrep i den private eiendomsretten.

14
15 Ekspropriasjon kan kun aksepteres dersom det er absolutt nødvendig for å sikre vesentlige
16 samfunnsinteresser, og det ikke er mulig å forhandle frem enighet med grunneier. I så fall
17 skal det ytes full markedsmessig erstatning til den som må avstå eiendom. Ethvert
18 ekspropriasjonsvedtak skal kunne bringes inn for domstolene til overprøving, også for å
19 fastsette erstatningens størrelse.

20
21 Kommuners mulighet til omregulering av private eiendommer mot eiers ønske må
22 begrenses.

23
24 Fremskrittspartiet er en sterk forsvarer av ytringsfriheten og mener enhver har rett til å ytre
25 seg fritt. Vi vil alltid forsvare ytringsfriheten som en av grunnpillarene i demokratiet.
26 Ytringsfriheten bør likevel avgrenses slik at den ikke skader personvernet og rikets sikkerhet.

27
28 Partiets medlemmer stilles fritt i spørsmål av religiøs og livssynsmessig karakter som ikke
29 entydig dekkes av partiprogrammet.

30
31 Fremskrittspartiet ser på den kristne kulturarven, vestlige verdier, og skillet mellom religion
32 og politikk som grunnleggende verdier i det norske samfunnet. Religionsfrihet er en
33 grunnleggende rettighet for den enkelte, og vi vil arbeide mot all diskriminering på religiøst
34 grunnlag.

35
36 Alle trossamfunn bør være uavhengige og selv råde over sin arbeidsform, økonomi,
37 organisasjonsform og forkynnelse, forutsatt at det ikke medfører krenkelse eller overgrep mot
38 medmennesker eller oppfordring til handlinger som bryter med norsk lov og regelverk. Vi
39 aksepterer ikke at lovbrudd, tvang, vold eller trusler mot rikets sikkerhet eller mot
40 enkeltpersoner, begrunnes med tro eller religionsfrihet.

41
42 Både samfunnet, kirken og staten er best tjent med et skille mellom kirke og stat, da en
43 politisk styrt kirke mister sin nødvendige legitimitet.

46 **Statsstyret og valgordningen**

47 Norge skal fortsatt være et grunnlovsfestet monarki. Regenten skal være nasjonens
48 samlende symbol og statsoverhode. Stortinget skal være den lovgivende og bevilgende
49 myndighet. Regjeringen skal være det utøvende organ, men den må gå av når den ikke
50 lenger har Stortingets tillit. Domstolene skal sikre at loven ikke anvendes i strid med
51 Grunnloven, og at regjeringen og offentlig forvaltning ikke gir pålegg uten hjemmel i lov.

1 Fremskrittspartiet mener at alle statsborgere i landet må ha stemmerett med lik verdi og
2 betydning når det gjelder sammensetningen av Stortinget. Alle avgitte stemmer ved
3 stortingsvalg skal telle likt. Vi vil også at folket gjennom folkeavstemninger skal gis adgang til
4 å avgjøre viktige politiske saker.

5
6 Vi er bekymret for lav valgdeltakelse og vil iverksette ulike tiltak for å øke oppslutningen om
7 demokratiet, som å heve sperregrensen og øke velgerinnflytelsen gjennom strykning og
8 kumulering.

9
10 Stemmeretten skal være allmenn og ikke begrenset til bestemte etniske grupper. Vi vil legge
11 ned fylkeskommunene og Sametinget, og endre dagens valgordning slik at valg til
12 kommunestyre og til Stortinget gjennomføres samtidig hvert fjerde år. Det vil gjøre det
13 enklere for partiene å presentere sammenhengen i politikken på lokalt og nasjonalt nivå.
14 Gjennomføring av valg hvert fjerde år vil bidra til en mer effektiv valgordning og kan også
15 bidra til å øke valgdeltakelsen.

16
17 Samiske og andre gruppers interesser ivaretas av de ordinære demokratisk folkevalgte
18 organer i landet. Inntil dette målet er oppnådd, vil vi gjennom valg til Sametinget bruke vår
19 posisjon til å sikre likebehandling av alle etniske grupper.

20
21 Stemmerett ved kommunevalg skal, i likhet med stortingsvalg, forbeholdes norske
22 statsborgere.

23
24 Det bør innføres oppløsningsrett for Stortinget, i tillegg til krav om flertallsvotering for
25 etablering av en ny regjering.

26
27 Vi vil sette klarere grenser for forvaltningens adgang til å treffe skjønnsmessige vedtak.

28
29 Vi vil at utnevnelser av dommere til Høyesterett skal godkjennes av Stortinget med to
30 tredjedels flertall, og dommere i lavere retter bør utnevnes av domstolsadministrasjonen. Når
31 minst en tredjedel av Stortingets medlemmer krever det, skal Høyesterett avgi uttalelse om
32 hvorvidt en lovbestemmelse er i strid med Grunnloven.

35 **Folkeavstemninger**

36 I saker med stor samfunnsmessig betydning vil Fremskrittspartiet at innbyggerne skal kunne
37 kreve folkeavstemning. Avstemningen kan enten gjennomføres som rådgivende eller
38 bindende. Ved bindende folkeavstemning må det legges til grunn at en viss andel av de
39 stemmeberettigede har avgitt stemme. Ved krav om folkeavstemninger må det samles inn
40 underskrifter fra minst ti prosent av de stemmeberettigede innbyggerne til støtte for kravet.

41 **Fremskrittspartiet vil:**

- 42 • ta i bruk folkeavstemninger og åpne for bindende folkeavstemninger

46 **Likestilling**

47 Alle mennesker er likeverdige, og Fremskrittspartiet aksepterer ikke diskriminering. Derfor er vi
48 imot kvotering. Vi vil fremme likeverd og sikre like muligheter og rettigheter til
49 samfunnsdeltakelse for alle.

1 Vi vil bekjempe aldersdiskriminering i arbeidslivet og ellers, fordi de fleste eldre klarer seg selv
2 og er viktige bidragsytere i samfunnet. Derfor fortjener de respekt, anerkjennelse og mulighet til
3 å delta i arbeidslivet på lik linje med andre.

4
5 Ved å anerkjenne samer som urfolk etter ILO-konvensjon nr. 169, gis det grunnlag for at
6 enkelte etniske grupperinger kan gis særrettigheter innenfor et felles bosettingsområde. Samer
7 har en rik kultur og historie, og eget språk, men er ikke et urfolk etter konvensjonens
8 definisjoner. Vi mener derfor at ILO nr. 169 ikke skal legges til grunn for regulering av forholdet
9 mellom samisk og norsk etnisitet i Norge.

11 **Fremskrittspartiet vil:**

- 12 • fjerne lovformuleringer som pålegger kvotering
- 13 • bekjempe aldersdiskriminering
- 14 • at Norge skal tre ut av ILO-konvensjon nr. 169
- 15 • verne om grunnleggende menneskerettigheter, som lovfestet rett til ikke å bli
- 16 kjønnslemlestet, tvangsgiftet eller utsatt for negativ sosial kontroll av religiøse miljøer
- 17 • gjøre likestillingsloven kjønnsnøytral

20 **Offentlig finansiert – privat produsert**

21 Selvstendige og ansvarlige mennesker, som i større grad får ta egne valg uten innblanding
22 fra det offentlige, vil bidra til mangfold, konkurranse og gode individuelle løsninger.

23 Vi tror konkurranse inspirerer til nyskaping, modernisering, teknologisk utvikling,
24 spesialisering, lavere kostnader og effektivisering. Den beste måten å skape denne
25 konkurransen på er å gi hver enkelt frihet til å velge den tjenesten eller tilbyderer de mener
26 er best. Derfor vil vi jobbe for valgfrihet i alle offentlig finansierte tjenester.

27
28 Vi mener at staten gjennom direkte finansiering skal ta kostnaden, men det er du selv som
29 skal velge leverandør eller tjeneste. Gjennom din valgfrihet vil konkurransen mellom
30 leverandørene sørge for at kvaliteten og innholdet i tjenestene er det som teller – ikke andre
31 helt irrelevante kriterier slik som om de er drevet privat, ideelt eller offentlig.

32
33 For å bidra til valgfrihet og for å ivareta eldre og andre som ikke benytter nye teknologiske
34 løsninger, er det viktig at muligheten til å bruke kontanter opprettholdes, uten å bli belastet
35 med urimelig høye betalingsgebyrer.

37 **Fremskrittspartiet vil:**

- 38 • sikre enkeltmennesket valgfrihet i offentlige tjenester
- 39 • likestille offentlige og private leverandører og tjenesteytere
- 40 • gjøre det enklere for private og ideelle å være leverandør til offentlig sektor
- 41 • sikre mulighet til å kunne betale med kontanter i Norge, uten urimelig høye
- 42 gebyrer

45 **Modernisering av offentlig sektor**

46 Fremskrittspartiet tror på mer frihet til enkeltmennesket, også i kommunen du bor i. Vi jobber
47 for at innbyggerne oftere skal få svaret ja når de spør om noe, og at du og dine behov
48 settes foran det offentliges.

49
50 Byråkrati, køer og krav skal bygges ned slik at du raskere og enklere kan realisere din drøm
51 enten det handler om boligen din eller en gründeridé for samfunnets neste arbeidsplasser. Vi

1 vil skape en offentlig sektor som prioriterer muligheter og spiller på lag med innbyggerne og
2 bedriftene.

3
4 Det er på tide å forenkle og deregulere samfunnet og redusere omfanget av offentlig
5 administrasjon. Antall forvaltningsnivåer og antall direktorater og underliggende etater må
6 reduseres. Det offentliges virksomhet må avgrenses og det må skilles mellom
7 forvaltningsrollen og tjenesteutøvelsen. Vi vil gjennomgå forvaltningen for å forenkle og
8 forbedre ressursbruken i offentlig sektor og stille tydelige effektiviseringskrav til offentlige
9 virksomheter.

10
11 Dagens ordning med statsforvaltere fører til ulik forvaltning og ulikt bruk av skjønn rundt om i
12 landet. Statsforvalterens innsigelsesrett bidrar til å undergrave det lokale selvstyret, spesielt i
13 arealsaker, men også gjennom regionalt planarbeid i regi av fylkeskommunene. Vi ønsker å
14 avvike dagens ordning med statsforvaltere. Samtidig må det etableres gode
15 tilsynsordninger, ankeinstanser og ordninger for legalitetskontroll som er likeverdige i hele
16 landet for å ivareta innbyggernes rettigheter.

17
18 Tilsyn bør være mest mulig uavhengig for å sikre likebehandling mellom private og offentlige
19 tjenesteleverandører, samt sikre at avvik faktisk rettes opp. Enkelte tilsyn kan utføres av
20 private på vegne av det offentlige.

21
22 Konkurransen er viktig for de offentlige virksomhetene. All informasjon om ressursbruk, målte
23 resultater og kvalitet i offentlig sektor skal være offentlig tilgjengelig.

24
25 Krav om utsmykking av offentlige bygg fjernes, og den statlige etaten Kunst i Offentlige Rom
26 (KORO) avvikles.

27 28 **Fremskrittspartiet vil:**

- 29 • sikre den private eiendomsretten
- 30 • sikre retten til fritt brukervalg
- 31 • gjennomgå alle offentlige tilsynsordninger for å sikre effektivisering og økt kvalitet
- 32 • innføre årlige effektiviseringskrav til offentlige virksomheter
- 33 • gjøre Lov om offentlige anskaffelser mer fleksibel
- 34 • at kostnader ved offentlige utredninger, utvalg og lignende skal synliggjøres
- 35 • fjerne krav om sidemål i det offentlige
- 36 • tilrettelegge for innsyn og at prinsippet om meroffentlighet følges, for å sikre
- 37 befolkningens mulighet til å se forvaltningen i kortene og bidra til god og effektiv
- 38 forvaltning
- 39 • øke produktiviteten gjennom strukturreformer som styrker næringslivets
- 40 vekstmuligheter og tiltak for å effektivisere offentlig sektor
- 41 • hindre at offentlige bedrifter gis særfordeler som fører til konkurransevridning
- 42 • sørge for gevinstrealisering i digitaliseringsprosjekter og strukturreformer som
- 43 besluttes
- 44 • legge til rette for å la private tilbydere konkurrere om å levere offentlig finansierte
- 45 tjenester
- 46 • sikre offentlig innsyn i konsultasjoner med sametinget

Kommunen

Demokrati og markedsøkonomi skal gi deg makt og innflytelse over din hverdag og ditt lokalmiljø.

Fremskrittspartiet ønsker at den enkelte kommune skal beholde en større andel av skatteinntektene fra innbyggerne og næringslivet i kommunen.

Vi ønsker at enkelte velferdsrettigheter som barnehage- skole- og sykehjemsplass skal grunnfinansieres med egen stykkprisfinansiering som følger brukeren. Brukeren selv velger hvem som skal levere tjenesten.

Kommunene utgjør fundamentet i det lokale folkestyret og representerer nærhet, tilhørighet og mulighet for innflytelse for befolkningen.

Det er først og fremst kommunenes eget ansvar å vurdere om de har en hensiktsmessig størrelse til å levere gode tjenester til sine innbyggere, eller om de blir for små og sårbare til å overta oppgaver fra fylkeskommunen. Det er kommunene selv som må ta initiativ til tettere samarbeid eller sammenslåing med nabokommunene.

Kommunen skal i større grad enn i dag få råde over egne arealer. De lokale vedtakene må respekteres og tillegges større vekt. Dette må også innebære en avgrensing av innsigelsesretten i arealsaker, plansaker og byggesaker, og at disse må avklares i lov. Det er kun i saker av stor regional eller nasjonal betydning at lokale vedtak kan søkes overprøvd. I dag er det en utstrakt bruk av forskrifter, nasjonale retningslinjer og skjønn som begrenser eiendomsretten og det lokale selvstyret.

For å stimulere kommunene til å legge til rette for næringsutvikling bør kommunene få beholde noe av selskapsskatten der hvor verdiene skapes. Vi vil ikke at kommuner som reduserer formuesskatten lokalt, skal straffes gjennom inntektssystemet. Samtidig bør kommunenes anledning til å innkreve usosial eiendomsskatt avvikles.

Kommunal tjenesteproduksjon skal skje med høyest mulig kvalitet til lavest mulig kostnad. Brukerundersøkelser, fritt brukervalg, sammenligninger med andre kommuner og konkurranseutsetting er viktige virkemidler for å sikre innbyggerne gode tjenester.

Fremskrittspartiets kommunepolitikere jobber for minst mulig byråkrati, effektiv utnyttelse av skattebetalernes penger, service og JA-holdning i kommunene. Kommunene skal si ja til søknader fra innbyggere og næringsliv om de ikke har veldig god grunn til å si nei. Ansvar for ferdigstillelsesattest overføres fra kommunen til ansvarlig søker. Kontrollansvaret ligger hos kommunen.

Vi er for konkurranseutsetting og utfordringsrett. Dette vil gi økt oppmerksomhet rundt egne kostnader og kvalitet.

Det må etableres et overordnet nasjonalt prosjekt for å øke det kommunale handlingsrommet, samt forenkle og avbyråkratisere offentlig sektor. Prosjektet skal være tverrdepartementalt og systematisk gå gjennom relevante lover, forskrifter og statlige retningslinjer med mål om å øke det kommunale handlingsrommet, myndiggjøre kommunene og redusere overstyring fra den sektoriserede staten.

Fremskrittspartiet vil:

- legge ned fylkeskommunen og fordele oppgavene mellom stat, kommune og private
- gjennomgå statsforvaltningen med sikte på overføring av oppgaver til kommunene

- 1 • fjerne fylkeskommunens/statsforvalterens/Sametingets/Statens Vegvesens og andre
- 2 offentlige instansers innsigelsesrett til kommunale plan- og arealvedtak
- 3 • redusere nasjonale bestemmelser og føringer i plansaker for å styrke det lokale
- 4 selvstyret
- 5 • avvikle eiendomsskatten
- 6 • at staten skal sikre tilstrekkelig finansiering av nye oppgaver som pålegges
- 7 kommunene
- 8 • ha en totalgjennomgang av plan og bygningsloven og andre statlige forskrifter /
- 9 forventninger osv. med sikte på forenklinger og redusering av tidsbruk og
- 10 byggekostnader

11
12
13
14
15
16

1 TRYGGHET

2 Fremskrittspartiet mener at noen av de viktigste oppgavene vi har i Norge er å sørge for
3 innbyggernes trygghet og sikkerhet. Personlig eiendom og verdier skal sikres. Grensene
4 våre skal forsvares, og norske verdier skal støttes opp om i møte med ustabilitet, trusler og
5 endringer. Vi vil styrke politiet slik at du som innbygger skal være trygg på at dersom noe
6 skjer, så har politiet kapasitet til å hjelpe deg der og da.
7
8

9 Norge og verden

10 Norske interesser sikres best gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid med sikte på
11 internasjonal avspenning, varig fred, en friest mulig verdenshandel og respekt for
12 grunnleggende menneskerettigheter. Det er likevel viktig å ivareta norsk demokratisk kontroll
13 og ikke avgi suverenitet til å avgjøre viktige politiske spørsmål til andre land, organisasjoner,
14 og internasjonale domstoler.
15

16 Utenriksrepresentasjonen må stå i forhold til norske interesser i de enkelte land, og særlig ta
17 sikte på å bistå næringsliv og norske statsborgere. Forholdene til andre land må bygge på
18 prinsippene om likeverd og frihandel. Frihandel er den beste form for global arbeidsdeling
19 med gjensidige fordeler av samhandel, men sikkerhetspolitiske vurderinger må tillegges stor
20 vekt ved internasjonal handel. Etter sikkerhetspolitiske vurderinger bør Norge derfor bygge
21 ned handelsbarrierene mot utlandet bilateralt.
22

23 Bistandsbudsjettet skal reduseres kraftig. Bistanden til nød- og katastrofehjelp gjennom
24 nasjonale og internasjonale organisasjoner, samt den humanitære hjelpen til flyktninger i
25 nærområder til krig og konflikt, skal prioriteres. Bistandsbudsjettet skal også benyttes til å
26 ivareta norske interesser mer direkte, herunder å få etablert og gjennomført returavtaler med
27 land som er opprinnelsesland for asylsøkere og avtaler med potensielle trygge tredjeland for
28 å ivareta asylsøkere og flyktninger.
29

30 Det er viktig å bygge allianser med likesinnede land og støtte opp om demokratiske staters
31 rett til å forsvare seg mot terrorisme og trusler fra naboland. Vi støtter det jødiske folks rett til
32 et nasjonalt hjemland i Israel. Staten Israel anerkjennes som en suveren og demokratisk stat
33 med rett til å beskytte sine innbyggere mot eksterne, eksistensielle trusler.
34

35 Mye av utviklingshjelpen som gis til de palestinske selvstyremyndighetene og til
36 organisasjoner som opererer i de palestinske områdene, har ikke bidratt til å skape fred og
37 forsoning. Vi vil derfor jobbe for at det stilles tydeligere krav til midlene som gis til
38 palestinerne. Om kravene ikke oppfylles, må dette få umiddelbare konsekvenser, for
39 eksempel gjennom å holde tilbake midler eller å kreve tilbakebetaling.
40

41 Fremskrittspartiet ser med bekymring på økende antisemittisme, og vil jobbe for økt
42 samarbeid og samhandel med Israel. Vi mener at den Norske ambassaden i Israel skal ligge
43 i landets hovedstad Jerusalem.
44

45 USA og Storbritannia er Norges viktigste allierte. Det er viktig at Norge har et godt forhold til
46 USA uavhengig av hvilken administrasjon som styrer landet.
47

48 Russland, Iran og Kina er eksempler på autoritære diktaturer som utfordrer verdensfreden.
49 Menneskerettighetssituasjonen i disse landene og ikke minst krigen i Ukraina er eksempler
50 på opptreden som gjør at vi må styrke vår forsvarskapasitet og våre allianser, samt vurdere
51 vårt samarbeid med disse landene.
52
53

Nordområdene og polare områder

Nordområdene blir mer og mer interessante for Norge så vel som for verden. Den økte interessen skyldes de store mengder naturressurser som er funnet, og de man forventer å finne i fremtiden. I tillegg endrer isen i polhavet seg slik at nye seilingsleder åpnes opp, noe som betyr kortere avstand mellom de østlige og vestlige markedene.

Svalbard er en del av Norge og nordområdene som ligger i et utsatt geopolitisk område med stadig flere aktører. Norge må håndheve suverenitet og sikkerhet nordområdene i samarbeid med NATO og allierte på en troverdig måte. En bærekraftig forvaltning av ressursene som finnes på Svalbard er viktig for utvikling og næring, og vil legge til rette for norsk bosetting og norske arbeidsplasser.

Ved økt aktivitet i nordområdene vil Norges ansvar for beredskap og sikkerhet vokse. Seiling via Nordøstpassasjen og over Polhavet gjør Norge til innfallsport for hele det europeiske markedet, og all transport fra Europa gjennom disse ledene vil passere oss. Dette gjør at vi må være i stand til å håndtere større katastrofer i norsk ansvarsområde, både når det gjelder berging av mennesker, skip, installasjoner og verdier. Samtidig vil det kreve en oljevernberedskap av høyeste standard for å sikre oss mot store negative miljømessige konsekvenser.

Dette vil åpne for en utvikling av havnefasiliteter og tilhørende infrastruktur i nord, også på Svalbard som ligger plassert midt i området. Det vil i denne forbindelsen bli nødvendig å vurdere om man kan opprettholde de strenge restriksjonene rundt Svalbard, eller om den teknologiske utviklingen gjør at disse kan mykes opp.

Norges andel av nordområdene inneholder en enorm mengde naturressurser i form av fisk og skalldyr, olje, gass og mineraler. Ren og uberørt natur, tilgang til fornybare energikilder og en unik flora og fauna utgjør også store potensialer for vekst og utvikling. Vi vil legge til rette for at alle disse mulighetene kan benyttes, og vil samtidig legge vekt på innovasjon og forskning som fremmer næringenes sameksistens.

Norges ansvar som en stabil petroleumsleverandør er meget viktig. Vi vil derfor åpne nye områder i nord for utvinnings- og leteaktivitet innenfor de strenge sikkerhetsreglene vi allerede har.

Et sterkt og operativt forsvar i nordområdene er en nødvendighet for å hevde Norges suverenitet og eierskap til ressursene som finnes der. Vi vil derfor styrke alle forsvarsgrener i nord, samt stimulere til økt alliert trening og aktivitet. Et sterkt forsvar bør bygge på lokal kunnskap og forankring, og også i større grad baseres på lokal bosetting. Totalforsvaret og løsninger som bidrar til dette må prioriteres.

Fremskrittspartiet vil:

- fremme vårt eierskap i nordområdene
- øke militær tilstedeværelse og beredskap i Nordområdene blant annet for å hevde suverenitet
- åpne nye områder for utvinning av naturressurser
- øke innovasjon og forskning rettet mot nordområdenes utfordringer, herunder sameksistens av næringer
- øke satsning på infrastruktur som fremmer nye næringer i nordområdene
- vurdere økt aktivitet på og rundt Svalbard
- sikre kraftforsyningen på Svalbard ved gasskraft/biogass
- styrke utforskning av mineralforekomster og andre bergverksaktiviteter på øygruppen

1 Norge og Europa

2 Den Europeiske Union (EU) ble i sin tid opprettet med formål om å fremme fred, frihet og
3 samhandel i Europa. I den senere tid har imidlertid EU utviklet seg i overnasjonal retning.
4 Man har beveget seg vekk fra de opprinnelige tankene, og mot et overnasjonalt byråkrati i
5 Brussel som ofte legger hindringer i veien for folk flest. Derfor er Fremskrittspartiet imot norsk
6 medlemskap i EU, og mener at Norge for ofte ukritisk godtar det som vedtas av EU. Norges
7 forhold til EU skal avgjøres gjennom folkeavstemning.

8
9 EØS-avtalen sikrer norsk adgang til EUs indre marked, og er av vital betydning for norsk
10 næringsliv. Det er viktig med forutsigbarhet og klare regler for handel i EØS-området. Vi vil
11 arbeide for å forbedre EØS-avtalen for å sikre norske interesser, og i langt større grad
12 ivareta norske interesser før EØS-relevante beslutninger fattes i EU. EØS regelverket skal
13 sikre lik markedstilgang for norske bedrifter, men vi må tilpasse regelverket til små og
14 mellomstore selskap, som det er mange av i Norge, og ikke ukritisk innføre nytt
15 rapporteringsbyråkrati.

16
17 EØS-avtalen og utvidelsen av EU-området i 2004 har også bidratt til at norske
18 velferdsordninger er under press. Økt arbeidsinnvandring fra EØS-land og rask opptjening av
19 rett til velferdsgoder har ført til økt eksport av ytelser. Fordi norske ytelser er fastsatt i forhold
20 til norske priser og lønninger, gir dette svært god kjøpekraft i enkelte andre land.
21 Fremskrittspartiet vil derfor arbeide for innstramminger i adgangen til å eksportere
22 velferdsytelser, og sikre at hovedregelen for norske stønader er at de skal gå til norske
23 statsborgere og andre som bor og arbeider i Norge. Vi må i større grad utnytte
24 handlingsrommet og benytte reservasjonsretten for å sikre norske interesser.

25
26 Ytre Schengen-grensene er under stadig press, og flere Schengenland har liten evne til å
27 kontrollere egen yttergrense, med de følger at personer ukontrollert strømmer illegalt inn i
28 Schengenområdet. Denne problemstillingen må gripes tak i og løses dersom avtalen skal
29 videreføres i sin nåværende form. Norge bør bidra til å styrke Schengens yttergrenser, og
30 sikre muligheten for permanent kontroll av Norges grenser.

31
32 I Europa som område vil vi arbeide for en liberalisering av økonomien for å fremme vekst og
33 velferdsutvikling. Det er viktig med et godt samarbeid med Europa for å søke gode løsninger
34 når det gjelder spørsmål om sikkerhetspolitikk, miljøpolitikk, kriminalpolitikk og politiske
35 områder som i sterk grad relaterer seg til frihandel, felles konkurranseregler og menneskelig
36 frihet. Det er viktig at rammebetingelsene i EØS-området er konkurransedyktige med resten
37 av verden og at ikke sær-europeiske regler bidrar til å utkonkurrere virksomheter i en
38 internasjonal konkurranse.

39 Fremskrittspartiet vil:

- 41 • arbeide for et fortsatt nei til norsk medlemskap i EU
- 42 • at norsk eksport av olje, gass, fisk og elektrisk strøm dreier seg om viktige nasjonale
- 43 ressurser som skal være underlagt norsk lovgivning og jurisdiksjon
- 44 • heve terskelen for å få del i norske velferdsgoder i forbindelse med
- 45 arbeidsinnvandring fra EU
- 46 • at Norge bidrar til å styrke Schengens yttergrenser
- 47 • at Norges handel med EU skal styres gjennom EØS-avtalen
- 48 • at deler av EØS-avtalen bør reforhandles og forbedres for å forhindre eksport av
- 49 velferdsordninger og ivareta norske interesser
- 50 • ikke akseptere at Norge går med i en felles europeisk asyl- og innvandringspolitikk
- 51 • benytte reservasjonsretten for å hindre implementering av direktiver som svekker
- 52 Norges interesser
- 53 • iverksette tiltak for å forhindre eksport av velferdsordninger

Bistand

Norge skal føre en utviklingspolitikk med fattigdomsreduksjon og nødhjelp til de mest sårbare som bistandens hovedformål, samtidig som bistanden også bidrar til å ivareta våre egne interesser. Stat til stat-bistand bør i utgangspunktet begrenses til et minimum. Det bør ikke etableres nye bistandsavtaler der disse midlene forvaltes av stater som Norge ikke anser som demokratiske, eller der Norge ikke har kontroll over hvordan midlene brukes. Norske interesser må tas hensyn til og bruken av ubunden finansiering av FN og internasjonale organisasjoner må innskrenkes. Det innebærer også at bistanden bør ha et smalere geografisk fokus enn i dag.

Norge bør også fryse midler som allerede er gitt hvis det begås grove brudd på menneskerettigheter, eller landet nekter å ta imot sine egne borgere som ikke har fått opphold i Norge.

Betydelige deler av utviklingsbudsjettet skal gå til å fremforhandle avtaler med trygge tredjeland om løsninger på asylområdet, for å sikre returavtaler og ikke minst til å sikre humanitær hjelp og utvikling i flyktningeleirer og landene som huser disse.

Utviklingslandene må gis mulighet til økonomisk utvikling, og ikke bli varig avhengig av bistandsoverføringer. De må derfor få adgang til å eksportere sine varer til Norge uhindret av restriksjoner, kvoter, toll og avgifter, forutsatt at matsikkerhet blir ivaretatt. Staten bør legge til rette for at norsk næringsliv kan etablere seg og investere i fattige land. Næringsinvesteringer og handel er de viktigste bidragene til å sikre økonomisk og sosial utvikling i fattige land samtidig som vi også ivaretar norske interesser.

Fremskrittspartiet vil at humanitær innsats særlig skal ta i betraktning barns, og spesielt unges jenters, sårbarhet i humanitære kriser for å hindre barneekteskap og annen kjønnsbasert vold. Vi vil at kamp mot denne type skadelige skikker skal være en viktig satsing i norsk utviklingspolitikk. Dette bør gjøres i samarbeid med sterke aktører i det sivile samfunn.

Norge skal yte humanitær nødhjelp til land og områder som er utsatt for akutte kriser, som for eksempel naturkatastrofer, krig, terror og sultkatastrofer.

De frivillige organisasjonene gjør mye bra. Vi ønsker å legge til rette for å øke skattefradraget for gaver til frivillige, samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Samtidig er det slik at administrasjonskostnadene utgjør en uforholdsmessig stor del av de samlede utgiftene. Det vil være naturlig å stille krav til de frivillige organisasjonenes egenandel.

Det bør vurderes å fryse gjeld for en tidsavgrenset periode for enkeltland som rammes av store naturkatastrofer som flom, tørke osv. slik at landet kan bruke ressurser til å berge liv og helse for sine innbyggere.

Fremskrittspartiet vil:

- finansiere bistandsprosjekter i land som vil akseptere asylsentre på sitt territorium og fungere som trygge tredjeland
- bruke betydelige deler av bistandsbudsjettet på flyktningeleirer og land i nærområdene til krig og konflikt for å bedre situasjonen for mennesker på flukt og lokalbefolkningen i området
- innføre frihandel ved å bygge ned importrestriksjoner som særlig rammer utviklingsland
- oppmuntre til frivillig bistand gjennom humanitære organisasjoner
- gi hjelp til land som uforskyldt er kommet i nød ved naturkatastrofer og tilsvarende
- unngå at norsk bistand bidrar til korrupsjon og terrorisme
- begrense bistandsbudsjettet til maksimalt 0,7% av BNI (bruttonasjonalinntekt)

- at Norge viser sin støtte til demokratiske stater som er utsatt for internasjonal terrorisme eller trusler fra andre land
- at fungerende returavtaler skal være en forutsetning for å motta norsk bistand
- at norsk bistand i større grad rettes mot investeringer i næringsliv og arbeidsplasser i utviklingsland
- prioritere bistand som fremmer matsikkerhet og motvirker sult, spesielt i de mest sårbare områdene
- kreve strengere resultatkrav for bistandsprosjekter, med fokus på å redusere statlig byråkrati og ansvarliggjøring mottakerne og bekjempe korrupsjon

Menneskerettigheter

Fremskrittspartiets liberalistiske grunnsyn bygger på at alle mennesker har noen grunnleggende friheter og rettigheter uavhengig av hvor i verden de bor, slik som ytringsfrihet, trosfrihet og beskyttelse av privat eiendomsrett. Dette betyr at vi vil arbeide for å spre kunnskap om menneskerettigheter og bekjempe vold og undertrykkelse, for eksempel kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, menneskehandel og seksuelt misbruk av barn.

Menneskerettighetene har sitt utspring i behovet for å verne borgerne mot staten, ikke å pålegge staten stadig nye oppgaver. Det er helt avgjørende at de grunnleggende sivile og politiske menneskerettighetene ikke mister sin moralske og rettslige slagkraft. Det er en fare for at en for vid tolkning av sosiale og økonomiske menneskerettigheter på sikt kan undergrave tilliten og troverdigheten til menneskerettighetene.

Dialog er ikke alltid tilstrekkelig. I enkelte tilfeller vil det være mest hensiktsmessig å stå sammen med andre demokratiske allierte for å legge press på enkeltland.

Noen ganger er det uansvarlig å opprettholde økonomiske relasjoner og kontakt med enkelte stater. Vi vil derfor støtte internasjonale boikottaksjoner og sanksjoner mot stater som konsekvent bryter menneskerettighetene på en særlig brutal måte, eller som står bak eller finansierer terroraksjoner i andre land.

FN bør konsentrere seg om krigsforebyggende og fredsskapende arbeid, humanitært arbeid og kriseinnsats samt beskyttelse av menneskerettigheter. Organisasjonen og dens underorganisasjoner har utviklet store byråkratier med enorme administrasjonskostnader. Det er på tide med en kritisk gjennomgang av Norges ressursbruk inn i disse organisasjonene og hvordan pengene blir forvaltet. Utgangspunktet må være å se på om Norges interesser ivaretas gjennom denne ressursbruken.

Vi vil arbeide for at organisasjonen og dens underorganisasjoner må reorganiseres og effektiviseres og at omfanget av kostbare globale og regionale konferanser begrenses. I tillegg har diktatoriske stater stor innflytelse og hindrer tiltak for å stoppe krig og undertrykking. Norge bør ta initiativ til en grunnleggende debatt i FN om forholdet mellom FN, folkeretten og totalitære stater, og arbeide for at land som konsekvent undertrykker sine innbyggers grunnleggende rettigheter, ikke gis plass i komiteer og utvalg i FN, som har som sin fremste oppgave å fremme slike rettigheter.

Vi vil aktivt motarbeide alle former for overgrep og kjønnsbasert og kollektiv forskjellsbehandling som i dag begrunnes og forsvares ut fra religion. Vi mener at enkeltmenneskets frihet trumfer all religiøs praksis som er til hinder for dette.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • prioritere arbeid for aksept av grunnleggende menneskerettigheter
- 3 • vektlegge menneskerettigheter og demokratiske prinsipper som en del av
- 4 integreringsarbeidet
- 5 • at FN skal effektiviseres og prioritere fredsskapende operasjoner, humanitært arbeid
- 6 og kriseinnsats samt hindre vedvarende grove brudd på grunnleggende
- 7 menneskerettigheter
- 8 • gjennomgå Norges ressursbruk i FN-systemet og evaluere om Norges interesser blir
- 9 ivare tatt

12 **Nordmenn i utlandet**

13 Fremskrittspartiet konstaterer at mange nordmenn velger å flytte permanent eller å bo i
14 utlandet over lengre tid. Særlig mange pensjonister, både uføre og alderspensjonister, velger
15 dette med sikte på helsebringende effekter på grunn av klima. Men vi ser også at stadig flere
16 folk i arbeid velger å bo helt eller delvis i andre land. Dette medfører enkelte
17 problemstillinger, både når det gjelder trygdeytelser, omsorg, rehabilitering og skattemessige
18 forhold.

19
20 Vi vil gjøre det enklere for nordmenn å bo, jobbe og tilbringe pensjonisttilværelsen i utlandet
21 gjennom enklere regler for skatt, skattemessig utflytting og rettigheter gjennom folketrygden.

22
23 Norge bør fremforhandle skatteavtaler med flest mulig land for å unngå risiko for
24 dobbeltbeskatning, og de nye skatteavtalene skal utformes med basis i OECDs
25 mønsteravtale. Som overordnet prinsipp skal man inneha, og opparbeide seg, rettigheter i
26 det landet man er skattepliktig til. Pensjonsytelser er individuelt opparbeidede rettigheter, og
27 skal ikke avkortes selv om pensjonisten velger å bosette seg i land med lavere kostnadsnivå
28 enn Norge.

29
30 Nordmenn som er bosatt i utlandet, men som har rettigheter til norske helsetjenester
31 gjennom frivillig deltakelse i folketrygden, eller fordi de foreløpig ikke er skattemessig
32 utflyttet, gis mulighet for å oppholde seg i Norge utover fastlagte tidsperioder dersom det er
33 til nødvendig helsemessig behandling.

34 **Fremskrittspartiet vil:**

- 35 • motarbeide enhver form for dobbeltbeskatning av utflyttede nordmenn
- 36 • at velferdsytelser som mottas i utlandet (ikke pensjon), skal lønns- og prisjusteres
- 37 etter det landet man bor i
- 38 • endre den særnorske 3-årsregelen knyttet til skattemessig utflytting
- 39 • fjerne kravet om at man selv eller sine nærmeste ikke kan disponere bolig i Norge i
- 40 forbindelse med skattemessig utflytting

42 **Forsvar og sikkerhet**

43
44 Ivaretagelse av innbyggernes sikkerhet er en av statens grunnleggende og viktigste
45 oppgaver. Norge må oppfylle NATOs ambisjon for økonomisk ramme til forsvar og sikkerhet
46 og fullt ut ivareta sine forpliktelser i forsvars- og sikkerhetssamarbeidet. NATO er den
47 viktigste garantisten for fred og frihet, men det forutsetter at Norge og de andre
48 medlemslandene i Europa tar større ansvar for egen sikkerhet.

49
50
51 Fremskrittspartiet vil at store investeringer i Forsvaret skal skje utenfor det ordinære
52 forsvarsbudsjettet. Dette anses som spesielt viktig ved anskaffelse av nye og kostbare
53 våpensystemer og plattformer som eksempelvis fly, fartøy og kampvogner.

1 Forsvarspolitikken fastsettes ut fra trusselbildet og langsiktige sikkerhetspolitiske behov.
2 Forsvars- og sikkerhetspolitikken må sees i et bredt perspektiv, der både potensielle
3 konfliktscenarioer, alliansetilhørighet og politiske hensyn må legges til grunn. Med økende
4 budsjettammer til Forsvaret er det viktig med god kostnadskontroll slik at ressursene som
5 brukes, gir økt forsvarsevne. Unødvendig byråkrati og fordyrende ledd bør fjernes.

7 Et endret sikkerhetspolitisk bilde i arktiske områder og i våre nære havområder bekrefter den
8 strategiske betydningen Norge har i NATO. Russlands krig mot Ukraina, deres militære
9 opprustning og økende aktivitet i våre nærområder bekrefter dette.

11 NATO blir stadig viktigere for å sikre fred og stabilitet i våre nærområder. Med Finland og
12 Sverige som medlemmer, ligger det til rette for tettere samarbeid mellom de nordiske
13 landene om forsvar og beredskap.

15 Norge må med egne ressurser selv kunne håndtere første fase av en krise og konflikt i
16 landet og særlig i nordområdene. Alliert mottak må sikres gjennom vår evne til å opprettholde
17 suverenitet i en innsettelsesfase og i rammen av totalforsvaret.

19 Forsvarsstrukturer er krevende å endre, men sikkerhetsbildet kan endre seg raskt.
20 Russlands vilje til å bruke militær makt mot naboland og Kinas voksende ambisjoner viser
21 dette. Hybride trusler og krigføring har stort skadepotensiale og finner stadig nye områder å
22 angripe. Strukturer som er bygget opp, og kapasitetene som er implementert, må derfor
23 være robuste, forberedte og fleksible.

25 Et intensivert internasjonalt samarbeid er avgjørende for å forhindre krig, krise og konflikt.
26 Bekjempelse av terror må skje i en internasjonal ramme. Norge skal stille opp for våre allierte
27 når det trengs. Dette er en forutsetning for at Norge skal få alliert støtte i krig og krise. Økt
28 globalisering har gitt nye utfordringer som spredning av epidemiske sykdommer, organisert
29 kriminalitet, store flyktningsstrømmer og fundamentalisme. Slike forhold må vektlegges når
30 norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk skal fastsettes.

32 Internasjonal terrorisme representerer en alvorlig dimensjon i de sikkerhetspolitiske
33 vurderingene. Videre utgjør spredning av masseødeleggelsesvåpen uforutsigbarhet. Norge
34 er også utsatt for slike trusler og dette må tas på det største alvor.

36 Islamsk fundamentalisme har ekspansive ambisjoner. Islamister søker allianse med mål om
37 å bekjempe dem som defineres som vantro og felles fiender. Dette gjør trusselen fra
38 ekstremistene stor og farlig. Norge skal sammen med sine allierte bidra til bekjempelse av
39 islamsk ekstremisme og jihadisme.

42 **Alliansepolitikk – NATO**

43 NATO er den viktigste garantisten for fred og frihet, men det forutsetter at Norge og de andre
44 medlemslandene i Europa tar større ansvar for egen sikkerhet og bruker tilstrekkelige
45 ressurser på eget forsvar og sikkerhetspolitisk samarbeid.

47 NATO er hjørnesteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Norge skal være et aktivt
48 medlem og delta på felles trening og øvelser med styrker fra øvrige medlemsland.

50 NATO har økt oppmerksomheten mot nordområdene. Det er i Norges interesse å bidra til at
51 dette fokuset opprettholdes og videreutvikles. Militære øvelser bidrar til fellesskap og
52 koordinering av militære strategier og kapasiteter.

54 Norge skal legge forholdene til rette for økt trening og øvingsaktivitet i Norge med særlig
55 fokus på styrker fra USA, Storbritannia, Nederland, Tyskland og Frankrike. Med Finland og

1 Sverige som nye medlemmer blir det naturlig å videreutvikle det nordiske
2 forsvarssamarbeidet. Dette vil styrke Nordens evne til eget forsvar, samtidig som det vil bidra
3 til å styrke alliansen.

4
5 Bilaterale forsterkningsavtaler vil også i fremtiden være en avgjørende del av norsk
6 sikkerhetspolitikk. Dette må videreutvikles, og det må legges til rette for at flere nasjoner
7 ønsker slike avtaler.

8
9 USA er Norges viktigste allierte. Det er derfor særlig viktig å videreføre og videreutvikle det
10 strategiske partnerskapet med USA. Det er avgjørende at vi særlig prioriterer amerikansk
11 trening og øving i Norge og ikke minst lagring av amerikansk materiell. Et tett og godt
12 samarbeid innen etterretning er i felles interesse og må videreutvikles. Dersom allierte land
13 ønske å etablere faste baser i Norge, bør det legges til rette for det.

14
15 Ved opprettelsen av JOINT FORCE COMMAND NORFOLK har NATO og USA vist at våre
16 områder er av stor betydning. Norge må derfor bidra sterkt i denne kommandoen med
17 kunnskap og personell.

18
19 Med et uforutsigbart og økt trusselbilde i våre nærområder vil vi prioritere NATO-aktiviteter.
20 Det betyr at operasjoner i regi av FN vil bli nedprioritert.

21 22 **Fremskrittspartiet vil**

- 23 • at samvirke, øvelse og trening med våre allierte, samt NATOs partnerland, styrkes og
24 videreutvikles
- 25 • at FN-operasjoner ikke må gå på bekostning av internasjonale operasjoner med nære
26 allierte
- 27 • legge til rette for etablering av faste baser i Norge for våre allierte

28 29 30 **Det norske forsvar**

31 Russlands invasjon i Ukraina har vist at sikkerhetssituasjonen i våre nærområder endrer seg
32 raskere enn vår evne til å forsvare oss. Det krever et fleksibelt og raskt mobiliserbart forsvar
33 med evne og vilje til å kunne bygge en solid terskel. Det må derfor bygges en solid
34 «grunnmur» innen logistikk, beredskap og totalforsvar.

35
36 For at Norge skal kunne sikre mottak av alliert støtte og forsvare viktige logistikk- og
37 befolkningsområder, må det bevilges vesentlig mer til luftvern enn det som er vedtatt i
38 langtidsplanen for Forsvaret. Erfaringene fra Ukraina viser at luftvern er helt avgjørende for å
39 kunne beskytte byer og andre viktige områder, og det er behov for luftvern som kan ta ut mål
40 i hele spekteret fra lav til høy bane. Dette fordrer store investeringer i ulike systemer som er
41 egnet for de ulike formålene. Verneplikten gjelder for alle norske statsborgere. Antallet som
42 avtjener førstegangstjeneste, skal økes betydelig. Verneplikten gir Forsvaret en forankring i
43 hele folket, bidrar til forsvarsvilje og tydeliggjør at forsvarer av landet er en grunnleggende og
44 felles oppgave.

45
46 Samarbeidet med organisasjoner som bidrar til forsvarsevne og -vilje, skal fortsette. Særlig
47 skal samarbeid med reserveoffiserer vektlegges. En videreutvikling og styrking av
48 totalforsvaret er avgjørende for forsvarsevne og mulighet til å sikre alliert mottak.

49
50 Heimevernet er en viktig del av det norske forsvaret. Vi vil videreutvikle befals- og
51 soldatutdanning med egen rekruttskole for Heimevernet.

52
53 Forsvarets logistikkorganisasjons (FLO) evne til å understøtte nasjonale operasjoner og
54 allierte forsterkninger må styrkes, herunder sikre tilstrekkelig beredskapslager.

Norge har en høyteknologisk og avansert forsvarsindustri som bidrar til å styrke Forsvaret og norsk beredskap. Forsvarsindustrien er en trygg leverandør, og samspillet mellom industrien og Forsvaret bidrar til økt forståelse for materiellets teknologi og funksjonalitet. Det er derfor viktig med fortsatt gode rammebetingelser for forsvarsindustrien, og at det etableres hurtigspor for nødvendig saksbehandling og gjennomføring av investeringer, samt finansiering ved behov for økt produksjonskapasitet. Norsk forsvarsindustri må alltid sikres tilstrekkelig tilgang på strøm i det norske kraftnettet.

Av sikkerhetspolitiske grunner bør det tilrettelegges for ytterligere utvidelser av forsvarsindustrien i Norge, særlig innen maritimt område hvor Norge har mye kunnskap. Norskeid forsvarsindustri er den sikreste veien til nødvendig utstyr og bevaring av kompetanse.

Forsvarsindustrien er også en betydelig bidragsyter innenfor norsk næringsliv generelt og bidrar til utvikling av ny teknologi og flerbruksteknologi innenfor en rekke felt. Samarbeid med Forsvarets Forskningsinstitutt styrker vekselvirkningen mellom Forsvarets operative evne og høyteknologi.

Fremskrittspartiet vil:

- øke Forsvarets årlige budsjett for å forsterke og forsere den vedtatte Langtidsplanen for Forsvaret og oppfylle alle våre forpliktelser i NATO
- styrke luftvernkapasiteten utover vedtatt Langtidsplan, med mulighet for ytterligere bevilgninger når tilgang på nye systemer er tilgjengelige
- styrke og utvikle verneplikten og innkalle flere til førstegangstjeneste
- styrke Forsvarets tilstedeværelse i hele landet, særlig i nordområdene
- omorganisere Forsvarsbygg under Forsvarsjefen for å frigjøre ressurser til operativ virksomhet
- sikre at etterretningstjenesten kontinuerlig har rammebetingelser for å kunne løse sitt oppdrag
- sikre alle forsvarsgreners evne til kommando og samvirke i felles operasjoner og med allierte
- øke kampkraften i Forsvaret ved å gjennomgå nødvendige anskaffelser utover det som er vedtatt i Langtidsplanen
- styrke og utvide Heimevernet når dette er gjennomførbart etter at styrkingen i vedtatt Langtidsplan er realisert
- arbeide for å styrke og videreutvikle spesialstyrkene med nødvendig fly- og helikopterstøtte ved neste revisjon av langtidsplanen
- styrke totalforsvarets evne til å støtte alliert mottak
- styrke Sivilforsvaret gjennom mer ressurser og videre kompetanseheving innen forsvaret
- sikre våpentrening på norske skytebaner som omklassifiseres til kritisk infrastruktur etter finsk modell
- ha økt satsing på bruk av reservister i mobiliseringsforsvaret
- sikre at befalskorpset får forutsigbare arbeidsforhold og utdanningsløp, og tilbys konkurransedyktige betingelser
- ikke tillate synlig religiøse, ideologiske eller politiske symboler som en del av Forsvarets uniformer
- styrke Forsvarets ivaretagelse av veteraner og gjennomgå ordninger for pensjon, krigsskadeerstatning og helseoppfølging

Innvandring og integrering

Tidligere migrasjonsstrømmer har vist at dagens asylsystem ikke er bærekraftig, verken ut fra et økonomisk, demografisk, sosialt, sikkerhetspolitisk eller humanitært perspektiv. Stor befolkningsøkning, uro og konflikt i land og regioner hvor mange asylsøkere kommer fra, tilsier at presset mot Europa fortsatt kommer til å bli stort i årene som kommer.

Dagens asylsystem bidrar til at de mest ressurssterke kan betale menneskesmuglere for en livsfarlig reise, og etterlater millioner av ressursvake mennesker i nød. Dagens asylsystem fører til en ukontrollert innvandring og økte spenninger i samfunnet i tillegg til at det koster enorme summer uten at det egentlig hjelper mennesker i nød. Fremskrittspartiet vil derfor arbeide for et nytt, mer rettferdig internasjonalt asylsystem som sikrer kontrollert innvandring, der nasjonalstatene bestemmer hvor mange som får opphold. Beskyttelse skal primært gis i nærområdene.

Norge har på en generasjon gjennomgått store demografiske endringer. I 1970 var det 3000 personer fra Afrika og Asia i landet, mens det i 2024 var 524 000. Tempoet i innvandringen er ikke bærekraftig for velferdsmodellen.

Norge kommer til å trenge kvalifisert arbeidskraft i årene som kommer, men ukontrollert innvandring gjennom asyl- og familieinnvandring bidrar ikke til å dekke dette behovet. Slik innvandring bidrar tvert imot til økt press på offentlige velferdsordninger og dermed også økt behov for arbeidskraft. Behov for arbeidskraft må løses gjennom målrettet og kontrollert arbeidsinnvandring, som ikke øker presset på offentlige støtteordninger. Vi vil gjøre det enklere for norske bedrifter å rekruttere nødvendig spisskompetanse i utlandet hvis den ikke er tilgjengelig i Norge eller i EØS-området.

Et nytt asylsystem

Et nytt asylsystem skal gi Norge kontroll over innvandringen, og skal bygge på prinsippet om at all beskyttelse skal gis i nærområdene. Det skal være umulig å få opphold i Norge ved å søke asyl ved grensen, bortsett fra en mulighet til å gi beskyttelse til personer på flukt fra våre nærområder.

De som kommer inn i Norge og søker asyl, skal overføres til et asylsenter i utlandet, og oppholde seg der frem til asylsøknaden er behandlet av norske myndigheter. Asylsentre skal ikke kunne oppsøkes direkte for å søke asyl. De som eventuelt får innvilget asyl, skal få beskyttelse i et trygt tredjeland. Et slikt system, spesielt hvis det innføres i hele Europa, vil fjerne insitamentet for grunnløse asylsøkere til å legge ut på en livsfarlig reise over Middelhavet, hvor tusenvis mister livet hvert år.

Med store innstramminger og innsparinger på asylinnvandring, vil det bli mulig å frigjøre mer midler som kan brukes til å hjelpe langt flere i nærområdene. Med vår politikk vil flere

1 mennesker få hjelp, færre mennesker dør i forsøket på å få asyl og vi vil få kontroll på den
2 innvandringen som ikke er bra for Norge.

4 **Fremskrittspartiet vil:**

- 5 • innføre et nytt asylsystem i Norge og Europa
- 6 • stoppe muligheten til å få opphold i Norge ved å søke asyl ved grensen
- 7 • opprette asylsenter utenfor Europa hvor alle asylsøkere som kommer til Norge, blir
8 sendt for å få behandlet søknaden av norske myndigheter
- 9 • at asylsøkere som får innvilget asyl, får opphold i et trygt land Norge har avtale med
- 10 • bruke bistandsmidler til å få til avtaler med trygge tredjeland for å opprette asylsenter
- 11 • bruke bistandsmidler for å få på plass omsorgssenter for mindreårige asylsøkere
- 12 • trekke Norge ut av FNs migrasjonsavtale

15 **Mottak av flyktninger i Norge**

16 Det må stilles krav til integreringsvilje til de som vil bo i Norge. Norge bør i utgangspunktet
17 stanse mottak av kvoteflyktninger inntil vi har kontroll på integreringsarbeidet. Så lenge
18 Norge tar imot kvoteflyktninger, må mottaksprosessen endres på flere måter slik at vi oppnår
19 bedre integrering til lavere kostnader. Norske myndigheter skal ha ansvaret for utvelgelse og
20 integrering.

21
22 Forfulgte kristne minoriteter som ikke er trygge i eget land, skal prioriteres i utvelgelsen av
23 flyktninger.

24
25 Kvoteflyktninger skal før avreise til Norge få en grundig og realistisk opplæring i norske
26 verdier og hvilke forventninger til integrering som gjelder. En integreringskontrakt som alle
27 ikke-vestlige innvandrere må signere, skal etableres. Intensjonen bak en slik kontrakt er å
28 stille mye høyere krav til integrering for de som ønsker å bo i Norge. Kontrakten skal
29 inneholde tydelige krav om at man aksepterer norske lover, regler og verdier, for eksempel
30 knyttet til likestilling, barneoppdragelse, demokrati, rettstatens prinsipper, ytringsfrihet,
31 religionsfrihet, deltakelse i språkopplæring og selvforsørgelse.

32 Brudd på kontrakten må kunne føre til tap av oppholdstillatelse, tap av mulighet for
33 permanent oppholdstillatelse eller økonomiske sanksjoner.

34
35 Bosettingspolitikken i Norge fungerer dårlig. Staten skal finansiere de første fem årene av
36 bosettingen, og kompensere kommunene for økonomiske utgifter som følge av etablering av
37 flyktningmottak.

38
39 Svært mange av flyktningene som blir bosatt rundt om i landet, flytter til det sentrale
40 Østlandet etter 5 år, uten å kunne forsørge seg selv. Dette fører til at den opprinnelige
41 bosettingskommunen sitter igjen med integreringsmidlene fra staten, og den nye kommunen
42 sitter igjen med integreringsproblemene. For å løse dette må det stilles strenge krav til

1 selvforsørging dersom en bosatt flyktning skal kunne flytte til en ny kommune, også etter de
2 fem første årene.

4 **Fremskrittspartiet vil:**

- 5 • stanse mottak av kvoteflyktninger inntil vi har kontroll på integreringen
- 6 • prioritere kristne forfulgte minoriteter ved mottak av kvoteflyktninger og ellers vurdere
7 integreringsmuligheter ved utvelgelse
- 8 • gjennomføre obligatorisk, grundig og realistisk opplæring i forventninger og norske
9 verdier før flyktninger får komme til Norge
- 10 • etablere en integreringskontrakt der flyktninger over 18 år forplikter seg til å
11 respektere norske lover og verdier
- 12 • åpne for å inndra eller frata oppholdstillatelse og rett til statsborgerskap ved brudd på
13 kontrakten
- 14 • at morsmålsundervisning ikke skal dekkes av det offentlige

17 **Asylsøkere**

18 Så lenge dagens asylsystem består, vil presset mot Europa fortsette. En vedvarende
19 innvandring av asylsøkere i dagens omfang fører til motsetninger, spenninger og
20 verdikonflikter i Norge.

21
22 Behandlingstiden for asylsøknader må reduseres. Lang oppholdstid i asylmottak er
23 uholdbart, både for asylsøkerne og for samfunnet for øvrig. Søknader bør behandles på
24 maks seks måneder, og asylsøkere skal være i lukkede mottak til identiteten er avklart.
25 Asylsøkere med midlertidig oppholdstillatelse skal returnere hjem når det er trygt.
26 Enslige mindreårige skal ikke få opphold basert på alder, men på beskyttelsesbehov. Rett til
27 familiegjenforening skal ikke gis til enslige mindreårige.

28
29 Asylsøkere og flyktninger bør som hovedregel kun få midlertidig oppholdstillatelse i Norge,
30 som opphører når det er trygt i hjemlandet. Ferieturer til hjemlandet må føre til inndragelse
31 av oppholdstillatelsen.

32
33 Fremskrittspartiet vil ha en streng asylopolitikk. Asylstatus skal gis etter individuell vurdering
34 og primært som midlertidig opphold. Ankemuligheter for avslag skal være begrenset til én
35 instans. Permanent opphold, som i dag gis etter fem år, skal økes til åtte år, med krav om
36 plettfri vandel og selvforsørgelse de siste fem årene.

37
38 Falsk identitet overfor norske myndigheter er kriminelt og må kunne føre til utvisning. Frem til
39 identiteten er avklart og en vet om en asylsøker skal få opphold i Norge, skal en være i lukket
40 mottak. Personer som får avslag på sin søknad om oppholdstillatelse, skal forbli i lukket
41 mottak frem til utsendelse hvis personen ikke forlater landet selv. Tvungen retur av
42 asylsøkere skal være til første asylland, opprinnelsesland, eller annet land i regionen med
43 kulturell tilknytning. Norge bør forhandle returavtaler med flere land og knytte slike avtaler til
44 bistandspolitikken.

46 **Fremskrittspartiet vil:**

- 47 • at kommunene gjennom politisk behandling får vetorett i spørsmål om etablering av
48 asylmottak innenfor kommunens grenser
- 49 • at asylsøkere med uavklart identitet oppholder seg i lukkede mottak inntil
50 asylsøknaden er ferdig behandlet
- 51 • begrense muligheten for at det gis utsatt iverksettelse under behandling av en
52 omgjøringsbegjæring i UNE
- 53 • stramme inn på retten til klageadgang

- avvikle særordningene for fri rettshjelp på utlendingsområdet
- avvikle alle alderskriterier for asylsøkere og utelukkende vurdere beskyttelsesbehov
- fjerne retten til beskyttelse dersom man har reist gjennom eller oppholdt seg i et trygt land før man søker asyl
- at permanent oppholdstillatelse først kan innvilges etter åtte år, forutsatt plettfriandel og selvforsørgelse de siste fem år
- innføre språkkrav på nivå B2 for permanent oppholdstillatelse
- at personer uten oppholdstillatelse som er ansett å utgjøre en fare for samfunnet, skal plasseres i lukkede mottak

Være med å bygge opp hjemlandet

Personer med avslag eller som oppholder seg ulovlig i Norge, skal sendes ut, og rutinene for uttransport må forbedres. Gode returavtaler med mottakerland er nødvendige og dersom et land nekter å ta imot sine borgere, bør dette påvirke norsk bistand.

Flere flyktninger bør motiveres til å reise hjem når det er trygt. Tilbakevendingsordningen i Norge er lite benyttet, og Fremskrittspartiet ønsker å styrke denne. Returpakker bør bli bedre, men vilkåret er at man da gir avkall på oppholdstillatelse eller norsk statsborgerskap. Retur vil avlaste velferdsordningene og gi verdifulle ressurser til hjemlandet. Returarbeidet må styrkes med tydelige mål og ansvar for IMDI og UDI. Det er de som skal forberede personer på tilbakevendingen og hjelpe til med både det økonomiske og det praktiske.

Mange flyktninger i nærområder ønsker å returnere når det er trygt, men hjemmene deres kan være ødelagt. Retur er viktig for gjenoppbygging, og bistand kan utgjøre en stor forskjell. Norge skal påta seg en lederrolle i arbeidet med retur støtte og ta initiativ for å få FN til å intensivere dette arbeidet, slik at flyktninger kan reise hjem og bygge opp sitt land når det er trygt.

Fremskrittspartiet vil:

- styrke returpakken for å skape en reell motivasjon for tilbakevending slik at man kan være med å bygge opp sitt hjemland
- kreve at man frasier seg oppholdstillatelse/statsborgerskap, og retten til å søke asyl på nytt, ved returpakker
- gi IMDI og UDI et tydelig ansvar for å stimulere til tilbakevending så raskt det er trygt å reise hjem
- stanse bistand til land som ikke tar imot sine egne innbyggere
- ta initiativ overfor FN for å intensivere returarbeidet i nærområdene

Familieinnvandring

Det skal stilles krav om minimum fem års arbeid eller utdanning ved familiegjenforening med flyktning. Inntektskravet skal heves og baseres på arbeidsinntekt, ikke offentlige ytelser. Nåværende unntak for rask søknad om familiegjenforening skal oppheves. Voksne som søker familiegjenforening, må dokumentere tilstrekkelige norskkunnskaper og evne til å forsørge sin familie før søknaden behandles.

Familieinnvandring skal begrenses til ektefelle over 24 år og egne barn under 15 år, og DNA-test skal kreves for å bevise slektskap. Barn som kommer alene til Norge, vil ikke kunne søke familiegjenforening. Ektefelleinnvandring innvilges bare hvis paret ikke har større tilknytning til andre land enn Norge. For å motvirke bigami og at voldelige menn som henter

1 flere ektefeller, innføres karantene etter skilsmisse, før man kan hente ny ektefelle. Det
2 vurderes også å sette et tak på antall ektefeller en person kan hente til Norge.

3
4 Personer som er kommet til Norge gjennom familiegjenforening, skal ikke ha rett til ytterligere
5 familiegjenforening, bortsett fra egne barn under 15 år. Det samme gjelder for
6 familieetablering.

7 8 **Fremskrittspartiet vil:**

- 9 • kreve minimum fem års arbeid eller utdanning, samt oppfyllelse av underholdskravet
10 for å få familiegjenforening med flyktning
- 11 • øke underholdskravet og fjerne unntak fra kravet for nyankomne flyktninger
- 12 • stanse all familiegjenforening for enslige mindreårige flyktninger
- 13 • at familiegjenforening skal begrenses til ektefelle og egne barn under 15 år
- 14 • at det innføres obligatorisk DNA-test ved alle familieinnvandringssaker
- 15 • innføre en karanteneordning ved gjentatte henteekteskap
- 16 • vurdere å sette et tak på antall henteekteskap en person kan gjennomføre
- 17 • sidestille arrangerte ekteskap med tvangsekteskap
- 18 • stille krav om at ekteskap er inngått i Norge eller ved et norsk konsulat, hvor samtaler
19 gjennomføres med begge parter for å avdekke arrangerte eller tvangsmessige
20 ekteskap
- 21 • frata retten til nytt henteekteskap dersom man er dømt for mishandling av tidligere
22 ektefelle
- 23 • at retten til familiegjenforening bortfaller hvis en har begått alvorlig kriminalitet i
24 Norge, eller har brutt integreringskontrakten
- 25 • at familieinnvandring forutsetter at referansepersoner ikke har mottatt økonomisk
26 sosialhjelp, kvalifiseringsstønad eller bostøtte fra NAV de siste 3 årene
- 27 • innføre et kjærestevisum der «innvandreren» får arbeids- og oppholdstillatelse og er
28 fra land som gir rett til innvilgelse av besøksvisum på grensen

31 **Integrering**

32 God integrering oppnås når norske lover, regler, verdier respekteres, når en er selvforsørget,
33 og deltar aktivt i lokalsamfunnet. Samtidig er det viktig at innvandrerbefolkningen i minst
34 mulig grad skiller seg statistisk fra øvrig befolkning.

35
36 For å vite hvordan integreringsarbeidet går i kommunen, bør det innføres et
37 integreringsbarometer som måler utviklingen på konkrete indikatorer over tid. Det bør
38 utredes hvilke indikatorer som bør være med, men noen er selvsagte:

- 39 • Arbeidsdeltagelse
- 40 • Sosialstønad og andre offentlige ytelser
- 41 • Språkkunnskaper
- 42 •inntektsnivå
- 43 • Utdanningsnivå
- 44 • Selvforsørgelse
- 45 • Kriminalitet
- 46 • Barnevernssaker
- 47 • Opphold på krisesentre

48
49 Et integreringsbarometer brutt ned på resultatene for den enkelte kommune, vil gi verdifull
50 informasjon til beslutningstagere og myndigheter om hvordan integreringen går. En

1 kommune med høy bosetting av flyktninger, kan vanskelig si noe om hva som egentlig er
2 kommunens kapasitet, uten å se utviklingen på faste indikatorer over tid.

3
4 Fremskrittspartiet ønsker en integreringskontrakt, en gjensidig avtale som signeres når en
5 skal bosette seg i Norge. Både kvinner og menn skal få nyte frihetsverdiene vårt land er
6 bygget på, og med frihet kommer også ansvar. Innvandrere skal møte rimelige krav og klare
7 rammer og har ansvar for å tilpasse seg norske verdier som arbeidslinjen, frihet, demokrati,
8 ytringsfrihet, religionsfrihet, likestilling, respekt for barns rettigheter, og rettsstatens
9 konfliktløsning.

10
11 Krav til norsk- og samfunnskunnskapsundervisning, samt arbeidstrening og aktivitetsplikt for
12 å få kommunale ytelser, vil styrke integreringen. Introduksjonsprogrammet bør endres til
13 intensiv opplæring innen språk, samfunn, kultur, lover og regler. Etter denne perioden vil
14 programmet foregå på kveldstid/helger, noe som vil gjøre det enklere å komme raskt ut i
15 arbeid eller praksis.

16
17 Gode norskkunnskaper er essensielle for integrering og arbeidsmarkedet. Det er foreldrenes
18 ansvar å sørge for at barna lærer norsk. Barn født i Norge som ikke kan norsk ved skolestart,
19 anses som omsorgssvikt. En obligatorisk 4-års språkkontroll bør gjennomføres.

20
21 Gratis tolketjenester skal som hovedregel opphøre etter 3 år; deretter må den enkelte betale
22 selv.

23
24 Mange kommuner har høy andel innbyggere med ikke-vestlig bakgrunn, noe som kan føre til
25 parallelle samfunn. I Oslo er andelen fødte med innvandrerbakgrunn nesten doblet de siste
26 13 årene, og i noen områder har under 10 % av barna etnisk norske mor.

27
28 Når norskspråklige elever blir en minoritet, må nye tiltak settes inn for å stoppe segregering.
29 Kommuner må ha høy kvalitet på introduksjonsordningen og et godt arbeidsmarked for å
30 kunne bosette flyktninger. I kommuner eller områder hvor ikke-vestlige innvandrere utgjør
31 mer enn 15 % av befolkningen og hvor de har dårlige arbeidsmarkeds- eller
32 integreringsresultater, skal det ikke bosettes flyktninger.

33
34 IMDI må sikre en bedre dialog med kommunene for å finne gode løsninger på
35 integreringsutfordringene i forkant av anmodninger om bosetting. For å styrke integreringen
36 bør kommunene selv kunne avgjøre hvem de kan bosette og integrere, blant flyktingene
37 IMDI ønsker bosatt.

38 39 **Fremskrittspartiet vil:**

- 40 • at introduksjonsprogrammet endres til intensiv opplæring innen språk, samfunn,
41 kultur, lover og regler. Deretter vil introduksjonsprogrammet foregå på
42 kveldstid/helger for å kunne kombineres med arbeid.
- 43 • at kommunene selv skal kunne sette kriterier for hvem og hvor mange flyktninger de
44 skal bosette
- 45 • at det innføres bosettingsstopp for flyktninger i kommuner/bydeler der innvandrere
46 utgjør mer enn 15 prosent av befolkningen, og i kommuner med dårlige
47 integreringsresultater og få muligheter på arbeidsmarkedet
- 48 • at man må kunne forsørge seg selv for å bosette seg i selvvalgt kommune
- 49 • at det innføres et integreringsbarometer som måler resultatene
- 50 • at dokumentert fravær fra introduksjonsprogrammet skal medføre bortfall av stønad
51 for tidsrommet med fravær
- 52 • at de som ikke kommer i jobb etter endt introduksjonsprogram, skal ha aktivitetsplikt.
53 Brudd på denne betyr avkortning i økonomiske ytelser

1 Like rettigheter og plikter i Norge uansett bakgrunn

2 Barn i Norge får flere helsekontroller i oppveksten for å oppdage sykdommer og sikre
3 vaksinasjon mot farlige sykdommer. Det er viktig at det obligatoriske
4 barnevaksineringsprogrammet følges.

5 I tillegg skal helsetjenesten sørge for at barna har det bra og ikke blir utsatt for vold, overgrep
6 eller kjønnslemlestelse. Foreldre som ikke møter til helsekontroll med barna, skal kontaktes
7 for å sikre at barna blir fulgt opp. Det skal gjøres en helkroppsundersøkelse som også kan
8 avdekke kjønnslemlestelse.

9 Fremskrittspartiet vil forby religiøse plagg i offentlige stillinger med myndighetsutøvelse.
10 Hijab skal ikke brukes i barnehagen og grunnskolen, og heldekkende ansiktsplagg i det
11 offentlige rom og undervisningsinstitusjoner skal ikke benyttes. Kjønnsdelt undervisning skal
12 ikke forekomme som følge av religiøse eller kulturelt betingede krav.

13 Norge har vært et sekulært samfunn i generasjoner, men religion har fortsatt stor innflytelse i
14 mange innvandrermiljøer. Det er skadelig for integreringen at ekstreme religiøse ledere med
15 negative holdninger til vestlige verdier får komme til Norge. Disse må nektes innreise.

16 Vår innvandringspolitikk bygger på likebehandling, med rettferdig behandling for alle med
17 lovlig opphold. Enkelte sosiale ytelser bør knyttes til statsborgerskap og krav om integrering
18 og norskkunnskaper. Særordninger med stønader for innvandrere skal opphøre.

19

20 **Fremskrittspartiet vil:**

- 21 • at det skal gjennomføres helkroppsundersøkelse som kan avdekke eventuell
- 22 kjønnslemlestelse
- 23 • at undervisning i skolen ikke skal være kjønnsdelt
- 24 • forby barnehijab i barnehage og grunnskole

25

26

27 Negativ sosial kontroll og utenforskap

28 Svært mange barn og unge med innvandrerbakgrunn lever ufrie liv i Norge fordi det har vokst
29 frem store miljøer der det utøves stor grad av negativ sosial kontroll. Personer som har rømt
30 fra diktaturer og religiøse regimer, kan risikere å møte den samme ufriheten og
31 undertrykkelsen som de rømte fra. Dette skyldes en ukontrollert innvandringspolitikk og
32 dårlig integrering. Samfunnet må slå hardt ned på denne typen holdninger og sosial kontroll
33 av andre mennesker. Det bør innføres nye muligheter til å sanksjonere foreldre som utøver
34 negativ sosial kontroll mot sine barn.

35

36 Enkelte muslimske trossamfunn driver koranskoler og fritidstilbud som innebærer at barn
37 bruker svært mye tid i lukkede religiøse forsamlinger. Slike aktiviteter som i all hovedsak
38 retter seg mot innvandrerbefolkningen, er svært integreringshemmende. Kommunene bør få
39 en klar lovhjemmel til å stanse aktiviteter og virksomhet som kan anses for å være klart
40 integreringshemmende.

41

42 Nesten fire av ti somaliske ungdommer som er født i Norge eller som kom til Norge før
43 skolealder, oppgir at de har gått på skole i utlandet. Ifølge Fafo benyttes skoler i utlandet
44 som et verktøy for å disiplinere barn.

45

46 Det er et grovt overgrep mot barn å sende dem til koranskoler i utlandet der unge utsettes for
47 vold og fysisk avstraffelse. Dessverre ser vi at foreldre sender barna til religiøse koranskoler i
48 foreldrenes hjemland i frykt for at barna skal bli «for norske».

1 I Norge har vi undervisningsplikt, ikke skoleplikt. Dersom det gis beskjed i forkant og
2 foreldrene overtar ansvaret for undervisningen, kan et barn fritt tas ut av skolen.
3 Barnevernloven sier derimot tydelig at offentlig ansatte har meldeplikt til barnevernet når det
4 er grunn til å tro at barn blir mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige
5 omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Barn som sendes til koranskoler i utlandet for å
6 disiplineres, der de risikerer vold, er skadelig og motvirker integrering. Lange opphold i
7 foreldrenes hjemland bør derfor møtes med sanksjoner.

8 9 **Fremskrittspartiet vil:**

- 10 • at det innføres et objektivt ansvar for foreldrene og øvrig familie for å hindre
11 kjønnslemlestelse
- 12 • at foreldre som utsetter sine barn for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, skal
13 fratas oppholdstillatelsen
- 14 • at barnevernet alltid skal vurdere omsorgsovertakelse for barn som er blitt utsatt for
15 kjønnslemlestelse
- 16 • at helsepersonell og andre offentlig ansatte skal ha plikt til å varsle politi og barnevern
17 ved mistanke om kjønnslemlestelse
- 18 • at kjønnslemlestelse strafferettslig skal betraktes som grov vold mot barn
- 19 • at avvergingsplikten mot kjønnslemlestelse skal utvides til å omfatte alle, ikke bare
20 bestemte yrkesgrupper
- 21 • at foreldre som sender barn til utlandet mot barnets vilje, skal straffeforfølges og
22 fratas omsorgsretten for egne barn
- 23 • at foreldre med midlertidig oppholdstillatelse som sender barn til utlandet mot barnas
24 vilje, skal miste oppholdstillatelsen
- 25 • at foreldre med permanent oppholdstillatelse som sender barn til utlandet mot barnas
26 vilje, får nullstilt opptjeningstiden for å oppnå statsborgerskap
- 27 • at foreldre som sender barn på lengre utlandsopphold som hemmer integreringen,
28 skal fratas barnetrygden og ytelser skal tilbakebetales fra den dagen barna forlot
29 Norge
- 30 • gi mulighet til å inndra barnets pass ved risiko for utsendelse mot barnets vilje
- 31 • at skoler som ikke melder fra til Barnevernet når barn reiser på lengre
32 utenlandsopphold, skal bøtelegges
- 33 • at foreldre til barn som er i lengre utenlandsopphold, eller som ikke møter på skolen
34 etter ferier, må meldes til Barnevernet av skolene
- 35 • at det må sendes et skriftlig varsel fra skolene til Barnevernet innen en uke, om ikke
36 fraværet er godkjent fra skolens side
- 37 • at religiøse ledere ikke inkluderes i spesialistkvoten
- 38 • at kommunene skal gis en klar lovhjemmel til å gripe inn for å stanse virksomhet og
39 fritidsaktiviteter rettet mot barn og unge som anses å ha en klart
40 integreringshemmende effekt
- 41 • at kunnskap om æreskultur og æresvold må bli en del av utdanningen til politi,
42 barnevern, skole og helsesektoren
- 43 • at omfanget av og innholdet i koranskoler i Norge må kartlegges grundig og på
44 bakgrunn av dette vurderes det om det skal innføres en godkjenningsordning for
45 koranskoler
- 46 • at det utføres tilsyn med innhold og kontroll av aktiviteter og innholdet i opplæringen
47 ved koranskoler
- 48 • at det innføres krav om vandelsattest for religiøse ledere, ansatte og frivillige som
49 skal arbeide med barn i religiøse miljøer
- 50
- 51

Statsborgerskap

For å bli norsk statsborger bør det stilles mye strengere krav om selvforsørgelsesevne, samfunnsforståelse, vandel og norskkunnskaper. Det må også stilles krav om minimum 10 års botid regnet fra tidspunkt for innvilget oppholdstillatelse. Statsborgerskap skal kunne fratas ved dom i tilknytning til terror, gjengkriminalitet eller annen grov kriminalitet. For å bli norsk statsborger må man delta på obligatorisk statsborgerskapsseremoni, der man må sverge troskap til Norge.

Fremskrittspartiet vil:

- at statsborgerskap gitt på falske premisser skal tilbakekalles uten foreldelsesfrist
- at følgende krav skal være oppfylt for å få norsk statsborgerskap:
 - ✓ 10 års botid sammenhengende
 - ✓ Bestå språkprøve på minimum B2-nivå
 - ✓ Bestå prøve om grunnleggende norske og vestlige verdier
 - ✓ Bestå prøve om generelle spørsmål en norsk statsborger bør kunne
 - ✓ Ha plettfri vandel
 - ✓ Være selvforsørget de siste 5 årene

Samfunnssikkerhet og beredskap

Det er et overordnet nasjonalt ansvar å sikre det norske samfunnet og gi trygghet til innbyggerne. Derfor er det svært viktig med en god beredskap som er tilpasset de utfordringer vi kan forvente å stå overfor.

Det er nødvendig med en jevnlig gjennomgang og oppdatering av vår samfunnsberedskap. Beredskapen avhenger av god ledelse og god samhandling mellom alle involverte sektorer og etater, med en avklart oppgavefordeling og tydelige kommandolinjer. En god beredskap forutsetter regelmessige øvelser hvor alle relevante offentlige og sivile aktører deltar.

Både Sivildforsvaret og frivillige redningsorganisasjoner er en viktig del av vår totalberedskap. Fremskrittspartiet ønsker at frivillige som driver med beredskap, skal få lønnskompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste, fritak for avgifter på utstyr og kjøretøy som brukes i beredskap og kostnadsfri tilgang til nødnett. Beredskapssamarbeid med næringslivet bør også styrkes og innebære involvering i beredskapsstrukturene og i arbeidet på alle nivåer, sentralt og lokalt.

Det russiske angrepet på Ukraina har gitt oss en påminnelse om hvor viktig det er med tilfluktsrom, for å kunne beskytte befolkningen i en krigssituasjon. Etter at kravet om tilfluktsrom i offentlige og private bygg ble fjernet i 1998, har det nesten ikke blitt bygget nye tilfluktsrom i Norge. I dag er dekningsgraden så lav, at det ikke engang er plass til å sikre halvparten av Norges befolkning i tilfluktsrom. Vi vil gjennomgå krav til tilfluktsrom i nye bygg og muligheten for å benytte eksisterende bygg/parkeringsanlegg. Nye tilfluktsrom må være multifunksjonelle, slik at de kan brukes til andre formål i fredstid.

Den nye sikkerhetspolitiske virkeligheten viser behovet for et sterkt sivildforsvar som har kapasitet til å utføre sine kjerneoppgaver og understøtte nødetatene ved behov. Sivildforsvaret er en svært viktig del av vårt totalforsvar, og deres primæroppgave er vern av sivilbefolkningen i krig. Vi vil styrke og modernisere sivildforsvaret.

Det viktigste beredskapsarbeidet er forebyggende for å hindre at hendelser oppstår og for å minimere konsekvensene av eventuelle hendelser. Tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til forebyggende formål må prioriteres innen ulike samfunnsområder. Når en krisesituasjon oppstår, er det avgjørende med rask og god varsling, gode rutiner for evakuering og tilgang

1 på medisinsk utstyr og helsefaglig personell.

2
3 I en tid hvor vi reiser og handler mer enn noen gang over landegrensene, øker også risikoen
4 for spredning av sykdommer. Covid 19 har for alvor vist oss viktigheten av en god beredskap
5 også for pandemier. Når slike pandemier oppstår, må Norge ha nødvendig beredskap og
6 kapasitet nasjonalt. Det må etableres beredskapslagre med viktige medisiner og nødvendig
7 medisinsk utstyr, og det bør etableres produksjon av viktige medisiner i Norge. Det må også
8 kartlegges hvilke totale ressurser som finnes av helsefaglig personell som kan bistå i en
9 krisesituasjon.

10
11 Strukturen og kapasiteten ved norske sykehus må innrettes på en måte som raskt sikrer
12 kapasitet, også i en krisesituasjon. Også naturlige hendelser som skred og flom setter
13 beredskapen på prøve. Det er viktig at kommunene er bevisst sin rolle og har fokus og
14 kompetanse på beredskap.

15
16 Det er viktig at Norge har en god matvareberedskap som ivaretar flere ulike trusselbilder. Vi
17 foretrekker en desentralisert modell der korn og andre matvarer lagres lokalt, fordi dette er
18 rimeligere og fremstår som en mer robust løsning enn en modell med sentraliserte lagre. Det
19 er viktig å kunne tilpasse og utvide matvareberedskapen raskt i krisetider.

20
21 Verden har på få år opplevd en stor endring gjennom digitalisering. Dette gir oss mange
22 fordeler, men også noen nye og alvorlige trusler. Både det offentlige og det sivile samfunn er
23 utsatt for cyberkriminalitet. For å forebygge cyberkriminalitet er det nødvendig å styrke
24 kapasitet og spisskompetanse, både i politiet og i Forsvaret og i Nasjonal
25 Sikkerhetsmyndighet (NSM)

26
27 God nasjonal etterretning og et godt internasjonalt etterretningssamarbeid er avgjørende for
28 å forebygge fysiske og digitale terrorangrep mot Norge. Det må samarbeides tett mellom
29 etater og mellom det offentlige og private som banker for raskt å avdekke og hindre
30 kriminalitet.

31
32 Norge har en rekke installasjoner og anlegg som kan være av interesse for fremmede
33 makter. Vi må sikre at vi har kjennskap til hvem som besitter og har tilgang til eiendommer i
34 nærhet av installasjoner og anlegg som har viktige beredskapsfunksjoner, og om nødvendig
35 inkludere disse i sikkerhetsloven.

36 37 **Fremskrittspartiet vil:**

- 38 • etablere en nasjonal ordning for lagring av kritisk helseutstyr og medisiner
- 39 • etablere en kriseserve med personer utenfor helsevesenet som har helsefaglig
- 40 kompetanse
- 41 • styrke matvareberedskapen i Norge, og sørge for at sjømat inngår i beredskapen
- 42 • sikre bedre mobildekning og gode nasjonale varslingsrutiner
- 43 • øke bevilgninger til PST for å styrke forebygging
- 44 • etablere et digitalt grenseforsvar og styrke cyberforsvaret
- 45 • videreutvikle Felles cyberkoordineringssenter og Nasjonalt cybersikkerhetssenter, og
- 46 sikre hjemmelsgrunnlag for å kunne iverksette nødvendige beskyttelsestiltak
- 47 • modernisere og forsterke Sivildforsvarets evne til å verne sivilbefolkningen i krig og
- 48 støtte nødetatene
- 49 • styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner
- 50 • bidra til økt redningsfaglig samarbeid i Norden
- 51 • ha en gjennomgang av struktur og sektorinndelinger, og fastsette tydeligere
- 52 ansvarslinjer ved kriser
- 53 • etablere et masterprogram i beredskap og kriseledelse for etatsledere
- 54 • gjennomgå krav til tilfluktsrom i nye bygg og muligheten for å benytte eksisterende

- bygg/parkeringsanlegg
- sikre desentralisert kapasitet på drivstofftanking for beredskapshelikopter for å sikre maksimal oppetid
- styrke samarbeidet mellom privat næringsliv om beredskap, herunder fiskeri-, petroleums- og maritim næring

Gjengkriminalitet

Det er viktig å sette en stopper for grenseoverskridende gjengkriminalitet og kriminelle nettverk. Vi opplever en dramatisk utvikling med økt narkotikamisbruk, vold, ran, drap og en truende oppførsel mot politi og folk flest, også kjent som «svenske tilstander». I denne sammenheng er «svenske tilstander» en utvikling med høy ikke-vestlig innvandring over mange år som fører til store integreringsproblemer hvor parallellsamfunn og kriminalitet har fått vokse frem. Vi kan ikke akseptere at storsamfunnet mister kontrollen i byer og bydeler, derfor må vi ta tak i utfordringene nå. Norge må derfor ha en mer offensiv politikk for å bekjempe kriminalitet, og å hindre smitteeffekt fra våre naboland.

Vi vil ta initiativ til å etablere nødvendige utleveringsavtaler med land som ikke dekkes av utleveringsavtaler i dag.

Den økende forekomsten av vold ved bruk av våpen på offentlig sted, er en uakseptabel samfunnsutvikling som må bekjempes. Fremskrittspartiet vil derfor innføre visitasjonssoner i belastede områder som gir politiet adgang til å visitere personer i disse sonene for å avdekke våpen. Vi vil ha en kraftig skjerpelse av straffenivået for ulovlig våpenbesittelse.

Unge kriminelle er utfordrende for samfunnet da Barnevernet ikke klarer å håndtere barn som havner i en kriminell løpebane, og som utøver alvorlig kriminalitet. Vi mener derfor at det skal opprettes et lukket institusjonstilbud for barn under den strafferettslige lavalder som har begått alvorlige eller gjentatte kriminelle handlinger. Samtidig skal politiet gis mer ressurser til å slå hardt ned på disse miljøene. Vi vil styrke exit-programmene for å få personer ut av gjengmiljøer.

Lovbrytere under 18 år må stilles til ansvar og straffes. Det er viktigere å sette søkelys på uskyldige mennesker som blir ofre for kriminalitet og styrke samfunnsvernet, enn på rettighetene til dem som begår kriminalitet. Vi vil senke den kriminelle lavalder til 14 år.

Foreldre har et ansvar for å følge opp sine barn. Det bør derfor kunne få konsekvenser for foreldrene dersom barn under den kriminelle lavalder begår kriminalitet. Avhengig av alvorlighetsgrad bør konsekvensene spenne fra å betale for barnas ødeleggelser til å miste oppholdstillatelse i Norge hvis det er aktuelt. Vi mener det bør innføres en rekke tiltak for å motvirke gjengdannelser og «svenske tilstander». Det må også samarbeides tettere mellom barnehage, barnevern, skole og politi for å få satt grenser og gitt en konsekvens tidligst mulig med tanke på å bryte trenden.

Narkotika er en viktig driver for gjengkriminalitet. Derfor er det viktig at politiet har verktøy for å kunne ransake og avdekke narkotikakriminalitet. Både for å hindre unge å starte med misbruk, men også for å fange opp annen kriminalitet.

Fremskrittspartiet vil:

- innføre skjerpet straffesone med dobbelt straff etter dansk modell i særlig utsatte boligområder eller i sentrumsområder som har høy dokumentert kriminalitetshyppighet særlig knyttet til vold- og vinningskriminalitet

- gi gjengkriminelle dobbeltstraff etter dansk modell. Det betyr at en gjengkriminell som begår et lovbrudd i en skjerpet straffesone kan få firedoblet straff
- ta i bruk aktiv punktmarkering som politimetode etter mønster av blant annet Malmø-politiet, slik at de mest hardbarkedede kriminelle skal fotfølges med sikte på rask fengsling for å få dem ut av den kriminelle løpebanen og for å beskytte samfunnet
- senke den kriminelle lavalder til 14 år
- opprette et eget løp med hurtigdomstol for gjengkriminelle for å sikre rask reaksjon
- innføre nulltoleranse mot all utagerende oppførsel mot politiet, som straffes med høye bøter og eller fengsel
- innføre visitasjonssoner i belastede områder for å avdekke våpen
- foreta en kraftig skjerpelse av straffenivået for ulovlig våpenbesittelse
- gjennomføre mer aktiv bruk av områdeforbud og oppholdsforbud for kriminelle gjengangere, for eksempel fra sentrum eller belastede boligområder, og at slike forbud håndheves ved bruk av elektronisk kontroll med GPS-teknologi
- gi utvidet adgang til å flytte de mest belastede kriminelle gjengangerne fra kommune, bydel eller skole, i samarbeid med barnevern, skole og politi
- ansvarliggjøre foreldre når barna er involvert i gjengkriminalitet ved å øke foreldrenes erstatningsplikt
- innføre et gjengregister etter mønster av Danmark
- ta i bruk fotlenke for ungdom som begår gjentatte alvorlige kriminelle handlinger

Politi og påtalemyndighet

Norge skal ha et moderne, handlekraftig og ansvarlig politi. Politiet skal ha nok utstyrs- og personellressurser til å møte kriminalitet med kompetanse og slagkraft. Forebygging og modernisering vil gi ressurser til at landet får flere politifolk ute i gatene og færre på kontor med administrative oppgaver. Politiets kapasitet i form av ansatte til forebygging, etterforskning og patruljering/beredskap må derfor økes betydelig.

Politiet har behov for forutsigbarhet og langsiktig planlegging for best å kunne levere på sitt samfunnsoppdrag om å sikre folks trygghet. Vi vil ha en langtidsplan for styrkingen av politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen etter modell fra langtidsplanen for Forsvaret. En langtidsplan skal sikre at politiet driftes på en så effektiv måte som mulig, og at samfunnet får mest mulig operativ politikraft igjen for de midlene som tilføres politiet.

Det er viktig å sikre et effektivt og tverrfaglig samarbeid mellom de ulike etatene for å forebygge og avdekke kriminalitet. Etatene må få tydelige mål og mandat og en bør samlokalisere der det er mulig for å lette samarbeidet og informasjonsutvekslingen.

Det bør opprettes et eget investeringsbudsjett for politiet slik at nødvendige investeringer som IKT-opprustning, innkjøp av biler og sikkerhetsutstyr ikke går på bekostning av den daglige operative driften. Dette vil sikre høy bemanning og tilstedeværelse samtidig som politiet fornyer nødvendig utstyr og infrastruktur. For å sørge for raskere utskifting av utrykningskjøretøy skal disse unntas avgifter.

For å sikre en effektiv ressursutnyttelse i politiet, mener vi at det er naturlig å vurdere endringer i strukturen på særorganene. Det er i en slik gjennomgang av organisasjonsstruktur naturlig å se på reduksjon av Politidirektoratet, blant annet med mål om at direktoratet skal avvikles og oppgavene overføres til politidistriktene.

Bekjempelse av hverdagskriminalitet er en viktig del av politiets arbeid og avgjørende for tilliten i befolkningen.

1 Vi ser at flere og flere kriminelle, også de under 18 år, ikke har respekt for politiet og det er
2 lav terskel for å angripe og bruke vold og trusler mot politiet. Vi kan ikke akseptere at politiets
3 autoritet undergraves, og det må være nulltoleranse for dette. Fremskrittspartiet mener
4 straffnivået for angrep på politiet må skjerpes.

5
6 Generell bevæpning av politiet er helt nødvendig for å beskytte samfunnet og
7 polititjenestepersoner. Våpentrening på Politihøgskolen og den generelle treningen etter endt
8 utdanning må styrkes.

9
10 Mange steder sjeneres innbyggerne av tiggere. I tillegg fører det med seg organisert
11 kriminalitet. Vi vil derfor innføre forbud mot tigging. Politiet må gis en tydeligere hjemmel for å
12 sikre offentlig ro og orden, og for å slå ned på hverdagskriminalitet.

13
14 Innbyggerne skal føle seg trygge på at det offentlige ikke kontrollerer privatlivet. Vi ønsker
15 derfor å begrense bruken av overvåkning med unntak av saker som gjelder rikets sikkerhet
16 og alvorlig kriminalitet. Domstolene skal godkjenne bruk av overvåkning. Det bør i enkelte
17 alvorlige saker kunne gis anledning for politiet til å bruke provokasjoner for å avsløre alvorlig
18 kriminell aktivitet.

19
20 Politiet mangler i dag effektive metoder for å bekjempe alvorlig kriminalitet på Internett. Dette
21 gjelder eksempelvis terror, overgrep mot barn, cyberangrep og ID-tyveri. Der politiet tidligere
22 kunne knytte en kriminell handling til et mobilnummer, må de i økende grad forholde seg til
23 annen identifisering av kommunikasjon. Nettleverandørene skal derfor pålegges å lagre
24 nærmere spesifiserte data for å kunne identifisere kommunikasjon relatert til alvorlig
25 kriminalitet og beskyttelse av rikets sikkerhet.

26
27 Vi er positive til at politidistriktene etablerer egne enheter med fokus på nettovergrep.

28
29 Kampen mot kriminelle må skjerpes. Kriminalitet som utøves av utlendinger, gir lovlydige
30 innvandrere et dårlig renommé. Alle utenlandske statsborgere som blir straffet med mer enn
31 tre måneders ubetinget fengsel, skal derfor permanent utvises. Vi vil gjeninnføre straff for
32 besittelse, bruk og omsetning av ulovlige rusmidler.

33
34 Norge har blant verdens beste politiutdanninger og Fremskrittspartiet vil gjennom
35 Politihøgskolen sikre at utdanningen som gis, fortsatt holder et høyt nivå. I tillegg til utdannet
36 politi trenger også etaten annen spisskompetanse for å være klar for å bekjempe kriminalitet.

37
38 Det er viktig å utnytte politiets samlede ressurser på en mest mulig hensiktsmessig måte, for
39 å sikre best mulig ressursutnyttelse og politikraft. Det er politimesteren som har det
40 overordnede ansvaret og sitter med det fulle oversiktsbildet over behov og prioriteringer
41 innenfor hvert politidistrikt. Det er politimesterne som, basert på kriminalitetsbilde i hvert
42 distrikt, bør prioritere ressursbruken. Sett i lys av at det er blitt vesentlig færre og større
43 politidistrikter, er det naturlig at politimesterne tilføres mer ressurser, ansvar og oppgaver.

44
45 Vi mener på denne bakgrunn at utrykningspolitiets ansvarsområder og ressurser bør
46 overføres til politidistriktene og disponeres av politimestrene.

47
48 Smugling og narkotikahandel er områder der Tolletaten har kompetanse som i mye større
49 grad bør benyttes for å heve effektiviteten i kriminalitetsbekjempelsen, samtidig som politiet
50 blir avlastet.

51
52 Tolletaten bør få økt myndighet til å etterforske og skrive ut forenklet forelegg for å få en mer
53 effektiv beskyttelse av grensene våre. Tolletaten bør også få en integrert påtalemyndighet for
54 etterforskning og irettføring etter mønster av påtalemyndigheten i politiet.

Økt søkelys på kontroll ved havner i Europa gjør Norge attraktivt som transittland for narkotika. Derfor må innsatsen styrkes, og tolletaten må få mer ressurser for å trygge grensene og spesielt havnene våre bedre.

Fremskrittspartiet vil:

- skjerpe straffenivået for vold mot politiet og ha nulltoleranse for dette
- legge til rette for identitetsskjerming for polititjenestemenn
- gjennomgå særorganstrukturen i Politiet, herunder samhandlingen mellom Økokrim og Kripos
- vurdere om politiets nasjonale beredskapsressurser bør overføres til kripes eller PST
- innføre generell bevæpning av norsk politi
- styrke politiutdanningen og muligheten for etter- og videreutdanning
- få inn andre faggrupper for å ivareta støttefunksjoner i politiet og rendyrke oppgavene til faglært politi
- permanent utvise utenlandske statsborgere som dømmes til ubetinget fengsel i tre måneder eller mer
- akseptere bruk av forhåndsgodkjent rom- og telefonavlytting, bevisprovokasjoner og bruk av forhåndsgodkjent overvåkning i saker som vedrører rikets sikkerhet og alvorlig kriminalitet
- innføre nasjonalt forbud mot tigging
- ha flere politihunder, deriblant narkotikahunder
- styrke grensekontrollen, herunder grensen mot Russland
- sørge for at saker med kjent gjerningsperson ikke blir henlagt
- forsterke innsatsen i bekjempelse av hverdagskriminalitet
- øke antall politihelikoptre på landsbasis for å få bedre dekning nasjonalt
- overføre oppgaver fra Politidirektoratet til politidistriktene
- overføre utrykningspolitiets ansvarsområder og ressurser til politidistriktene, slik at politimesterne også får ansvar for og blir målt på trafikkisikkerhet
- gi Kripos adgang til å foreta DNA-søk i kriminelles familie for å avdekke kriminalitet
- sikre at Norge har oversikt over hvem som eier eiendommer og bedrifter i Norge
- innføre bruk av kroppskamera i politiet
- styrke politiet og arbeide for en politidekning på linje med gjennomsnittet i EU
- forenkle utveksling av informasjon mellom statlige aktører, inkludert politi, PST, E-tjeneste, Skatteetaten, barnevern, NAV og utlendingsmyndigheter

Overgrep mot barn

Arbeidet mot trafficking, menneskehandel og seksuelle overgrep mot barn må styrkes. Dette er ofte grenseoverskridende kriminalitet der internasjonalt samarbeid vil gjøre kriminalitetsbekjempelse enklere. Vi ønsker derfor å styrke slike samarbeidsprosjekter. Vi vil at norske tjenesteleverandører skal ha varslingsplikt dersom de oppdager at deres tjenester brukes til straffbar oppbevaring eller distribusjon av overgrepsmateriale.

Foreldre som er dømt for seksuelle overgrep mot egne barn, skal umiddelbart fratas omsorgs- og samværsretten. De som har begått seksuelle overgrep mot barn, skal kunne dømmes til behandling med medisinsk kastrering under nøye oppfølging.

Det må innføres et offentlig register over overgrepssdømte. Man bør kunne varsle lokalsamfunn dersom personer som har blitt dømt for slike forhold flere ganger, flytter inn.

1 Påtalemyndigheten må settes i stand til raskt å kunne følge opp de sakene som er ferdig
2 etterforsket av politiet. Vi mener at det offentlige bør gis anledning til å leie inn
3 privatpraktiserende advokater til å føre straffesaker for å få avvirket den store saksmengden.

4
5 Fremskrittspartiet vil øke foreldelsesfristen for fysisk og psykisk vold mot barn til 15 år etter at
6 barnet fyller 18 år. Vi aksepterer ikke at straffesaker med kjent gjerningsperson henlegges på
7 grunn av kapasitetsproblemer.

8
9 Norsk politi bør samarbeide tett med politiet i land som norske pedofile reiser til for å utnytte
10 barn. Folk som er dømt for overgrep, bør kunne dømmes til å miste retten til pass, og politiet
11 bør advare myndigheter i andre land mot personer som kan utgjøre en trussel mot deres
12 barn slik at de kan stanse dem fra innreise.

13 14 **Fremskrittspartiet vil:**

- 15 • pålegge nettleverandørene å lagre kommunikasjonsparametere, slik som tildelte IP-
16 adresser, i minimum 6 måneder
- 17 • innføre varslingsplikt for norske tjenesteleverandører hvis de oppdager oppbevaring
18 eller distribusjon av overgrepsmateriale
- 19 • gi mulighet til medisinsk kastrering av personer som blir dømt for gjentatte seksuelle
20 overgrep
- 21 • etablere et offentlig tilgjengelig register over personer som er dømt for overgrep mot
22 barn
- 23 • åpne for å varsle lokalsamfunn om personer som gjentatte ganger er blitt dømt for
24 alvorlige seksuelle overgrep mot barn
- 25 • fjerne foreldelsesfristen for alvorlig fysisk og psykisk vold mot barn (SJEKKES)
- 26 • samarbeide internasjonalt om å stanse pedofile fra å kunne reise til andre land og
27 misbruke barn
- 28 • at alle som blir dømt for alvorlig overgrep mot barn, automatisk skal bli idømt en
29 forvaringsdom
- 30 • foreta en kraftig skjerpelse av straffenivået for alvorlige overgrep mot barn

31 32 33 **Domstoler**

34 Fremskrittspartiet legger vekt på å sikre enkeltmennesket rettssikkerhet. Domstolene skal
35 sikre rask og rettferdig behandling. Dette er også viktig for å unngå at personer sitter i
36 varetekt over lang tid. Prinsippet om at man er uskyldig til det motsatte er bevist, er
37 grunnleggende for rettssikkerheten. Vi mener at domstolene og domstolsbehandlingen må
38 moderniseres, og at saksbehandlingen må effektiviseres. Domstolene bør ha frihet til å
39 kunne benytte forenklet domstolsbehandling i større grad.

40
41 Kjø i domstolsapparatet gjør at det går altfor lang tid fra en sak er etterforsket til den blir
42 avgjort i domstolene. Dette påfører både offer og gjerningsperson unødige belastninger. Vi
43 vil innføre begrensninger for forsvarere som er betalt av det offentlige, slik at de ikke får påta
44 seg flere saker enn de har tid til å føre når retten har satt dem opp til behandling.

45
46 Vi ønsker å utvikle ordningen med hurtigdomstoler for enkelte typer saker for å få opp
47 effektiviteten og få pådømt mer av hverdagskriminaliteten. Hurtigdomstolen skal ha utvidede
48 åpningstider, og ta imot saker hvor politiet har tatt gjerningsperson og har sikre bevis.
49 Utenlandske statsborgere som begår kriminalitet, kan også tas gjennom hurtigdomstolen og
50 holdes i forvaring inntil saken er avgjort, og de eventuelt kan sendes ut av landet.

51
52 Det er behov for å gjennomgå systemet for ankemuligheter fordi intensjonen i dagens system
53 kan misbrukes.

1
2 Straffereaksjonene som iverksettes overfor forbrytere, skal avskrekke vedkommende fra å
3 begå nye straffbare handlinger. Dagens straffnivå i Norge er for mange typer forbrytelser så
4 lavt at det ikke harmonerer med befolkningens rettsoppfatning. Vi ønsker derfor høyere
5 strafferammer generelt sett og en gjennomgang av straffelovgivningen. Vi vil sikre at
6 domstolene utmåler straffer som er mer i tråd med folks rettsoppfatning enn det som ofte er
7 tilfellet i dag, samt å fjerne dagens kvantumsrabatt.

8
9 Vi mener det er viktig for straffereaksjonenes legitimitet og befolkningens respekt for lover og
10 regler, at de utmålte straffereaksjonene står i et rimelig forhold til det lovbruddet som er
11 begått. Vi vil derfor foreta en gjennomgang av straffereaksjonene på de forskjellige
12 kriminalitetsområdene, for å sikre at reaksjonene harmoniseres og står i et rimelig forhold til
13 de lovbrudd som er begått.

14
15 Vi vil at dommere i noen tilfeller skal gis anledning til å avgjøre hvordan soningen skal
16 gjennomføres, eksempelvis bruk av fotlenker.

17
18 Ved i større grad å ta i bruk teknologi kan domstolene effektiviseres. Lyd- og bildeoverføring
19 bør innføres i alle tingretter, slik at man i større grad kan avholde fjernmøter i
20 tilståelsessaker, varetektssaker og andre sakstyper der det ikke fremstår som viktig at en
21 siktet eller tiltalt møter personlig.

22
23 En digitalisering av domstolene vil effektivisere arbeidet og kostnadsrammen ved
24 domstolene på mange felt. Tolketjenesten må effektiviseres kraftig ved å opprette en
25 nasjonal tolketjeneste som jobber digitalt. Dette kan også heve kvaliteten.

26
27 Vi vil stramme inn foreldelsesreglene i straffeloven slik at man i færre tilfeller opplever at
28 gjerningspersonen kan unndra seg straff. Vi ønsker å endre systemet slik at allerede idømt
29 straff ikke kan foreldes. I tilfeller der gjerningspersonen ikke er dømt, skal foreldelsesfristen
30 utvides.

31 32 **Fremskrittspartiet vil:**

- 33 • digitalisere domstolene, domstolsbehandlingen og tolketjenesten
 - 34 • utvikle ordningen med hurtigdomstoler
 - 35 • skjerpe straffnivået og øke maksstraffen til 50 år
 - 36 • øke straffnivået for alvorlige lovbrudd, og fjerne dagens kvantumsrabatt ved dom for
37 flere lovbrudd
 - 38 • at den straffedømte går direkte fra rettskraftig dom til soning
 - 39 • at all ilagt fengselsstraff skal sones i sin helhet
 - 40 • åpne for større bruk av ubetinget fengselsstraff mot lovbytere under 18 år i egne
41 ungdomsfengsler der det er et sterkt fokus på rehabilitering, tilby arbeid i fengsel,
42 utdanning osv.
 - 43 • foreta en kraftig skjerpelse av straffnivået for alvorlige overgrep mot barn
 - 44 • sikre at unge kriminelle ikke soner sammen med tunge kriminelle
 - 45 • at alle som blir dømt for overgrep mot barn, automatisk skal bli idømt en forvaringsdom
 - 46 • gjennomgå ankesystemet
 - 47 • forby interne domstoler innenfor religiøse organisasjoner
 - 48 • sikre at meddommere er i flertall i straffesaker
 - 49 • innføre videoopptak i alle rettsaker for rettsikkerhetens skyld og for effektivisering ved
50 ankebehandling
 - 51 • gi dommere mulighet til å avgjøre soningsbetingelser
- 52
53

1 **Fengsel og kriminalomsorg**

2 Fremskrittspartiet vil holde soningskøene nede. Dette kan blant annet gjøres ved å la private
3 aktører bygge og eie fengsler på oppdrag fra staten. Soningskøen rammer domfelte, ofre og
4 samfunnet for øvrig. Befolkningen mister tillit til rettsstaten når gjerningspersoner, også etter
5 alvorlige forbrytelser, kan gå fritt rundt i påvente av soning. Særlig belastende er dette for
6 ofrene og deres familier.

7
8 Elektronisk kontroll bør begrenses til bruk overfor dem med mindre forseelser og i
9 overgangen fra ordinær soning til frihet. Dette inkluderer også permisjoner.

10
11 Det er viktig at straff virker preventivt. Dagens fengselsstraff i Norge er ikke i tilstrekkelig grad
12 preventiv for dem som kommer hit med den hensikt å utføre kriminelle handlinger. Det bør
13 etableres egne enheter for utenlandske kriminelle.

14
15 Norge bør utnytte de soningsavtaler vi har med de kriminelles hjemland, og eventuelt
16 reforhandle disse slik at de kan bli mer effektive. Samtidig må det arbeides med å få på plass
17 soningsavtaler med enda flere land, slik at vi kan kjøpe soningsplasser i hjemlandet for de
18 aller fleste som uansett skal utvises. Vi mener at utenlandske statsborgere som begår
19 kriminalitet i Norge, skal sone i hjemlandet så lenge dette er mulig.

20
21 Det bør rettes større oppmerksomhet mot unge som soner i fengsel. Dette med sikte på at
22 unge kriminelle ikke skal falle mellom flere stoler. Ungdomsenhetene bør ha spesielt
23 tilrettelagte rehabiliteringstiltak med tanke på tilbakeføring til samfunnet og en hverdag uten
24 kriminalitet. Denne gruppen har behov for klare rammer og større forutsigbarhet i hverdagen,
25 noe som gjør kriminalomsorgen godt egnet til oppfølging av straffereaksjoner mot dem.

26
27 For å få til en preventiv virkning og forebygge en kriminell løpebane må det innføres
28 særskilte ordninger for unge i varetekt, slik at de ikke løslates før alle saker er oppgjort. Dette
29 fordi tiden ute ikke vil kunne gi tilgang til jobb eller skole i påvente av en dom, dermed vil den
30 kriminelle bane fortsette til endelig dom faller.

31
32 Det skal være adgang til å foreta undersøkelser av alle personer i fengsler med høyt og
33 særlig høyt sikkerhetsnivå ved bruk av teknisk utstyr eller hund. Dette inkluderer innsatte,
34 fengselets ansatte, konsulær representant og offentlige myndighetsrepresentanter. Dette
35 med bakgrunn i endret sikkerhetssituasjon og behov for skjerping av kontroll i fengsler med
36 høyt sikkerhetsnivå. Like regler for kontroll vil motvirke at personer utsettes for press om å ta
37 med seg gjenstander inn eller ut ved besøk i fengslene. Av sikkerhetsmessige årsaker vil vi
38 vurdere overgang fra navn til tjenestenummer for fengselsbetjenter for å forhindre hevn og
39 vold mot tjenestepersonell.

40 41 **Fremskrittspartiet vil:**

- 42 • fjerne soningskøen gjennom å slippe til private og leie soningskapasitet i utlandet for
- 43 • utenlandske kriminelle
- 44 • sende utenlandske statsborgere ut av landet og la dem sone straffen i hjemlandet
- 45 • fremforhandle utleveringsavtaler
- 46 • opprette lukket institusjonstilbud for barn under den strafferettslige lavalder
- 47 • at unge i varetekt ikke skal løslates før alle ventende saker er oppgjort
- 48 • åpne for privat fangetransport for å frigjøre politiresurser
- 49 • øke satsingen på rusomsorg i fengsel
- 50 • at ettervern skal tilbys i hensiktsmessige former
- 51 • at dømte går direkte fra rettskraftig dom til soning
- 52 • iverksette bedre tiltak for å redusere tilbakefallsprosenten
- 53 • oppheve sexkjøpsloven og hallikparagrafen
- 54 • etablere flere ungdomsplasser i egne ungdomsfengsler

- innføre et lukket institusjonsregime som straffereaksjon for straffedømte under 18 år, som erstatning for dagens reaksjonsformer med ungdomsstraff
- etablere egne forsterkede lukkede institusjoner for de under den kriminelle lavalder for å skjerme dem fra samfunnet

Pårørende og offeromsorg

Fremskrittspartiet vil gi oppfølging og hjelp til ofre for kriminalitet. Det er viktig at ofrene og deres pårørende har et godt utbygd og tilrettelagt hjelpeapparat.

Kriminalitet, først og fremst vold og overgrep, rammer også barn. Det er svært viktig at barn får hjelp tidligst mulig, og at de får hjelp av personell med spisskompetanse nettopp til å kommunisere med barn. Barnehusene er svært viktige i dette arbeidet, og vi ønsker å utvide antallet. Vi vil også sikre et særskilt etterverntilbud for barn som har vært utsatt for overgrep.

Fremskrittspartiet vil:

- sørge for tilstrekkelig kompetanse ved mottak av ofre og pårørende
- at offeret og/eller pårørende skal varsles dersom gjerningspersonen skal ha permisjon fra fengselet
- at gjerningspersonen kan ilegges geografiske begrensninger for sin permisjon for å verne offer og/eller pårørende
- gjennomgå barns rettssikkerhet etter overgrep
- vurdere nye ordninger for kriminalitetsofre og deres pårørende, herunder egen ombudsordning

Krisesentrene

Alle som opplever vold i nære relasjoner og deres pårørende har rett til hjelp fra et krisesenter. De senere år har også stadig flere menn oppsøkt krisesentrene, selv om de er relativt få i forhold til antall kvinner. Oppholdet kan bli ganske isolert for menn, da krisesentrene får ha kvinner og menn i fellesskap, med unntak av noen forsøksordninger. Det er viktig både for kvinner, menn og barn på krisesenter, at de opplever inkludering. Derfor bør det åpnes for at kvinner og menn kan ha et fellesskap på krisesentrene.

Mange av de som søker beskyttelse på krisesenteret, er bekymret for hvordan det går med deres kjæledyr mens de selv er i dekning. Så langt mulig bør derfor krisesentrene også legge til rette for at kjæledyr kan tas med.

Forebyggende arbeid

Det er foreldrene som har hovedansvaret for å følge opp sine barn. Likevel er det nødvendig at det offentlige satser målrettet på forebyggende arbeid. Noen av de unge som kommer inn på en kriminell løpebane, har opplevd en utrygg oppvekst med for eksempel mye vold. Det er viktig at offentlige instanser som er i kontakt med barn, i større grad settes i stand til å avdekke når barn blir utsatt for vold, overgrep og annen form for omsorgssvikt. Vi vil derfor styrke kompetansen og samarbeidet mellom skole, barnehage, helsestasjoner, frivillige organisasjoner, barnevern, familievern og politiet.

En del av dem som begår kriminelle handlinger, har omfattende rusproblemer. I dagens system går de ut og inn av behandling, og velger selv om de skal fullføre den. Vi ønsker å tillate at tvangsbehandling brukes som en sanksjonsmulighet når rusmisbrukere dømmes for forbrytelser. Dette må følges opp av et helhetlig opplegg etter endt behandling, slik at en kan forhindre tilbakefall til rusmisbruk. Det bør tilrettelegges for utvidet bruk av tvangsbehandling

1 av rusmisbrukere som alternativ til straff. Samtidig må det legges til rette for helhetlig
2 oppfølging etter endt soning.

4 **Fremskrittspartiet vil:**

- 5 • møte unge lovbryttere med raske reaksjoner for å forebygge nye lovbrudd
- 6 • opprette en ungdomsdomstol og stille tydelige krav til den enkelte når
- 7 straffereaksjonen skal iverksettes
- 8 • gripe inn tidlig og ha tett oppfølging med dem som er i ferd med å komme inn på en
- 9 kriminell løpebane
- 10 • styrke samarbeidet mellom skole, barnehage, helsestasjoner, frivillige organisasjoner,
- 11 barnevern, familievern og politiet
- 12 • gå inn for økt bruk av frivillige og ideelle organisasjoner på det forebyggende området
- 13 overfor barn og unge
- 14 • forebygge og bekjempe overgrep mot barn ved bruk av digitale medier
- 15 • styrke Politiets nettpatrulje, som er et lavterskeltilbud for å rapportere press og
- 16 utnyttelse av barn og unge på nett
- 17 • øke foreldrenes erstatningsansvar for kriminelle handlinger som begås av barn under
- 18 den kriminelle lavalderen
- 19

20 **Bekjempe terror og internasjonal kriminalitet**

21 I en tid med grenseløs terrorisme og klanbasert organisert kriminalitet, er det feil å ha åpne
22 grenser der hvem som helst kan melde seg og søke om asyl. Asylrevet migrasjon medfører
23 reelle sikkerhetsutfordringer.

24
25 Det kan ikke være slik at terrorister, krigsforbrytere og kriminelle utlendinger som begår
26 handlinger som drap og voldtekt, ikke kan utvises, utleveres til eller straffefølges i utlandet
27 fordi de tilfeldigvis har begått forbrytelser i et land hvor de kan bli utsatt for dødsstraff. Norge
28 skal ikke være en frihavn for disse personene og den norske befolkningen skal ikke utsettes
29 for økt risiko fra disse. Vi mener det er behov for en internasjonal straffedomstol på dette
30 området, slik at personene kan dømmes og stilles til ansvar for de forbrytelsene de har
31 begått. De bør heller ikke sone sin straff i det landet de har oppsøkt.

32
33 Fremskrittspartiet mener det i tilfeller der utsendelse av svært farlige personer ikke kan
34 gjennomføres, må vedkommende interneres. Dagens praksis, som er utledet av
35 internasjonale konvensjoner, fører til at innbyggerne i Norge må leve i forhøyet risiko for å
36 beskytte en farlig terrorist. Innbyggernes sikkerhet skal settes i høysetet og Norge må
37 internere den farlige personen.

38
39 Vilkårene for å tilbakekalle norsk statsborgerskap ved spesielt alvorlig kriminalitet må
40 skjerpes. Dette gjelder deltakelse i terrorrelatert kriminalitet som for eksempel
41 fremmedkrigere, terrorhandlinger i Norge og IS-kvinner, men det kan også gjelde deltakelse i
42 terrorrekruttering og finansiering. I tillegg skal det vurderes å tilbakekalle norsk
43 statsborgerskap for personer som deltar i alvorlig gjengkriminalitet.

44 45 **Fremskrittspartiet vil**

- 46 • arbeide for å opprette en internasjonal straffedomstol for terrorisme og alvorlige
- 47 forbrytelser mot menneskeheten begått i land uten et fungerende rettsapparat
- 48 • sørge for at forbrytelser skal straffefølges der forbrytelsen ble begått
- 49 • internere alle utlendinger som ikke kan sendes ut av landet, dersom de er ansett å
- 50 utgjøre en fare mot nasjonen eller det norske folk
- 51 • gi utvidet myndighet til å ta statsborgerskapet fra personer som utgjør en trussel mot
- 52 rikets sikkerhet eller vitale nasjonale interesser
- 53 • styrke PST for å imøtegå den skjerpede sikkerhetspolitiske situasjonen

ØKONOMISK HANDLEFRIHET

Fremskrittspartiet vil redusere skatter, avgifter og offentlige inngrep i privatpersoners og bedrifters økonomi. Vårt mål er at folk skal sitte igjen med mer av egen lønn, og bedriftene med overskudd. Slik vil menneskets skaperkraft slippe fri og sørge for et bedre og mer velfungerende samfunn for neste generasjon.

I den kommende perioden vil vi prioritere å redusere avgiftstrykket og redusere skatt på lønnsinntekt med sikte på å øke arbeidsdeltakelsen. Vi vil også fjerne formuesskatten fordi formueskatten svekker norsk eierskap av bedrifter.

Personbeskatning

Fremskrittspartiet vil at du skal få beholde mer av dine egne penger, og være sjef over egen lommebok. Staten har tjent seg rik på en rekke høye avgifter som gjør et stort innhogg i folks hverdagsøkonomi. Vi mener at denne rikdommen bør deles med vanlige folk ved at staten tar seg litt mindre betalt gjennom lavere avgifter. Det gir mer økonomisk handlefrihet for enkeltmennesket.

Inntektsfordelingen i samfunnet skal først og fremst være et resultat av den enkeltes frie valg til å verdsette arbeidsinnsats, inntekt og fritid. Skattesystemet skal være omfordelende, men ikke utligne forskjeller i inntekt som følger av menneskers frie valg. Skattesystemet skal sørge for at det alltid er mer lønnsomt å jobbe enn å motta en offentlig ytelse.

Et flatere skattesystem vil si at alle betaler den samme prosentsatsen uavhengig av hva de tjener. Dette kombinert med et stort bunnfradrag vil gjøre det mer attraktivt å arbeide og fjerne insentiver for skatteunndragelser. Ved tilpasning til et flatere skattesystem med solide bunnfradrag må det vurderes hvilke særfradrag og kontantytelser det er hensiktsmessig å beholde i skattesystemet, blant annet om fagforeningsfradraget til noen utvalgte bør erstattes med et tilsvarende jobbskattefradrag til alle lønsmottakere.

Norge har en høy eierbeskatning som har ført til at mange norske gründere og investorer har flyttet til land med gunstigere rammebetingelser. Dette gjør at Norge går glipp av kapital og kompetanse som kunne bidratt til vekst og nye arbeidsplasser. Fremskrittspartiet vil gjennomføre en eierbeskatningsreform slik at dyktige gründere og investorer får finansielle insentiver til å flytte til Norge. Gründere skal ikke måtte flytte ut av Norge når de får en god idé, og flinke folk som skaper jobber skal også kunne bo i andre land en stund. Når gründere flytter hjem til Norge igjen, skal de ikke risikere å få en stor skatteregning. Vi vil derfor fjerne den såkalte «exit-skatten».

Fremskrittspartiet ønsker å avvikle formuesskatten. En stor andel av formuesskatten betales av pensjonister og vanlige lønsmottakere. Midlene er som oftest beskattet flere ganger, og formuesskatten diskriminerer norsk eierskap ved at utenlandske eiere slipper formuesskatt, mens nordmenn må betale formuesskatt av aksjer i samme bedrift. Norske gründere og eiere av selskap i utviklingsfasen, som ikke har store driftsoverskudd, må ta ut utbytte, ta opp privat lån eller selge aksjer for å betale formuesskatten.

Bedriftsbeskatning

Fremskrittspartiet mener at det er bedriftene, og ikke politikere og byråkrater, som tar de beste valgene for økonomisk vekst, verdiskaping og arbeidsplasser. Dette er kjernen i markedøkonomien. Det er derfor viktig å sikre at bedriftene har økonomisk handlefrihet til å styre sin egen hverdag. Rekordhøye skatte- og avgiftsøkninger som omfordeles gjennom subsidier til utpekte deler av næringslivet, gjør at bedriftenes handlingsrom blir mindre og mindre.

Vi vil ha et skattesystem som motiverer til investeringer, vekst og nyskaping i Norge. Bedriftsbeskatningen må innrettes slik at norsk virksomhet har de samme rammevilkårene som våre viktigste handelspartnere. Særnorske skatter bør avvikles, og skattesystemet må være langsiktig og forutsigbart for å fremme norsk privat eierskap og tilgang på risikokapital. Ordningen med SkatteFUNN bør gjøres bedre for å motivere privat forskning og utvikling i bedriftene.

I et globalt perspektiv må verdier skattlegges i de land de skapes. Vi må tilstrebe at multinasjonale aktører med økonomisk virksomhet i Norge, betaler skatt på lik linje med lokale norske aktører. Nasjonalt er det viktig at mer av verdiskapningen blir igjen lokalt der verdiene skapes og der kommuner har lagt til rette for næringsutvikling.

Troen på at det er politikere og byråkrater som tar de beste valgene for folk, begrenser privat initiativ og kreativitet og hemmer økonomisk utvikling på lenger sikt. Ønsker vi et samfunn med bedrifter i vekst, må staten slutte å forsyne seg så grovt av de verdiene som skapes. Bedrifter skal bruke sine egne penger til å investere og vokse videre.

Vi mener at skattesystemet skal motivere til investeringer, vekst og nyskaping. Et høyt skattenivå vil bidra til å redusere arbeidsinnsatsen og vri investeringer bort fra Norge

For å sikre at små og mellomstore bedrifter (SMB) ikke blir uforholdsmessig hardt rammet av eiendomsskatt på sine næringseiendommer, bør kommunene få mulighet til å innføre et bunnfradrag på næringseiendom på lik linje med det som allerede eksisterer for boligeiendom.

Et slikt bunnfradrag vil bidra til økt forutsigbarhet for SMB-sektoren, stimulere til investeringer og gjøre det enklere for små bedrifter å vokse og skape lokale arbeidsplasser. Det er viktig at skattesystemet ivaretar konkurransevilkårene for små aktører, samtidig som det reduserer de totale byrdene for næringslivet.

Avgifter

Fremskrittspartiet vil ha lavere avgifter slik at du får beholde mer av dine egne penger. Avgifter skal ikke brukes til å finansiere symbolpolitikk for politikere uten respekt for folks lommebok. Mange avgifter har med tiden utviklet seg til å bli rene pengemaskiner for staten, uten at det er noen god grunn til at disse avgiftene kreves inn. Slik vil ikke FrP ha det. Avgiftsnivået må holdes på et minimum for å gi større økonomisk handlefrihet for familier og enkeltmennesker, og for å gjøre det enklere å ta miljøvennlige valg. Avgiftslettelser handler om frihet. Vi vil at folk skal få beholde mer av egne penger, og selv bruke dem på det de vil.

Vi vil redusere dagens dokumentavgift, samt redusere flere andre fiskale avgifter og avvikle disse på sikt. Vi vil ha et enkelt avgiftssystem som er tilpasset den internasjonale konkurransen.

1 Norge er et langstrakt land hvor bilbruk er en nødvendig del av infrastrukturen. Vi vil derfor at
2 bilrelaterte avgifter skal reduseres betydelig. Slik fornyes bilparken raskere, og den blir mer
3 trafiksikker og miljøvennlig.

4
5 Merverdiavgift betales for de fleste nye varer og tjenester, og kjøretøy må omfattes av et
6 teknologinøytralt regelverk uten ytterligere særavgifter. Vi aksepterer ikke veipricing.

7
8 Særavgiftene på grensehandelsvarer må reduseres og tollsatser bør reduseres med sikte på
9 friere handel.

10
11 Vi vil kjempe mot grønn sosialisme, der klimapolitikken brukes til å hente ut mer penger fra
12 folks lommebøker eller sette arbeidsplasser i fare. Dette straffer vanlige folk og de som har
13 dårligst økonomi hardest. Miljøavgifter skal øremerkes til miljøformål.

14 15 **Fremskrittspartiet vil:**

- 16 • redusere skatte- og avgiftsnivået
- 17 • grunnlovsfeste at ingen skatter skal kunne gis med tilbakevirkende kraft
- 18 • ha en ny gjennomgang av skatte- og avgiftssystemet
- 19 • prioritere å redusere avgifter som hardest rammer de som har minst
- 20 • ha et mer oversiktlig skattesystem med solide bunnfradrag, som gir insentiver til økt
- 21 arbeidsinnsats
- 22 • øke frikortgrensen
- 23 • avvikle formuesskatten
- 24 • at avgifter skal prise kostnadene en tjeneste, vare eller virksomhet varen påfører
- 25 samfunnet
- 26 • ha fritak for merverdiavgift på kommunale gebyrer innen selvkostområdene, for
- 27 eksempel vann, avløp og renovasjon
- 28 • harmonisere miljø- og klimaavgiftene slik at lik miljø-/klimabelastning gir lik
- 29 avgiftsbelastning på tvers av sektorer
- 30 • motarbeide symbolsk klimapolitikk som påfører folk flest høyere avgifter og som
- 31 rammer de som har minst hardest
- 32 • redusere avgiftene på grensehandelsutsatte varer for å sikre norske arbeidsplasser
- 33 • hindre at arveavgiften gjeninnføres, uavhengig av modell
- 34 • fjerne veibruksavgiften på drivstoff på fremkomstmidler som ikke benytter vei
- 35 • redusere bil- og drivstoffavgiftene
- 36 • at omregistreringsavgiften kun skal dekke selvkost
- 37 • fjerne merverdiavgift på import av veteranbiler

38 39 **Finanspolitikk og pengepolitikk**

40 Fremskrittspartiet vil føre en ansvarlig økonomisk politikk. Norsk næringsliv er avhengig av
41 gode og forutsigbare rammevilkår uten politisk risiko. En langsiktig og stabil økonomisk
42 politikk gir trygghet for folks privatøkonomi.

43
44 Den norske stat har en stor finansformue og er i en unik økonomisk situasjon. Dette
45 handlingsrommet må brukes til å bygge, sikre og utvikle landet gjennom investeringer i
46 samfunnsøkonomisk lønnsom infrastruktur, forskning og utvikling samt vekstfremmende
47 skattelettelser, med tanke på å gi norsk næringsliv de beste konkurransevilkår.

48
49 Selv om staten har store verdier, må vi unngå en situasjon hvor høyt statlig forbruk over tid
50 gjør at statens økonomi ikke er bærekraftig. Derfor vil vi skille mellom drift og investeringer i
51 statsbudsjettet. Et slikt skille tar hensyn til at driftsutgifter i større grad er inflasjonsdrivende

1 enn samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer. Dessuten får vi bedre kontroll med
2 hvordan vi bruker våre ressurser gjennom registrering og avskrivning av eiendeler. Det bør
3 legges til grunn at statens forbruk ikke skal vokse mer enn bruttonasjonalproduktet.

4
5 Vi støtter tankegangen om at utvinning av petroleumsressurser skal ha et
6 generasjonsperspektiv, hvor verdiskapingen skal komme hele landet til gode i et langsiktig
7 perspektiv. Verdiene bør investeres både i utlandet og i norsk samfunnsøkonomisk lønnsom
8 realkapital, og alle investeringer skal spesifiseres i eget budsjett. Dette vil innebære at viktige
9 vei- og baneprosjekter som i dag skaper flaskehalser i transportnettet, vil kunne løses langt
10 raskere og samtidig gi et godt grunnlag for økonomisk vekst. Det samme vil gjelde for andre
11 samfunnsmessig viktige investeringer.

12 I en tid med rask teknologisk utvikling og nye finansielle instrumenter er det nødvendig å
13 utrede muligheten for å tilpasse lovverket til moderne økonomiske realiteter som
14 kryptovaluta. Vi ser et økende behov for å integrere kryptovaluta og NFT-er (non-fungible
15 tokens) i den eksisterende finansielle strukturen for å sikre både innovasjon og ansvarlighet i
16 markedet.

17 18 **Fremskrittspartiet vil:**

- 19 • skille mellom drift og investeringer i statsbudsjettet
- 20 • etablere et fond for oppgradering og nye investeringer i norsk infrastruktur
- 21 • redusere og effektivisere det offentlige byråkratiet og frigjøre arbeidskraft til privat
22 sektor
- 23 • styrke forskning og utdanning for å stimulere til verdiskaping og deltakelse i
24 arbeidslivet
- 25 • sikre en regulering av finansnæringen som tar hensyn til en mangfoldig,
26 desentralisert og solid banknæring over hele landet
- 27 • styrke samspillet mellom finansnæringen og det offentlige virkemiddelapparatet, og
28 utrede tiltak for å styrke verdiskapingen i samspill mellom offentlige ordninger og
29 privat finansiering
- 30 • organisere utbygging og drift innen prioriterte områder med statlig ansvar, etter
31 samme modell som selskapet Nye Veier
- 32 • avslutte offentliggjøring av skattemessige

33 34 35 **Markedsøkonomi og næringsliv**

36 Markedsøkonomi er en forutsetning for et fungerende demokratisk samfunn. Et
37 velfungerende marked innebærer at forbrukerne i all hovedsak påvirker tilbudet gjennom sin
38 etterspørsel. En velfungerende privat sektor og privat næringsliv skal bidra til finansiering av
39 våre velferdsordninger som ivaretar de som ikke kan leve av egen arbeidsinntekt. Vi tror på
40 gunstige og forutsigbare skatteordninger som det viktigste incentivet til å bidra til høy
41 verdiskapning i Norge. Derfor må det søknadsbaserte virkemiddelapparatet gjennomgås og
42 effektiviseres. Næringslivet trenger skattelettelser og forutsigbarhet, ikke mer byråkrati og
43 konsulenter for å hente ut politisk bestemte subsidier.

44
45 Internasjonal handel har bidratt til å løfte millioner av mennesker ut av fattigdom og er et
46 grunnleggende virkemiddel for å sikre en stabil verden. En fungerende internasjonal
47 markedsøkonomi er en viktig forutsetning for god velferd. Forbrukerne nyter i dag godt av
48 konkurranse på tvers av landegrensene. Det er behov for en ytterligere liberalisering av
49 handelsregler, og Fremskrittspartiet vil arbeide for en friest mulig verdenshandel, men
50 samtidig ivareta sikkerhetspolitiske og beredskapsmessige hensyn som sikrer Norges
51 interesser.

Fremskrittspartiet vil:

- liberalisere økonomien for å skape større vekst og mer velferd
- sikre en virksom konkurranse og at flere samfunnssektorer åpnes for dette
- arbeide for mer frihandel og nedbygging av tollbarrierer
- sikre fattige land markedsadgang til Norge
- sikre at interessene til landets innbyggere og norske eksportnæringer blir ivaretatt ved inngåelse av internasjonale avtaler
- at Norge skal legge til rette for handel med fremvoksende økonomier som representerer store fremtidige muligheter for norske eksportnæringer og norske arbeidsplasser
- intensivere arbeidet for å få på plass flere bilaterale avtaler og frihandelsavtaler

Frihandel, toll og importvern

Tollmurer er en barriere mot handel og velstandsøkning. Norge er en liten, eksportorientert økonomi og vil tape på økte handelshindringer.

Høye tollsatser og beskyttelsesregimer fører til at varer blir dyrere for forbrukere. Spesielt på matområdet er tollsatsene høye, men også på andre områder bidrar høye tollsatser til mindre utvalg og dyrere varer for forbrukere og næringsliv. I tillegg kommer et fordyrende og komplisert regelverk.

Det viktigste virkemiddelet for å få land ut av fattigdom og skape grunnlag for økonomisk vekst og utvikling, er handel og tilgang til markeder for eksport av varer og tjenester. Norske tollsatser og beskyttelsesregimer bør derfor gradvis fjernes/redueres.

Fremskrittspartiet vil:

- at norske tollsatser og ensidige beskyttelsesregimer fjernes over tid
- fremforhandle bilaterale frihandelsavtaler
- intensivere arbeidet med å skaffe frihandelsavtaler med store, viktige markeder og fremvoksende økonomier og fjerne norsk industritoll
- bruke internasjonale forhandlinger til å sikre markedsadgang for videreforedte norske fiskeprodukter

Næringsliv

Fremskrittspartiet vil føre en næringspolitikk som stimulerer videre utvikling av næringer hvor Norge har historiske og naturlige fortrinn. Kompetansen disse har utviklet i Norge, må videreutvikles og anvendes for å styrke Norges posisjon innenfor nye næringer som vokser frem. Rammebetingelsene for norsk næringsliv må være forutsigbare og stabile, og sikre innovasjon og økt verdiskaping i hele landet.

Næringsvirksomhet basert på prinsippet om fri konkurranse er det beste for den enkelte og samfunnet som helhet.

Dagens utstrakte offentlige eierskap konsentrerer makt og innflytelse på få hender. Politisk styring av bedrifter hemmer langsiktig tenking og verdiskaping. Når det offentlige både skal overvåke, regulere og tjene penger i det samme markedet, fører det til forskjellsbehandling av aktører. En målsetting i vår økonomiske politikk er derfor å bygge ned det offentlige eierskapet i selskaper som drives i direkte konkurranse med private aktører, og ikke forvalter strategisk infrastruktur og naturressurser.

Med stadig sterkere internasjonal konkurranse om rammebetingelser, samt mer mobil kapital, er det viktig å føre en næringspolitikk som gjør det lønnsomt og attraktivt for bedrifter å drive sin virksomhet i og fra Norge. Norge må alltid fremstå som et trygt og forutsigbart land for investeringer som vil bidra til å skape nye arbeidsplasser og sikre innovasjon og utvikling, samtidig som det skapes verdier som bidrar til å finansiere felles velferdsgoder. Økt risikopremie fører til at Norge som investeringsmarked mister konkurransekraft mot andre markeder. Gode rammevilkår for næringslivet innebærer også et konkurransedyktig skatte- og avgiftsnivå.

Vi vil ikke at staten skal plukke ut enkeltbransjer som ikke bare gis oppstartstøtte, men som også subsidieres eller får garantier for driften. Statens rolle må være å tilrettelegge med gode generelle rammebetingelser for oppstart, drift og eierskap, herunder også en innretning av eierbeskatningen som oppmuntrer private investorer til å satse risikokapital på etableringer, teknologiutvikling og kompetanseheving.

Det næringspolitiske virkemiddelapparatet og næringssubsidier bør reduseres og fjernes, og frem til den tid ikke knyttes til enkelt næringer. Vi har tillit til at privat kapital og markedet finner frem til næringer med lønnsomme fremtidsutsikter, og motsetter oss derfor bruk av statlige garantiordninger og subsidier for å fremme en politisk motivert næringspolitikk.

Vi vil ha nasjonal kontroll over naturressursene for å sikre at arbeidsplasser, hovedkontor og utviklingsarbeid blir i Norge. Samtidig bør vi i større grad la private bedrifter konkurrere med statlige bedrifter slik at naturressursene foredles av de aktører som gjør dette best og mest effektivt til beste for samfunnet.

Fremskrittspartiet vil:

- gjøre det enklere å starte og drive sin egen bedrift
- ha færre og enklere innrapporteringer til det offentlige
- redusere det offentlige eierskapet
- redusere den politiske innblandingen i bedriftenes hverdag
- sørge for at offentlige innsentivordninger gir støtte etter objektive kriterier og lønnsomhet
- forenkle tilgangen til høykompetent internasjonal arbeidskraft
- bruke andre virkemidler enn subsidier overfor næringslivet
- stimulere konkurranse på alle områder
- gjennomgå hele nærings- og eierbeskatningen og innretningen av denne for å fjerne hindringer for, og politisk risiko ved, investeringer i Norge

Nyskaping, gründerpolitikk og små og mellomstore bedrifter

Norsk næringsliv består i all hovedsak av små og mellomstore bedrifter. Derfor er det spesielt viktig å sikre rammebetingelser som stimulerer til vekst og utvikling for disse. Dette må blant annet skje ved redusert byråkrati og skjemavelde, samt en langsiktig og forutsigbar politikk. På den måten blir det enklere å starte, omstille, fornye og drive små og mellomstore bedrifter.

Det må føres en offensiv nyskappingspolitikk, der forskning og utviklingsarbeid, gründervirksomhet og kompetanseutvikling stimuleres. Skatte- og avgiftspolitikken skal brukes aktivt for å sikre gründerne gode rammevilkår og finansiering, og Norge må etablere en bedre opsjonsskatteordning enn i dag for å tiltrekke og beholde kompetanse gjennom en krevende oppstartsfase. I tillegg må det statlige virkemiddelapparatet tilpasses, slik at gode ideer og produkter sikres likeverdig støtte og finansiering, uavhengig av hvor i landet de skapes.

For å sikre innovasjon, utvikling av ny teknologi og oppstart av nye bedrifter, vil Fremskrittspartiet øke taket på Kapitalfunn, skattefradragssystemet som stimulerer til at bedrifter og privatpersoner investerer kapital i ny næringsvirksomhet. Kapitalfunn rettes inn mot egenkapitalinnskudd i små og mellomstore bedrifters tidlige utviklingsfase.

Av hensyn til nyskaping er det viktig å forenkle skatteleggingen av enkeltpersonforetak, styrke sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende og øke beløpsgrensen for årlig MVA-rapportering. For å stimulere til økt gründervirksomhet ønsker vi å åpne for at ungdom kan starte enkeltpersonforetak fra fylte 16 år, ved at foresatte eller andre stiller garanti for virksomheten.

Fremskrittspartiet vil:

- forbedre og utvide opsjonsskatteordningen
- øke grensene for revisjonsplikt og for årlig MVA-rapportering
- forenkle krav til HMS for små bedrifter
- erstatte den aktive næringspolitikken med skattelettelser og et forutsigbart skattesystem
- motivere det offentlige til å gjøre innovative innkjøp
- styrke Kapitalfunn-ordningen
- gjennomgå arbeidsmiljøloven og tilpasse den til dagens arbeidsliv

Verdiskaping over hele Norge

Gjennom generelle rammebetingelser må det legges til rette for at verdiskaping opprettholdes og utvikles i hele landet, og at verdiene i større grad beholdes der de skapes. Da er det nødvendig at man lokalt får mulighet til å utnytte mer av naturressursene til å etablere næringsvirksomhet og arbeidsplasser.

Stabile og forutsigbare rammebetingelser er avgjørende for industriutvikling og verdiskaping i hele landet. Vi må legge til rette for at også nye typer kraftkrevende industri etableres i Norge. Ved å ha ren, fornybar og regulerbar krafttilgang tilgjengelig for etableringer og drift i Norge styrkes også industriens konkurransekraft.

Kommuner som aktivt legger til rette for næringsutvikling, bør tilgodeses for dette gjennom næringsbeskatningen. Dette bør skje på en slik måte at ikke alle midlene fra næringsbeskatningen havner i den kommunen hvor hovedkontoret ligger, men at en forholdsmessig riktig del tilfaller kommuner hvor verdiskapingen faktisk finner sted.

En av de viktigste utfordringene for næringslivet i distriktene knytter seg til samferdsel. Transport av varer til kunder og markeder er en betydelig utfordring, derfor må det bygges mer infrastruktur i hele landet. Enkelte større investeringer i viktig infrastruktur bør kunne finansieres direkte gjennom et eget langsiktig investeringsbudsjett.

Fremskrittspartiet vil:

- forenkle offentlig forvaltning, lover og regler
- gi lokalsamfunn muligheten til å utnytte naturressurser for å skape arbeidsplasser
- hindre at offentlige eller private bedrifter gis særfordeler som fører til konkurransevridning
- at søknader og henvendelser til det offentlige skal besvares innen fastsatte tidsfrister
- vri deler av næringsbeskatningen fra stat til kommune
- sikre at verdiskaping fra naturressurser kommer lokalsamfunnene til gode

Havet

Norge er en havnasjon med et spesielt godt utgangspunkt for videre utvikling av de blå næringene. Vi har en høyt utdannet befolkning, sterke selskaper, næringsklynger med virksomheter som utfyller og forsterker hverandre, et godt forsknings-, utviklings- og utdanningssystem med fremragende akademiske miljøer som utvikler verdensledende maritim teknologi, velfungerende og gode forvaltningsregimer, og store og ressursrike havområder med god miljøtilstand.

Samarbeid på tvers av havnæringene kan gi betydelige muligheter for videre vekst i petroleumsnæringen, maritim næring og sjømatnæringen. Og ikke minst kan det gi grobunn for utvikling av ny, havbasert industri.

Fremskrittspartiet ser viktigheten av sjøpattedyrenes rolle i havets økosystem, men som andre ressurser må disse bestandene beskattes ut ifra en helhetlig og bærekraftig forvaltning. Det må arbeides internasjonalt for å få på plass løsninger som sikrer muligheten for eksport av produkter basert på sjøpattedyr.

Fremskrittspartiet vil:

- bidra til gode rammebetingelser gjennom å videreføre og videreutvikle en effektiv, forutsigbar og kunnskapsbasert regulering av havnæringene
- legge til rette for kunnskaps- og teknologiutvikling i havnæringene gjennom forskning, innovasjon, utdanning og kompetanse
- ha økt forskning på havpattedyr, slik at vi har god oversikt over bestander som er høstbare

Fiskeri

Norsk fiskerinæring er en subsidiefri næring som hevder seg meget godt i den globale konkurransen. Havets ressurser er nasjonale ressurser og skal forvaltes deretter. Dette skal gjøres ut fra et kunnskapsbasert reguleringsregime som sikrer et optimalt uttak av biomasse knyttet til de enkelte bestander.

Det må fastsettes totalkvoter for de ulike fiskeriene slik at ressursene forvaltes med tanke på langsiktig og bærekraftig avkastning og optimal utnyttelse av fiskebestandene. Dette kan blant annet gjøres gjennom omsettelige kvoter og tilrettelegging for et tett samspill mellom bedrifter, bransjer, forskningsmiljøer og andre aktører. Tillatelser til å utnytte ressursene i havet skal tildeles av staten og kunne omsettes mellom aktørene i næringen. Det er også viktig å sikre ordninger som ivaretar rekruttering innenfor fiskerinæringen.

Stadige omkamper om fordeling mellom de ulike flåtegruppene i fiskerinæringene medfører en stor usikkerhet for de som ønsker å investere i nye fartøy og utstyr. Vi vil bidra til å sikre forutsigbarhet og stabilitet for en av landets viktigste næringer.

Det skal være et salgssystem for fiskeriene som skal sikre hele verdikjeden og gjennomføres på en effektiv måte. Salgslagene skal gjennomføre forvaltningsoppgaver som departementet skal sørge for at skjer etter intensjonen i loven.

Deltakerloven og fiskesalgslagsloven som regulerer fiskerinæringen må til enhver tid vurderes opp mot ressurstilgangen og næringens behov.

Vi vil stimulere til ytterligere brukerstyrt forskning på utnyttelse av fiskeressursene, herunder potensial for mottak og foredling av levende fisk. Dette kan sikre en bedre og mer forutsigbar råvaretilgang. Vi vil også vurdere om kvoteåret bør periodiseres for å sikre bedre

1 råvaretilgang for den landbaserte industrien. Vi vil være pådriver for tiltak som kan bidra til
2 lønnsom videreforedling av fiskeressurser i Norge

3
4 Vi ønsker ikke leveringsplikt for fiskerinæringen, men vil respektere tidligere inngåtte avtaler.

5
6 Det er viktig at det satses på forskning og utvikling innen fiskeindustrien for å bli mer
7 konkurransedyktig overfor lavkostland. Norge vil ikke kunne konkurrere når det gjelder
8 lønnskostnader og må derfor være i forkant når det gjelder teknologiske løsninger.

9
10 En bærekraftig beskatning av ressursene forutsetter internasjonalt samarbeid og
11 internasjonale avtaler. Norge må derfor bidra til å sikre avtaler og effektiv kontroll for å hindre
12 ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Omsetning av ulovlig fangst må etterforskes som grov
13 økonomisk kriminalitet. Det må reageres strengt på overtredelser og andre former for juks
14 med kvotene.

15
16 Kystvakten og fiskerikontrollen må tilføres tilstrekkelige midler til å øke innsatsen mot ulovlig
17 fiske.

18 19 **Fremskrittspartiet vil:**

- 20 • avvikle pliktsystemet
- 21 • løpende tilpasse lovverket som regulerer næringen
- 22 • jobbe for lavere tollsatser på bearbeidet fisk, slik at mer bearbeiding kan skje i Norge
- 23 • ha økt forskning innen næringen
- 24 • at årlige totalkvoter bestemmes basert på faglige vurderinger og dialog med
- 25 næringens organisasjoner.
- 26 • sikre en optimal og bærekraftig utnyttelse av fiskebestander, herunder stillehavslaks
- 27 og stillehavsøsters
- 28 • sikre effektiv kontroll for å hindre ulovlig, urapportert og uregulert fiske
- 29 • arbeide for et internasjonalt regelverk mot dumping av fisk

30 31 32 **Havbruk**

33 Norges lange og til dels beskyttede kystlinje med ren sjø og et desentralisert
34 bosetningsmønster, samt arbeidskraft med høy kompetanse innen akvakultur, ligger til rette
35 for å styrke nasjonens posisjon som ledende innen oppdrett av sjømat. Nærheten til
36 markedet for fersk sjømat, samt kunnskap fra landbasert foredling av fisk, gjør at det ligger til
37 rette for en større grad av videreforedling innenfor landets grenser.

38
39 Skal man lykkes med å videreutvikle næringen, må beskatningen på havbruk være
40 resultatavhengig og skattegrunnlaget ta utgangspunkt i faktiske inntekter og kostnader. Vi vil
41 utforme en bærekraftig modell i dialog med næringen.

42
43 Norsk lakseforedling sliter med ujevn tilgang på råvarer. Mer laks blir slakteklar om
44 sommeren og høsten enn på vinteren og tidlig vår, noe som reduserer volumet av norsk
45 foredling av lakseprodukter på markedet og reduserer muligheten for flere faste og trygge
46 arbeidsplasser. Fremskrittspartiet vil arbeide for at den enkelte produsent skal kunne oppnå
47 økt fleksibilitet og frihet til å tilpasse produksjonen gjennom sesongen uten at den maksimale
48 tillatte biomassen (MTB) økes.

49
50 Havbruksnæringen må i dag forholde seg til seks departementer, ni sektorlover, tre
51 forvaltningsnivåer og 23 tilsynsorganer med delvis med motstridende interesser. Dette
52 forsinker og fordyrer beslutningsprosesser som kan gi vekst og mer bærekraftig drift.
53 Målsettingen bør være ett nasjonalt direktorat og ett nasjonalt tilsyn.

1
2 Fremskrittspartiet mener at havbruksnæringen har store muligheter for økt ekspansjon og
3 verdiskaping gjennom økt produksjon, oppdrett av nye arter og større grad av
4 videreforedling. Dette forutsetter en god håndtering av biologiske utfordringer som lakselus,
5 sykdommer, rømming og utslipp, samt lav dødelighet i produksjonen. Det er i dag svært
6 strenge vilkår for tildeling av konsesjon for havbruk og oppdrett, men det må forvaltes etter
7 bærekraftprinsippet. Konsesjonsvilkårene skal differensieres og liberaliseres for
8 havbruksanlegg som eksempelvis har lukkede merder og begrenset utslipp.

9
10 Torskeoppdrett er en næring som kan produsere bærekraftige og sunne proteiner fra havet,
11 og bidra til å sikre råstoff til landindustrien i de deler av året hvor tilgangen til råstoff fra
12 flåteleddet er lav. Dette kan bidra til å sikre helårige, lønnsomme arbeidsplasser innen
13 hvitfiskindustrien og øke verdiskapningen basert på norske fiskeressurser. Norge har et
14 betydelig fortrinn for å lykkes med torskeoppdrett som ny næring, ikke minst på grunn av
15 erfaringene fra lakseoppdrettsnæringen.

16
17 Det er viktig at kommunene legger til rette for havbruksnæringen. Da må også kommunene
18 få gode incentiver gjennom at deler av næringens skatter og avgifter blir igjen i kommunen.

19
20 Oppdrett til havs skiller seg vesentlig fra etablert kystnær virksomhet. Utfordringenes
21 omfang, teknologien og erfaringsgrunnlaget tilsier krevende forberedelser og at nødvendige
22 hensyn til interessekonflikter og samordning vurderes grundig.

23
24 Vi legger til grunn at eksisterende kompetanse på havbruk og på petroleumsvirksomhet
25 offshore er et godt utviklingsgrunnlag dersom rammebetingelsene legges til rette. Ustabile
26 eller uavklarte rammevilkår og usikkerhet for fremtidige regler og skatteregimer må unngås,
27 og forutsigbare rammevilkår bør utredes i samarbeid med næringen.

28 29 **Fremskrittspartiet vil:**

- 30 • liberalisere konsesjonsvilkårene for å skape vekst i oppdrettsnæringen
- 31 • at Havbruksfondet fordeles med 80 % til kommunene og 20 % til staten
- 32 • at eksportavgiften og FoU-avgiften må styres av næringen
- 33 • stille strenge krav til næringen innenfor velferds- og miljøkriterier som dødelighet,
- 34 sykdom, lakselus, rømming og utslipp
- 35 • innføre en teknologinøytral miljøfleksibilitetsordning som sikrer en bærekraftig
- 36 produksjonsøkning
- 37 • stimulere kommuner til å stille egnede arealer til rådighet for akvakulturnæringen
- 38 • gi rammevilkår for havbruk til havs som reflekterer behovet for utvikling av en
- 39 potensielt stor ny næring, i tidlig fase
- 40 • sikre tilstrekkelig tilgang på lokaliteter for torsk og oppdrett av andre arter innen
- 41 akvakultur
- 42 • ikke innføre tidsavgrensning på tillatelser for oppdrett av andre arter
- 43 • starte en prosess for privatisering av det statlige avlsprogrammet for torsk, samtidig
- 44 som eierskapet til genetikken sikres
- 45 • vurdere andre arter i havbruksfondet i takt med lønnsomhet
- 46 • avbyråkratisere og forenkle havbruksforvaltningen med sikte på ett ansvarlig
- 47 direktorat og ett nasjonalt tilsyn
- 48 • utvikle grunnrenteskatten og normpriserådet for havbruksnæringen. En eventuell
- 49 ekstra skattelegging av næringen må være ubyråkratisk og bygge på en modell der
- 50 skatten baserer seg på et reelt ekstraordinært overskudd
- 51
- 52

1 Sjøpattedyr

2 Fremskrittspartiet ser viktigheten av sjøpattedyrenes rolle i havets økosystem, men som
3 andre ressurser, må disse bestandene beskattes ut ifra en helhetlig og bærekraftig
4 forvaltning.

5
6 Det må arbeides internasjonalt for å få på plass løsninger som sikrer muligheten for eksport
7 av produkter av sjøpattedyr.

8 9 Fremskrittspartiet vil:

- 10 • ha økt forskning på havpattedyr, slik at vi har god oversikt over bestander som er
11 høstbare.

14 Landbruk

15 Fremskrittspartiet vil stimulere til effektiv produksjon av trygg, god norsk mat som ivaretar
16 forbrukernes interesser. Landbrukets konkurranseevne må styrkes, og i større grad baseres
17 på markedsøkonomiske prinsipper, slik som landets øvrige næringer. Norske
18 matprodusenter skal ha rammebetingelser for produksjon som er på linje med våre
19 naboland, men vi skal ta hensyn til vårt høye kostnadsnivå og våre spesielle klimatiske og
20 strukturelle forhold.

21
22 Formålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon som
23 samtidig ivaretar beredskapshensyn. Landbruket spiller også en rolle for å hindre at
24 kulturlandskapet gror igjen i Norge.

25
26 Vi ønsker å legge til rette for at bonden selv skal kunne utvikle sin virksomhet. Dette vil vi
27 gjøre ved å erstatte politiske reguleringer og begrensninger med næringsfrihet. Bonden skal
28 kunne bruke de mulighetene et friere matmarked og handel gir. Dyrevelferd bør reguleres i et
29 slikt handelssystem. Vi vil ikke tillate import av kjøtt fra produksjonsdyr som er slaktet uten
30 bedøvelse.

31
32 Vi vil desentralisere makten i næringen fra politikere og organisasjoner til den enkelte bonde
33 og forbruker. Jordbruksavtalesystemet bør gjennomgås med sikte på en omlegging av
34 avtalesystemet til beste for landbruksnæringen og samfunnet.

35
36 Det er et mål å gjennomføre full næringsfrihet for landbruksnæringen. Vi vil gradvis
37 gjennomføre avreguleringer av jordbrukets rammebetingelser og vil i takt med dette gradvis
38 gjennomføre reduksjoner i næringsoverføringene. Det skal lønne seg å produsere mye mat
39 og dette må også tilskuddene til næringen gjenspeile. Dette betyr en klarere prioritering av
40 heltidsbønder som lever av å produsere mat. Derfor må tilskuddstaket fjernes.

41
42 Dagens produksjonskvoter og konsesjonsbegrensninger virker konkurransehemmende og
43 hindrer et marked med forbrukermakt, derfor må disse reguleringene avvikles. Samvirkenes
44 særordninger og markedskontroll må avvikles. Produsentene må selv kunne velge om
45 produktene skal selges direkte til forbruker, kjede eller til videreforedling. Dette må også
46 gjelde for egenproduserte alkoholholdige varer.

47
48 Dagens struktur har mange og små gårdsbruk som driver med alternativ virksomhet.
49 Fremskrittspartiet synes det er bra at norske bønder satser på å utvikle spesialprodukter med
50 lokalmat, satser på reiseliv, Inn på Tunet (omsorgs- og aktivitetstilbud til personer som
51 trenger et alternativt tilbud) og satser på å leve av andre ressurser gården deres har. Også
52 disse bøndene gjør en viktig jobb for å opprettholde kulturlandskapet. Det er viktig med et

1 virkemiddelapparat som kan støtte opp under denne typen næringsutvikling med gården som
2 utgangspunkt.

3
4 Eiere av gårder er gjenstand for svært inngripende reguleringer knyttet til konsesjonslov,
5 priskontroll, boplikt, delingsforbud og odelslov som vi ønsker å fjerne. For å opprettholde vårt
6 vakre kulturlandskap vil vi opprettholde driveplikten.

7
8 Det er viktig at Norge har en god matvareberedskap som ivaretar flere ulike trusselbilder. Vi
9 foretrekker en desentralisert modell der korn og andre matvarer lagres lokalt, fordi dette er
10 rimeligere og fremstår som en mer robust løsning enn en modell med sentraliserte lagre. Det
11 er viktig at landbruket skal kunne levere mat også i en krisesituasjon.

12
13 Vi ønsker et rikt plante- og dyreliv i Norge. Det bør søkes opprettholdt en bestand av ørn,
14 jerv, bjørn og gaupe. Forvaltningen av denne må skje lokalt der en har forutsetning for å
15 vurdere situasjonen, og derfor må prioriterte rovdyrsoner avvikles.

16
17 Nødvergeretten som nå gjelder for angrep på hund, bør i tillegg gjelde når rovdyr kommer inn
18 på innmark og ikke lar seg skremme bort.

19 20 **Fremskrittspartiet vil:**

- 21 • styrke matvareberedskapen i Norge
- 22 • prioritere heltidsbonden
- 23 • at produksjon og priser skal styres av markedet
- 24 • liberalisere jordbruksavtalesystemet
- 25 • gjeninnføre fri eiendomsrett for landbrukseiendommer
- 26 • fjerne delingsforbudet i jordloven
- 27 • avvikle konsesjons- og boplikten for norske statsborgere, samt odelsreguleringer
- 28 • fjerne systemet med markedsreguleringer og målpriser
- 29 • fjerne produksjonsbegrensninger, som for eksempel kvoteordninger og
- 30 konsesjonsgrenser
- 31 • likestille valg av organisasjonsform i landbruket
- 32 • åpne for tilgang til internasjonale markeder gjennom frihandelsavtaler
- 33 • at det skal forskes på utvikling av plantebasert proteinråstoff i Norge.
- 34 • tillate gårdssalg av alkohol uavhengig av alkoholstyrke
- 35 • oppheve kjerneområdet for rovdyr
- 36 • samordne forvaltning av rovdyr og landbruk
- 37 • opprettholde lokal forvaltning av vilt
- 38 • la lokale myndigheter ha ansvaret for rovdyrforvaltningen
- 39 • at det skal pålegges staten å gi full erstatning til grunneiere, næringsdrivende eller
- 40 andre som lider tap som følge av statens overordnede rovdyrforvaltning
- 41 • at det innføres kvotejakt der hvor dette ikke truer den totale bestandens overlevelse
- 42 • at rovdyrforlikene skal evalueres
- 43 • at viltloven med forskrifter endres slik at det blir lovlig å jakte i romjul og påske

Dyrevelferd og forbrukersikkerhet

Norge skal ha et sterkt dyrevern. Personer som har vist seg uskikket til å holde dyr, skal miste retten til dyrehold. Fremskrittspartiet ønsker å etablere et dyrepoliti i hele Norge for å sikre dyrenes velferd.

Det er uholdbart at store deler av landet ikke har tilfredsstillende tilgang til veterinærtjenester, og at dette bidrar til lokale forskjeller når det gjelder dyrevelferd.

For å ivareta kvalitetssikring i alle ledd er det viktig at vi har et mattilsyn som fungerer, og som har den kunnskapen som trengs for både å utføre inspeksjoner i tillegg til eventuell oppfølging og veiledning for de produsentene som trenger det. De siste årene har vi opplevd det motsatte og det er på tide med en grundig gjennomgang av Mattilsynet med tanke på organisering og erfaring og kompetanse hos inspektørene.

Vi ønsker en reform av Mattilsynet der det blir satt tydeligere krav til ledelse, organisering og ansvarsfordeling og til faglig kompetanse og erfaring til å gi råd og veiledning. Dette innebærer å være faglig oppdaterte på produksjonsdyr, ha god kunnskap om gårdsdrift og problemstillinger som er knyttet opp til de ulike produksjonene i landbruket.

Fremskrittspartiet vil:

- sikre et operativt dyrepoliti i hele landet
- gi strenge straffer for mishandling og vanskjøtsel av dyr
- at det stilles strenge objektive krav til dyrevelferd i alt dyrehold, inklusive transport og slakting
- at myndighetene fremmer god dyrehelse gjennom et utvetydig regelverk og god nasjonal beredskap mot smittsomme sykdommer
- reformere Mattilsynet og gjøre organisasjonen bedre rustet til å sikre god dyrevelferd
- sikre at det brukes minst mulig antibiotika i dyrehold i Norge

Skogbruk

Over en tredjedel av fastlandet i Norge er dekket av skog. Skogressursene har vært en bærebjelke for landet og for utviklingen av nasjonen. Den bioøkonomiske verdiskapningen har lange tradisjoner, men opplever med grønn omstilling en renessanse og gir store muligheter.

Fremskrittspartiet vil legge til rette for at mer av verdiskapningen forblir i Norge, og at mer av trebearbeidningen skjer innenlands. Fra innblanding i fossilt drivstoff og økt bruk av bygningsmaterialer av tre til produksjon av mat og medisiner, er utviklingsmulighetene store. Økt verdiskapning i trebearbeidende industri gir betydelige muligheter for økt sysselsetting og avkastning fra skog- og trenæringen.

Skognæringen kan bidra til å øke verdiskapningen i et framtidig norsk lavutslippssamfunn. Dette gjør det viktig å utnytte potensialet for økt produksjon, hogst og bruk av trevirke til erstatning for fossile ressurser. Det er stort potensial for økt hogst i Norge. Tiltak som bidrar til kvalitetsfremmede skogskjøtsel, bør prioriteres.

For å øke lønnsomheten fra skog- og trenæringen må hele verdikjeden fra råvareledd via skogindustrien til marked utnyttes bedre og mer effektivt.

Vi vil utjevne kostnadsulempen som utfordrende logistikk gir norsk skog- og trenæring gjennom fortsatt å satse på flere og bedre skogsbilveier. Vi vil fortsette utbedringen av

1 flaskehalser, overføre mer tømmer og bearbeidede produkter fra vei til bane, og investere i
2 tilstrekkelig havnekapasitet.

3
4 Privat eiendomsrett er helt vesentlig. Vi er derfor kritiske til tvunget vern av skog, og alt
5 fremtidig vern av skog må skje på frivillig basis. Skog med høy produktivitet og god logistikk
6 til industrien bør ikke prioriteres for vern. Dagens ordning med konsesjon på
7 skogeiendommer hindrer et effektivt marked, er prisdempende og begrenser selgers vilje til å
8 legge skogeiendommer ut for salg. For å styrke investeringslyst og driftsgrunnlaget på
9 skogeiendommer vil vi fjerne konsesjonsplikten på skogeiendommer. Et lovpålagt eierskap
10 organisert som enkeltpersonforetak er til hinder for investeringer. Fremskrittspartiet vil
11 likebehandle eierskap uavhengig av organisasjonsform.

12 **Fremskrittspartiet vil:**

- 14 • endre konsesjonsloven for å skape et fritt marked for kjøp og salg av skogeiendom,
15 også om denne er bebygd og har et ubetydelig dyrket jordareal.
- 16 • forbedre infrastrukturen for tømmertransport
- 17 • satse videre på næringsrettet biobasert forskning og innovasjon
- 18 • sikre en forvaltning av skogen som gir aktiv bruk og økt avvirkning
- 19 • legge til rette for økt karbonbinding i skog og tre
- 20 • fremme innovasjon og sikre kapital til FoU
- 21 • sikre en rimelig balanse mellom miljøtiltak i skogen og aktivt skogbruk

22 **Reindrift**

23
24 Fremskrittspartiet ønsker lik rett til bruk av land og vann for alle i Norge. Det skal ikke være
25 noen forskjellsbehandling basert på etnisk eller geografisk tilhørighet. Den beste
26 forvaltningen av naturressursene skjer lokalt, tett på innbyggerne.

27
28 Vi vil ha strengere praktisering av regelverket for å hindre at rein beiter på innmark.

29
30 Vi mener fastboende og reindrift må likestilles i bruken av utmark, med hensyn til bruk av
31 motoriserte kjøretøy, hele året. Det er viktig også fra et beredskapsmessig hensyn at
32 naturbrukskulturen, alle steder i landet, får leve videre og utvikle seg.

33
34 Vi vil stimulere til effektiv produksjon av norsk reinkjøtt og styrke reindriftens
35 konkurranseevne, og vil redusere og på sikt fjerne subsidiene. Vi vil liberalisere regelverket
36 for mobile slakterier for å sikre en bærekraftig forvaltning av reinstammen.

37
38 Reindrift må behandles som annen næringsvirksomhet, også når det gjelder regler for
39 investerings- og driftsmidler. Næringen bør utøves så fritt som mulig, og det offentliges
40 ansvar bør begrenses til en fornuftig ressursforvaltning av offentlige beitemarker. Sametinget
41 skal ikke overta forvaltningen av reindriftsavtalen.

42 **Fremskrittspartiet vil:**

- 43 • redusere byråkratiet overfor reindriftnæringen
- 44 • likebehandle reindriftnæringen og andre næringer
- 45 • arbeide for en fornuftig og forutsigbar ressursforvaltning av offentlige beitemarker
- 46 • gradvis redusere subsidier til reindrift
- 47 • avvikle Finnmarkseiendommen (FEFO) og fordele eiendommene mellom stat og
48 kommuner
- 49 • likestille fastboende med reindriftnæringen når det gjelder motorisert ferdsel i utmark

Maritim sektor

Fremskrittspartiet vil sikre at Norge forblir en sjøfartsnasjon også i fremtiden. Vi vil stimulere til fornying av flåten ved å forbedre vrakpantordningen til også å gjelde offshorenæringen. Det bør også vurderes tiltak som reduserer de direkte kostnadene ved havneanløp. Dette kan gjøres gjennom avgiftspolitikken.

Norges internasjonale posisjon forsterkes ytterligere ved at vi har et komplett maritimt miljø med internasjonalt ledende aktører innen de fleste områder.

Den maritime næringen er en betydelig bidragsyter til at norsk sokkel er langt fremme ved utvikling av ny teknologi. For at den norske maritime klyngen skal beholde sitt forsprang og at norske arbeidsplasser skal sikres, er vi avhengige av et stabilt høyt aktivitetsnivå på sokkelen. Dette sikrer viktige arenaer for innovasjon og teknologiutvikling offshore og er til nytte for andre deler av det norske samfunn.

Vi mener at kabotasje til sjøs truer norske arbeidsplasser, og må få større fokus. Norske lønns- og arbeidsvilkår er høyt prioritert i norsk arbeidsliv. Det må være et mål at dette også skal gjelde på skip som har vedvarende aktivitet på norsk sokkel og i norske farvann dersom dette lar seg forsvare innenfor Norges internasjonale forpliktelser, fører til flere norske sjøfolk og ikke svekker norske rederiers konkurransekraft.

Norske sjøfolk, rederier og verft er nøkkelen til vår maritime suksess, næringens enorme innovasjonskraft, og er grunnfjellet i den maritime klyngen. Uten norske sjøfolk, rederier og verft vil det bli umulig å opprettholde den maritime næringsklyngen. Norsk skipsfart må sikres internasjonalt konkurransedyktige rammevilkår. Dette vil gi norske rederier mulighet til å seile under norsk flagg og gi norske sjøfolk de samme rammevilkår som sjøfolk i våre naboland. Vi vil prioritere maritim utdanning og rekruttering av norsk ungdom til næringen.

Vi vil utvikle og opprettholde en robust rederiskatteordning som inkluderer nærskipsfarten og dens operasjoner, for å sikre langsiktig konkurranseevne og vekst i den norske maritime sektoren.

Norske sjøfolk trenger gode rammevilkår for å sikre arbeidsplassene deres i en svært konkurranseutsatt næring. Vi vil styrke nettolønnsordningen for å sikre norske sjøfolk.

Fremskrittspartiet vil:

- styrke nettolønnsordningen gjennom å heve taket i alle segmenter i NIS og NOR
- sikre konkurransedyktig rederibeskatning
- prioritere maritim utdanning og rekruttering av norsk ungdom til handelsflåten
- sikre internasjonalt konkurransedyktige vilkår for skipsverft og underleverandører
- sikre konkurransedyktige rammebetingelser for norske skipsregistre
- utvide vrakpantordningen for skip slik at den gjelder både nærskipsfarten og offshorefartøy
- bruke norsk språk i kravspesifikasjoner ved statlige investeringer eller vedlikehold, innenfor EØS-avtalens rammer
- sikre nærskipsfarten lik innretning som offshore i rederiskatteordningen

Mineralnæringen

Norge har store uutnyttede mineralressurser både på land og på havbunnen innenfor kontinentalsokkelen. Majoriteten av verdens utvinningsområder er i dag kontrollert av autoritære stater som kontrollerer eksporten av disse viktige metallene. Derfor er mineralnæringen viktig også for Norges sikkerhet.

Fremskrittspartiet ønsker å prioritere økt kartlegging av mineraler, forenklet byråkrati og kortere saksbehandlingstid for selskaper som ønsker å utvinne disse viktige ressursene. Mineralnæringen kan bli en ny stor næring for Norge, men er risikofylt og kapitalkrevende. Næringen trenger derfor langsiktige og forutsigbare vilkår og skatteordninger som kan bidra til risikoavlastning for leting etter og kartlegging av viktige mineralressurser i Norge.

Norge er i en særstilling når det gjelder forekomster av mineraler på fastlandet og på havbunnen, som industrien er avhengig av. Kartlegging av mineralressurser på fastlandet og havbunnen er et prioritert område for å sikre etterspurte råvarer og fremtidige inntekter til Norge.

Norge må sikre nasjonal kontroll over mineralressurser og legge området inn under sikkerhetsloven.

Fremskrittspartiet vil:

- ha økt satsing på utvinning av mineraler og kartlegging av mineralforekomster på fastlandet og på havbunnen
- etablere skatteordninger som kan bidra til risikoavlastning for leting etter og kartlegging av viktige mineralressurser i Norge
- forenkle og strømlinjeforme konsesjonssøknadsprosessen
- gi ett departement ansvar for alle aspekter av mineralnæringen, herunder behandling av søknader
- arbeide for at virkemiddelapparatet skal omfatte mineralnæringen

Handels-, reiselivs- og servicenæringer

For at de tjenesteytende næringene skal kunne utvikle sitt fulle potensial, er det viktig at etablerings- og konkurransehindrende ordninger fjernes.

Fremskrittspartiet vil derfor liberalisere en rekke restriksjoner i handelsnæringen, herunder åpningstidsbestemmelser, konsesjons-, løyve- og bevillingsbestemmelser, samt restriksjoner på etablering og lokalisering av nye virksomheter. Vi vil åpne for at også ansatte under 18 år kan selge alkohol og tobakk, så lenge det er andre ansatte over 18 år i lokalet.

Søknader om salgsbevillinger fra dagligvarebransjen avgjøres lokalt av den enkelte kommune. Vi vil gi kommunene samme mulighet til å avgjøre søknader om salgsbevilling fra servicehandelen, bensinstasjoner og andre utsalgssteder, samt hjemlevering, ut fra lokale forhold. Flere steder vil dette være avgjørende for å beholde et lokalt servicetilbud i fravær av annen handelsvirksomhet knyttet til dagligvare, drivstoff, apotekvarer og post i butikk.

Reiselivsnæringen er en av verdens raskest voksende næringer, og som Norge har gode forutsetninger for å ta del i. Norges spesielle kvaliteter, gjennom særegen natur og rik kulturarv, gjør landet til et spennende reisemål, og næringen har dermed et uutnyttet vekstpotensial.

1 Det bør være en generell mulighet til å holde butikker åpne på søndag. Så lenge dagens
2 ordning er gjeldende må det bli opp til den enkelte kommune å avgjøre om det skal tillates
3 utvidede søndagsåpne butikker og definere seg som «typisk turiststed».

4
5 Opplevelser og mangfold innen mat og drikke er for mange turister en viktig del av den totale
6 reise- og kulturopplevelsen. For å sikre konkurransekraft for serveringsstedene og et tilbud
7 tilpasset etterspørselen, bør serveringsstedene selv fastsette sine åpnings-, skjenke- og
8 serveringstider. Tillatelse til salg av sterkøl, sider og vin fra lokale produsenter i butikker i
9 nærområdet vil styrke både turistnæringen og arbeidsplasser i distriktene.

10
11 Lokale drikkevareprodusenter må få lov å markedsføre sitt tilbud av smaksopplevelser og
12 produkter.

13
14 Et lavere avgiftsnivå på blant annet alkohol og mat kan bidra til å styrke Norge som et
15 attraktivt reisemål, både for nordmenn og tilreisende, med de fantastiske naturopplevelsene
16 vi har å by på. Fremskrittspartiet vil forenkle og redusere det generelle skatte- og
17 avgiftsnivået i Norge, noe som også vil komme reiselivsnæringen til gode.

18
19 Lover og regler må tilpasses på en slik måte at de ikke er til hinder for utvikling av
20 opplevelsessentre, hoteller og gårdsferier i distrikts-Norge.

21 22 **Fremskrittspartiet vil**

- 23 • bygge ut infrastruktur for å få økt tilgjengelighet til distriktsdestinasjonene
- 24 • styrke merkevarebyggingen av Norge som reisemål
- 25 • ivareta vår kulturarv ved vern gjennom bruk
- 26 • redusere skatte- og avgiftsnivået og forenkle regelverket, som også vil komme
- 27 reiselivsnæringen til gode
- 28 • avskaffe bestemmelser som begrenser handelsnæringens åpningstider
- 29 • tillate fri etablering av alle former for handelsbedrifter og fjerne handelsmonopoler
- 30 • tillate salg av lovlig varer i hele butikkens åpningstid
- 31 • at den enkelte kommune gis anledning til å avgjøre søknader om salgsbevilling for
- 32 både dagligvarebransjen, bensinstasjoner og servicehandelen
- 33 • at det foretas en vurdering av om lov om god handelsskikk bør utvides til også
- 34 omfatte storkjøkken/serveringsbransjen
- 35 • arbeide for å halvere merverdiavgift på matvarer

36 37 38 **Alkohol og tobakk**

39 Dagens høye avgifter og omfattende reguleringer på salg av alkohol fører til smugling og
40 ulovlig produksjon. Den beste forebyggende alkohol- og tobakkspolitikken ligger i
41 opplysningsvirksomhet og bevisstgjøring av den enkeltes ansvar for egne handlinger.

42
43 Vi erkjenner at bruk av tobakk og alkohol kan føre til alvorlige helseproblemer, og er
44 tilhengere av offentlig informasjon om skadevirkninger. Vi vil likevel motsette oss
45 byråkratiske tiltak som tar sikte på å hindre at voksne mennesker kan nyte lovlig produkter.

46
47 Vi mener det må være lov å markedsføre alle produkter som lovlig kan omsettes i Norge.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • liberalisere alkoholavgivningen
- 3 • oppheve monopolet for omsetning av alkoholholdige drikker
- 4 • sikre et tilfredsstillende kontrollsystem for omsetning av alkohol
- 5 • sette aldersgrensen for kjøp og skjenking av alkoholholdige drikkevarer lik
- 6 myndighetsalderen
- 7 • harmonisere avgiften på alkohol og tobakk med nivået i våre naboland for å
- 8 unngå handelslekkasje og smugling
- 9 • ikke avgiftsbelegge e-sigaretter som tobakk
- 10 • fjerne reguleringen av åpnings-, salgs- og skjenketider
- 11 • tillate salg av tobakksfri snus

14 **Boligpolitikk**

15 Boligen er den største økonomiske investeringen mange av oss foretar. Det offentlige har et
16 ansvar for at det blir lagt til rette for flere tilgjengelige tomteområder, og at det ikke innføres
17 unødvendige særkrav og hindringer som legger press på boligpriser og gjør det vanskelig å
18 slippe inn på boligmarkedet.

19
20 Kommunene har ingen insitamenter til å effektivisere byggesaksarbeidet når de med
21 henvisning til selvkostprinsippet likevel kan sende regningen direkte til utbygger. Derfor bør
22 det innføres et tak på byggesaksgebyrene slik at det skal lønne seg for kommunene å
23 effektivisere driften.

24
25 Reguleringsprosesser kan i mange tilfeller være en tidkrevende prosess hvor mange
26 kommuner bruker svært lang tid på å behandle reguleringsplaner. Fremskrittspartiet ønsker å
27 innføre tidsfrister for behandling av reguleringsplaner slik at kostnadene i byggeprosjekter
28 kan reduseres.

29
30 Høye boligpriser rammer først og fremst unge mennesker i etableringsfasen. Vi ønsker å
31 liberalisere kravene til universell utforming og byggemåte. Vi ønsker også å liberalisere
32 kravene som stilles til utleieenheter/sekundærboliger i eksisterende boliger for å unngå at
33 kostnader med nye tekniske krav fører til økte priser i leiemarkedet.

34
35 Regionale areal- og transportplaner hindrer i praksis effektiv boligutbygging, overprøver
36 kommunale vedtak og bidrar til fortetning og sentralisering. Det er også nødvendig med en
37 kritisk gjennomgang av vernebestemmelsene, slik at mennesker i større grad kan bestemme
38 over egen eiendom.

39
40 Aleneboere har i utgangspunktet de samme bokostnadene som familier. Det er viktig at
41 avgifter og gebyrer knyttet til bolig i størst mulig grad differensieres ved at det betales for
42 faktisk forbruk, og ikke basert på boligens areal.

43
44 Det er et viktig prinsipp at bankene står fritt til å foreta de nødvendige vurderinger av den
45 enkeltes og familiens evne til å betjene lån. Vi ønsker derfor å fjerne utlånsforskriften og
46 derved egenkapitalkravet for boliglån og la bankene selv avgjøre den enkelte og familiens
47 låneevne. Dette vil også bidra til å redusere behovet for antall personer som søker om
48 startlån fra det offentlige. Det gjeldende reguleringsregimet de siste årene har skapt en
49 uheldig todeling av boliglånsmarkedet.

50
51 Norge har fortsatt stor underdekning på studentboliger. Vi vil legge til rette for at flere private
52 aktører kan bygge studentboliger på samme vilkår som studentsamskipnadene. Dersom
53 dagens monopolordninger avskaffes, er det mulig å bygge flere boliger til en lavere pris og

1 raskere. Vi vil i tillegg heve grensen for hva unge mennesker årlig og totalt sett kan spare
2 gjennom BSU-ordningen (Boligsparing for Ungdom).

3
4 Vi vil oppheve lov om eiendomsskatt slik at kommunene fratas muligheten til å kreve inn
5 skatt på eiendom. Eiendomsskatt er en dobbeltbeskatning av kommunens innbyggere og
6 næringsliv og tar verken hensyn til den enkeltes inntekt eller gjeldsgrad.

7
8 Overdragelse av eiendom i nærheten av sikkerhetskritiske installasjoner bør omfattes av
9 sikkerhetsloven.

10
11 Da statens kostnader ved eierskifte for eiendom reflekteres i tinglysingsavgiften, er
12 dokumentavgiften en ren tilleggsskatt på bytte av bolig. Dette er ikke et hensiktsmessig
13 bidrag til et fungerende og enklere tilgjengelig boligmarked. Vi ønsker en fjerning av
14 dokumentavgiften, i første omgang md skjerming av førstegangsetablerere.

15
16 Vi vil erstatte dagens generelle forbud mot bygging i strandsonen med et regelverk som
17 vedtas og forvaltes lokalt. Vi er motstander av boplikten.

18 19 **Fremskrittspartiet vil:**

- 20 • begrense innsigelsesretten til offentlige myndigheter og stille krav om raskere
21 avklaring på innsigelser, forenkle saksbehandlingen, få vedtak gjort raskere og
22 ikke stille fordyrende krav i plan- og byggesaker.
- 23 • sørge for en kritisk gjennomgang av vernebestemmelsene og sørge for en
24 opprydding i både kommunale, fylkeskommunale og statlige bestemmelser. Dette
25 vil gi et tydeligere lovverk som styrker demokratiet og legge til rette for fremtidige
26 digitale løsninger
- 27 • sette et makstak på byggesaksgebyrer med utgangspunkt i de mest effektive
28 kommunene, for å sikre at innbyggerne mottar kostnads- og tidseffektive tjenester
29 innen byggesaker
- 30 • reversere fordyrende detaljkrav til universell utforming, byggemåte og energikrav
31 knyttet til nybygg
- 32 • gå imot pålegg om omfattende og kostbare energi- og klimakrav til eksisterende
33 boliger
- 34 • ta initiativ til et nordisk samarbeid knyttet til felles tekniske byggekrav basert på
35 kostnadseffektive løsninger
- 36 • heve grensen for sparing gjennom BSU-ordningen
- 37 • fjerne det statlige egenkapitalkravet for boliglån og oppheve utlånsforskriften
- 38 • la private bygge studentboliger på lik linje med studentsamskipnadene
- 39 • at avgifter ved kjøp og salg av bolig settes til selvkost
- 40 • avskaffe eiendomsskatten ved å oppheve loven om eiendomsskatt
- 41 • avvise alle forslag om å øke beskatningen av egen bolig
- 42 • øke utbyggingstakten for studentboliger

HELSE OG OMSORG

Fremskrittspartiet verner om det norske velferdssamfunnet. Våre prinsipper om valgfrihet og en verdig alderdom skal sikre folks liv og helse. Likebehandling av privat og offentlig helsetjeneste skal resultere i bedre løsninger for flere.

Vi vil at alle i Norge skal få hjelp til å bli friske og ha tilgang på den omsorgen og tjenestene de trenger i Norge. Du skal være trygg på at når behovet oppstår, får du den hjelpen du trenger, enten det handler om en tjeneste, medisin, teknologi eller behandling.

Vi vil sikre gode, raske og trygge helsetjenester hvor enkeltmennesket står i sentrum. Et godt behandlingstilbud når behovet oppstår er viktig i alle livets faser.

Det handler om å ta vare på deg og dine. Da må vi ha helsetjenester i verdensklasse, og vi må ha nok kvalifisert helsepersonell som har tid til å gi både behandling og omsorg. Derfor kjemper vi for at du selv skal få velge hvilke tjenester du benytter deg av, fordi det er ditt behov og ditt valg som er viktig, ikke om tjenesten leveres av private, ideelle eller offentlige leverandører.

Pårørende er en viktig ressurs både for samfunnet og den enkelte. De gjør en uvurderlig innsats, og det er derfor viktig at det blir et bedre samarbeid mellom helsetjenestene, pårørende og pasienter.

Sykehus

Norge skal ha sykehus i verdensklasse, med offentlige ideelle og private aktører. Det betyr at du skal få den beste hjelpen når du trenger den, uten å måtte stå i kø eller betale dyrt av egen lomme. Vi skal ha et høykompetent helsevesen som ser deg og dine behov, og som gjør sitt ytterste for å hjelpe deg når du trenger det. Det handler om å vise omsorg for deg og situasjonen du står i, og å bry seg om å få deg frisk så fort som mulig.

Da trenger vi moderne sykehusbygg som har tilgang på det beste av tilgjengelig teknologi, behandlinger, kompetanse og medisiner. Vi trenger å benytte all ledig kapasitet, og det gjør vi ved å la alle gode krefter bidra. Både offentlige og private sykehus må få bidra til å gi et godt tilbud. Det viktigste er tross alt at tjenesten er god, pasientene fornøyde og hjelpen tilgjengelig – ikke hvem som leverer tilbudet.

Tjenestene skal finansieres av det offentlige, uansett om de utføres av det offentlige, ideelle, eller private aktører. Lokalsykehusene er viktige for å sikre befolkningens nærhet til basale funksjoner som fødsel og akutthjelp.

Dagens helseforetaksmodell, hvor Norge er delt inn i fire helseregioner, skaper unødvendig byråkrati. Fremskrittspartiet vil avskaffe de regionale helseforetakene og erstatte dem med en nasjonal styringsenhet og selvstendige, lokale helseforetak. Dette vil redusere kostnader og øke midlene til pasientbehandling. Sykehusene skal finansieres med en fast sats per pasientbehandling for å skape økonomiske incentiver.

Investeringer i sykehus må ikke gå på bekostning av pasientbehandling. Langsiktig planlegging og finansiering vil sikre effektiv utbygging og bedre vedlikehold av sykehusene. Dagens praksis, hvor drift og investering blandes, må endres. Nye sykehus må bygges med kapasitet for befolkningsvekst og beredskap for pandemier. Privat kapasitet skal inkluderes i planleggingen for å unngå unødvendige utgifter.

1 Offentlige og private sykehus må likebehandles juridisk og økonomisk. Pasientene skal ha
2 fritt sykehusvalg, inkludert muligheten til å velge godkjente tilbud i utlandet når det mangler
3 alternativer i Norge. For å redusere ventetidene ønsker Fremskrittspartiet en utrednings- og
4 behandlingsgaranti på 30 dager etter dansk modell.

6 Hospiceplasser for alvorlig syke og døende må økes for å sikre verdig omsorg. Norge skal bli
7 verdensledende innen kreftbehandling, og Radiumhospitalet skal være nasjonalt
8 kreftsykehus med ny teknologi og medisiner. Eksperimentell kreftbehandling skal tilbys i
9 større grad for de som kan dra nytte av det. Et fond for kreftmedisiner bør opprettes.

11 **Fremskrittspartiet vil:**

- 12 • legge ned de regionale helseforetakene
- 13 • likebehandle offentlige og private sykehus
- 14 • innføre en utrednings- og behandlingsgaranti
- 15 • prioritere store sykehusinvesteringer i en nasjonal helse- og sykehusplan
- 16 • opprette et utbyggingsselskap for sykehus etter modell av Nye Veier AS
- 17 • øke innsatsstyrt finansiering til 60 %
- 18 • styrke medisinsk forskning, sikre rask tilgang til nye legemidler og metoder, og holde
- 19 egenandeler på et moderat nivå
- 20 • etablere en nasjonal plan for sykehusinvesteringer
- 21 • evaluere Beslutningsforum for raskere godkjenning av medisiner
- 22 • redusere tapte timer ved å innføre strengere regler for pasientenes egenandel ved
- 23 manglende oppmøte
- 24 • opprettholde tilbud om behandlingsreiser til utlandet
- 25 • se på muligheter for å bruke private og ideelle i å utdanne LIS1
- 26 • sikre at alle kreftpasienter får kunnskap om og henvisning til tilbudet på Pusterommet
- 27 ved diagnosetidspunkt

30 **Kommunale helsetjenester, legevakt og legetjenester**

31 Kommunale helsetjenester er sentrale for forebygging og behandling av sykdom. God
32 kvalitet og stabilitet i disse tjenestene, spesielt fastlegeordningen, bidrar til å avlaste
33 spesialisthelsetjenesten.

35 Det er viktig med et godt samspill i den kommunale helsesektoren. Leger, sykepleiere,
36 psykologer og fysioterapeuter kler ulike roller, og samarbeidet mellom disse er essensielt for
37 pasientenes beste.

39 Det bør etableres et tettere samarbeid mellom fastlegene, legevakt og
40 spesialisthelsetjenesten. For å redusere belastningen på legevakten bør takstsystemet
41 gjennomgås, slik at legekontorer som holder åpent på kveldstid, kan ta samme takst som
42 legevakter. Dette vil skape incentiver til lengre åpningstider og mindre press på legevaktene.
43 Takstsystemet i sin helhet bør gjennomgås for å sikre best behandling av flest mulig
44 pasienter.

46 Dagens hjemmelsordning for fysioterapi bør avvikles, og alle offentlig godkjente
47 fysioterapeuter likestilles. Godkjente fysioterapeuter skal underlegges en takstordning, og
48 skal kunne tilby tjenester, også der hvor det offentlige betaler. Dette vil øke mangfoldet i
49 tilbudet, redusere ventetid og gi raskere behandling.

51 Muskel- og skjelettplager utgjør en stor andel av sykefraværet. Vi vil beholde
52 refusjonsordningen for kiropraktorer.

Apotekene spiller en viktig rolle i helsetjenesten og kan avlaste fastleger ytterligere ved å håndtere enklere diagnoser og fornye resepter for utvalgte legemidler, etter modell fra land som Storbritannia.

Fremskrittspartiet vil:

- gjennomgå og forbedre takstsystemet for kommunehelsetjenesten
- tillate ubegrenset bytte av fastlege
- styrke skolehelsetjenesten, jordmortjenesten og helsestasjonene
- la apotek forskrive og fornye resepter for enkelte diagnoser
- øke konkurransen i apotekmarkedet og legge bedre til rette for nettapotek
- gi legekontorer med kvelds- og helgeåpent samme takst som legevakter

Verdensledende på helseteknologi

Norge har forutsetningene for å bli en ledende produsent, utvikler og eksportør av helseteknologi. Det må være attraktivt for norske og internasjonale helsebedrifter å etablere seg og skape arbeidsplasser i Norge.

Velferdsteknologi kan forenkle hverdagen for eldre, øke tryggheten for pårørende, og gjøre det mulig for flere å bo hjemme lenger. Offentlig sektor må legge til rette for implementering av smarthusløsninger, sensorer og elektroniske meldesystemer. Samtidig må teknologien aldri erstatte menneskelig omsorg.

Kunstig intelligens kan forbedre diagnoser og oppfølging, redusere byråkrati og gi mer persontilpasset behandling. Roboter kan bidra til tryggere operasjoner og økt helsehjelp i hjemmet.

Fremskrittspartiet vil:

- gjøre Norge til en ledende produsent, utvikler og eksportør av helseteknologi
- vurdere incentiver for bedrifter som utvikler eller produserer helseteknologi
- øke bruken av velferdsteknologi
- sikre bredbåndstilgang for hjemmeboende og institusjoner for enklere kommunikasjon med familie og helsepersonell

Legemidler og vaksiner

Norge er i stor grad avhengig av import av medisiner, noe som gjør oss sårbare. Det må legges til rette for produksjon av legemidler i Norge, samtidig som vi anerkjenner betydningen av globale aktører, fortrinnsvis fra allierte land.

Nye legemidler må bli tilgjengelige raskere for norske pasienter. Dette krever risikodeling mellom legemiddelindustrien og det offentlige, samt økt satsing på innovasjon og produksjon i Norge. Norske prioriteringsbeslutninger bør vektlegge faglige vurderinger mer enn pris for å sikre likeverdig og rask tilgang til effektive behandlinger, inkludert persontilpasset medisin og behandling for sjeldne sykdommer.

Medisinsk cannabis bør gjøres tilgjengelig på resept for pasienter med diagnoser hvor det er dokumentert effekt.

Økt vaksinasjonsdekning vil styrke folkehelsen, redusere helseforskjeller og bekjempe antibiotikaresistens. Informasjon om vaksiner må være korrekt, faktabasert og tilgjengelig for alle, slik at befolkningen kan ta informerte valg.

Egenandeler på legemidler må holdes moderate, og flere reseptfrie medisiner bør selges i butikk.

Fremskrittspartiet vil:

- i større grad gjøre Norge selvforsynt med de viktigste legemidlene og etablere et nasjonalt beredskapslager
- sørge for tilstrekkelige blodreserver
- tillate flere reseptfrie legemidler i butikk
- sikre rask tilgang til nye og effektive legemidler
- godkjenne medisiner fra Sverige og Danmark uten unødvendig forsinkelse
- videreutvikle barnevaksinasjonsprogrammet og innføre et vaksinasjonsprogram for voksne basert på faglige anbefalinger
- fjerne særnorske krav som forsinker medisinsk utvikling i Norge
- vurdere en nasjonal finansieringsordning for behandling av sjeldne sykdommer for å sikre likebehandling og avlaste lokalsykehus

Eldreomsorg

I Norge skal du oppleve et samfunn som tar vare på deg når behovet oppstår uavhengig av om det er på grunn av aldring, sykdom eller ulykker. Dessverre er det slik at norsk eldreomsorg er svært mangelfull i mange kommuner. Flere politikere ser på den økende andel eldre som et problem, men det er tvert imot bra at vi lever lengre og har stadig flere friske eldre. At flere blir eldre er et sunnhetstegn, et gode og en stor ressurs – ikke minst for frivilligheten.

Gjennom et langt liv har landets eldre deltatt i samfunnet og gitt til fellesskapet. Da skulle det bare mangle at deres innsats belønnes og at de blir godt ivaretatt på sine eldre dager. Når det i tillegg oppstår et omsorgsbehov i form av en helsetjeneste, er det selvsagt at denne tjenesten skal være av høy kvalitet og på de eldres premisser.

Norske kommuner må sørge for en verdig omsorg for sine eldre. Når norske kommuner gang på gang har bevist at de ikke klarer å prioritere de eldre, er det helt åpenbart for Fremskrittspartiet at noen andre må ta ansvar. Vi mener derfor at eldreomsorgen skal finansieres av staten. Slik sikrer vi at ressursene brukes til god eldreomsorg og ikke til andre utgifter.

Samtidig er det slik at å flytte ansvaret for finansieringen ikke i seg selv skaper en eldreomsorg preget av høy livskvalitet, glede og mestring. Det er det innholdet i selve tilbudet som gjør. På lik linje med alle andre tjenester vi har behov for i løpet av livet, mener vi at også i eldreomsorgen er det den enkelte som skal bestemme hvilket tilbud de vil velge.

Fremskrittspartiet vil at du skal være sjef i eget liv, også på dine eldre dager. Det betyr at du selv skal få bestemme leverandør av helsetjenester basert på dine behov og dine ønsker.

Om det betyr at du bor hjemme lengst mulig med tilrettelegging og støtte, skal vi sørge for det. Om det betyr at du benytter et eldresenter, dagsentertilbud eller flytter inn på sykehjem, så skal vi sørge for at du får gode tilbud også her. Det aller viktigste for oss er at du får den omsorgen du fortjener og ønsker deg selv.

Fremskrittspartiet vil:

- sikre full valgfrihet i omsorgstjenestene
- øke antallet sykehjemsplasser
- bygge ut Omsorg+ for eldre som føler seg utrygge hjemme, og være positive til andre private løsninger i samarbeid med kommunene
- gi staten finansieringsansvar for omsorgstjenester og valgfrihet til brukerne
- innføre nasjonale bruker- og pårørendeundersøkelser for alle sykehjem
- sørge for plikt til barnevaksinasjonsprogrammet og norsk språktest for ansatte med pasientkontakt
- gi tilsynsmyndighetene mandat til å sanksjonere ved kvalitetsavvik
- sikre åpenhet om kvalitet og avvik på sykehjem
- bekjempe underernæring og gjeninnføre flere kjøkken på sykehjem
- bekjempe ensomhet blant eldre gjennom frivillighetssentraler og organisasjoner
- satse på tidlig demensdiagnostikk med kunstig intelligens i kommunehelsetjenesten og sykehus

Brukerne skal selv få velge behandling

Eldre og pleietrengende har i dag begrensede valgmuligheter innen pleie og omsorg. Alle bør kunne velge hvem som pleier dem, eller hvilket sykehjem de ønsker å bo på. Dagens system preges av byråkrati, manglende konkurranse og ineffektivitet, noe som påvirker kvaliteten og tilgjengeligheten av tjenester.

Lange køer for institusjonsplasser kan reduseres ved å la brukerne selv velge institusjon. Dette vil stimulere private tilbydere til å konkurrere om å tilby de beste tjenestene, noe som øker kvaliteten. Eldres mulighet til å bytte hjemmehjelpstjenester når de ikke er fornøyde, vil også bidra til en mer brukerorientert omsorg.

Det er behov for å forenkle pasientrettigheter og styrke tilbudet om behandlingsreiser til utlandet. Behandlingsreiser er kostnadseffektive og gir unike helsefordeler som ikke kan oppnås i Norge, særlig for revmatikere. Flere behandlingsreiser vil også avlaste norsk helsepersonell og redusere presset på helsetjenestene.

En stor andel av Norges befolkning benytter seg av alternativ behandling. Fremskrittspartiet vil ha et skille mellom de seriøse aktørene som benytter metoder med dokumenterte resultater og som har kompetansekrav, og andre aktører på feltet. Dagens registreringsordning for alternativ behandling gir ikke brukerne slik informasjon. Vi vil gjennomgå registeret for alternativ behandling for å sikre bedre informasjon til brukerne.

Fremskrittspartiet vil:

- gi brukerne rett til selv å velge hvem de mottar hjemmehjelpstjenester fra
- la den enkelte velge institusjon ved tildeling av institusjonsplass
- tillate at pleie kan gis av familiemedlemmer eller andre, finansiert av det offentlige

Tannhelse

Fremskrittspartiet vil styrke tannhelsetjenesten med bedre refusjonsordninger og integrere tannleger som en del av helsesektoren. Tennene er en del av kroppen, og sykdom i munnhulen må behandles som en ordinær diagnose.

1 Mange eldre pensjonister uten hjemmesykepleie eller sykehjemsplass har utfordringer med å
2 finansiere nødvendig tannbehandling. Vi mener rett til tannbehandling bør vurderes utvidet
3 for pensjonister og personer med dårlig økonomi.

4
5 Pasienter i hjemmesykepleie eller på sykehjem skal kunne beholde sin faste tannlege, med
6 samme refusjon som i den offentlige tannhelsetjenesten.

7 8 **Fremskrittspartiet vil:**

- 9 • vurdere utvidelse av rettigheter til tannbehandling for pensjonister med dårlig
10 økonomi
 - 11 • stimulere til samhandling mellom tannhelse og øvrige helsetjenester
 - 12 • forbedre refusjonsordninger for sykdomsrelatert tannbehandling på lik linje med andre
13 sykdomslidelser
 - 14 • sikre informasjon til de som har krav på dekket tannbehandling
 - 15 • redusere egenandelen for nødvendig tannregulering av barn
- 16
17

18 **Rehabilitering**

19 Fremskrittspartiet ønsker å styrke rehabiliteringstjenestene ved å utnytte tilgjengelig
20 kapasitet og kompetanse. Staten skal ha det økonomiske ansvaret for rehabilitering, og
21 pasienter skal i samråd med lege kunne velge mellom offentlige og private tilbud.
22 Rehabilitering og habilitering må sees i sammenheng med andre helsetjenester for å sikre et
23 helhetlig tilbud. Forebygging og tidlig innsats er avgjørende for å redusere behovet for
24 behandling og rehabilitering. Sykehjemsplasser må være tilstrekkelige for å unngå at
25 rehabiliteringsplasser brukes til langtidsboende.

26
27 Kommuner bør stimuleres til å tilby rehabilitering i utlandet for pasienter som kan dra nytte av
28 det. Det er også nødvendig å vurdere flere nasjonale tilbud for oppfølging av pasientgrupper
29 som blant annet ALS og MS.

30 31 **Fremskrittspartiet vil:**

- 32 • øke kapasiteten innen rehabilitering og likestille offentlige, ideelle og private tilbydere
 - 33 • satse på forebygging og tidlig innsats, og pålegge behandlende leger å informere om
34 rehabiliteringsmuligheter
 - 35 • vurdere nasjonale tilbud for oppfølging av pasientgrupper som blant annet ALS og
36 MS
 - 37 • etablere forebyggende tiltak for senskader ved alvorlige diagnoser som kreft
 - 38 • sikre åpenhet om rehabiliteringsresultater for å gi pasienter bedre grunnlag for valg
 - 39 • opprettholde tilbud om behandlingsreiser til utlandet
- 40

41 **Psykisk helse**

42 Fremskrittspartiet er bekymret for at stadig flere, inkludert unge, sliter med psykiske plager.
43 Vi ønsker å styrke tilbudet innen psykisk helse og tilpasse behandlingen til den enkelte. Det
44 er nødvendig å redusere frafall fra utdanning og arbeidsliv som følge av psykiske
45 helseutfordringer.

46
47 Mange pasienter kan behandles utenfor institusjon med tett faglig oppfølging, men det må
48 også være nok institusjonsplasser for dem som trenger det. Differensierte tilbud er
49 avgjørende for å redusere bruk av tvang og medisiner.

50
51 Finansieringen må endres slik at pengene følger pasienten til behandlingsstedet, noe som vil
52 sikre rettigheter og redusere nedprioritering i kommunene. Offentlige og private

1 tjenestetilbydere må likebehandles for å øke kapasiteten, redusere ventetiden og fremme
2 kvalitet.

3
4 Samarbeid med aktører som tilbyr tjenester uten ventetid, som Fontenehusene, er viktig.
5 Forebygging og tidlig innsats må styrkes, spesielt gjennom skolehelsetjenesten og
6 psykologtilbud i kommunene.

7 8 **Fremskrittspartiet vil:**

- 9 • likebehandle offentlige, ideelle og private tjenestetilbydere
- 10 • styrke forebygging og tidlig innsats, særlig gjennom skolehelsetjenesten
- 11 • sikre nok kapasitet i behandlingsforløpet, inkludert institusjonsplasser og
- 12 psykiatriambulanser
- 13 • gjennomgå finansieringsordningen for barne- og ungdomspsykiatrien
- 14 • styrke ettervern med arbeidsrettede lavterskeltilbud for personer med psykiske
- 15 helseutfordringer
- 16 • forhindre selvmord gjennom styrket innsats og forebygging
- 17 • etablere flere døgnplasser i samarbeid med ideelle og private aktører
- 18 • støtte lavterskeltilbud i samarbeid mellom kommune og frivillighet
- 19 • sikre at pasienter med psykiske utfordringer får god helsehjelp, og at behandling i
- 20 større grad også tar hensyn til behov, ikke diagnoser

21 22 23 **Rusomsorg**

24 Fremskrittspartiet prioriterer forebygging for å hindre utvikling av rusavhengighet, særlig blant
25 barn og unge. Rusmiddelavhengighet er en sykdom, ofte knyttet til psykiske lidelser, og
26 behandling må ta hensyn til både rusavhengigheten og eventuelle tilleggs lidelser.

27
28 Alle som er motiverte for å bli rusfrie skal få nødvendig behandling og oppfølging. Offentlige
29 og private ressurser må tas i bruk for å redusere ventelister, og staten bør ha
30 finansieringsansvaret for rusomsorgen for å sikre et helhetlig behandlingsforløp.

31
32 Behandlingen må inkludere avrusning, rehabilitering og ettervern, samt oppfølging i
33 kommunen. Rusavhengige skal få en koordinator som følger dem gjennom hele
34 behandlingsprosessen. For personer uten bolig eller boevne må alternative botilbud
35 etableres.

36
37 Vi støtter legemiddelassistert rehabilitering (LAR), men sier nei til heroinassistert behandling.
38 Bruk av tvang kan være nødvendig i enkelte tilfeller for å få rusavhengige inn i behandling.

39 40 **Fremskrittspartiet vil:**

- 41 • styrke forebyggingsarbeidet, spesielt rettet mot barn og unge, og fremme samarbeid
- 42 mellom skole, foreldre og frivillige organisasjoner
- 43 • bruke offentlig og privat kapasitet for å behandle rusavhengighet
- 44 • utvide bruken av Naltrekson og gjøre Nalokson nesepresspray til en nasjonal ordning mot
- 45 overdoser
- 46 • sikre bedre oppfølging av barn født av mødre med rusavhengighet
- 47 • gi personer i aktiv rus tilgang til krisesentertilbud
- 48 • ansvarliggjøre den enkelte i å bidra til å løse sin egen situasjon
- 49 • sikre godt ettervern etter rehabiliteringsopphold

1 **Gen- og bioteknologi**

2 Gen- og bioteknologi har forbedret og forlenget manges liv. Fremskrittspartiet støtter
3 forskning og bruk av denne teknologien og mener at Norge ikke skal ha strengere regulering
4 enn sammenlignbare land. Så lenge det er medisinsk og etisk forsvarlig, bør Norge være et
5 foregangsland innen forskning og utvikling.

6 Vi ønsker å etablere et internasjonalt ledende forskningssenter for stamcellebruk, slik at
7 stamcellebehandling kan utvides til nye pasientgrupper. Teknologien skal brukes innen
8 trygge og vitenskapelig godkjente rammer for å forbedre menneskers liv.

9 10 **Fremskrittspartiet vil:**

- 11 • gjøre norsk helsevesen proaktivt i bruk av gen- og bioteknologi
- 12 • øke forskningsinnsatsen innen gen- og bioteknologi
- 13 • opprette et internasjonalt ledende forskningssenter for stamcellebruk
- 14 • opprettholde krav om kjent donor ved egg- og sæddonasjon
- 15 • tillate surrogati i Norge

16 17 18 **Kvinnehelse**

19 Fremskrittspartiet mener det er behov for økt bevissthet om, og styrket satsing på,
20 kvinnehelse. Forskningen må utvides og kunnskapen økes. Ventetiden for å få behandling
21 må ned, kunnskapen må økes, flere må få vaksine mot HPV for å utrydde sykdommen
22 raskere, og kvinner med brystkreft må tilbys gentest for å gi svar på om cellegift vil fungere.

23
24 Behandlingskapasiteten på kvinnerelaterte sykdommer som eksempel lipødem må styrkes,
25 slik at kvinner får rask og god behandling uavhengig av hvor i landet man bor.

26 27 **Fremskrittspartiet vil:**

- 28 • styrke forskning på kvinnesykdommer
- 29 • styrke behandlingskapasiteten knyttet til kvinnerelaterte sykdommer
- 30 • tilby en større del av befolkningen vaksine mot HPV-viruset, inkludert gutter
- 31 • intensivere screeningprogrammet slik at kvinner regelmessig blir innkalt til
32 rutinekontroll
- 33 • innføre diagnoskode for lipødem, og sikre likeverdig behandling og tilgang på
34 forebyggende utstyr uavhengig av hvor i landet man bor

35 36 **Barselomsorg og fødetilbud**

37 Fremskrittspartiet vil sikre et trygt og godt fødetilbud for gravide og nybakte mødre. Selv om
38 Norge er blant verdens tryggeste land å føde i, er det fortsatt behov for å styrke
39 fødselsomsorgen og sørge for tilgjengelig og kompetent personell.

40 41 **Fremskrittspartiet vil:**

- 42 • gi sykepleiere som ønsker å bli jordmødre full lønn under utdanning, mot tre års
43 arbeid i full stilling på sykehus
- 44 • sikre tilgang til gode sykehus tjenester og fødetilbud, uansett hvor i landet man bor

45 46 47 **Organdonasjon**

48 Fremskrittspartiet ønsker økt fokus på organdonasjon og bedre tilrettelegging for at flere tar
49 et bevisst valg om å bli donorer. Fremtidens helsekort bør forenkle registrering, og

1 informasjonsarbeid må styrkes. Ordningen med faste donoransvarlige på donorsykehusene
2 skal utvikles, og transplantasjonskapasiteten ved Rikshospitalet må økes i takt med behovet.
3

4 **Fremskrittspartiet vil:**

- 5 • øke transplantasjonskapasiteten ved Rikshospitalet
 - 6 • sikre faste donoransvarlige ved donorsykehusene
 - 7 • gjøre det enkelt å ta et valg om organdonasjon
- 8
9
10
11
12

SKOLE OG UTDANNING

Norge er et av verdens aller beste land å leve i, da må vi også øke ambisjonene og sørge for at vi har en skole i verdenstoppen. Fremskrittspartiet mener at normer for lærertetthet og svekking av karakterkrav ikke er svarene på dagens utfordringer i den norske skolen. Blant de største utfordringene er å skaffe tilstrekkelig med kvalifiserte lærere, rekruttere gode studenter til lærerutdanningen og få talentfulle lærere til å bli i skolen.

Læreren må få være lærer og få større pedagogisk frihet i undervisningen. Funksjoner som helsesykepleier, miljøarbeidere og rådgivere i skolen må styrkes. Mye av dette bør gjøres gjennom økt samarbeid med lokalt nærings- og arbeidsliv. Det bør også legges til rette for at flere yrkesgrupper kan undervise i skolen i relevante fag, noe som er særlig aktuelt innen praktiske/yrkesrettede fag.

Vi må se hver enkelt elev. Vi er alle unike, og vi trenger derfor mer tilrettelagt undervisning. Krav, folkeskikk og involvering av foreldre må tilbake i skolen.

Utdanning til arbeid er vår fremste prioritering innen utdanningsfeltet, og vi vil at dimensjoneringen av utdanningstilbudene tilpasses arbeidslivets behov. Yrkesfagelevene må få lære plass og jobb, og samarbeid med lokalt nærings- og arbeidsliv er viktig. Fylkene må tilpasse yrkesfagene etter behovet for lærlinger, noe som vil gi flere lære plasser og lokal arbeidskraft.

Vi vil øke lærlingtilskuddet. Det er også et mål å få flere til å ta fagskoleutdanninger. Det må satses offensivt på opprettelse av nye fagskoleplasser slik at flere kommer raskt ut i verdiskapende arbeid.

Det er avgjørende at både lærere og elever har et trygt og godt miljø på skolen. Det personlige oppdrageransvaret ligger hos foreldrene og ikke hos skolen, men skolen må være tydelige på hvilken oppførsel som forventes når barna er på skolen. Det må også legges til rette for involvering av foreldre og foresatte ved alvorlige overtramp av ordensreglementet i skolen.

Det offentlige skal finansiere utdanningssystemet, men elevene og deres familier skal fritt kunne velge skole. Nasjonale prøver og internasjonale målinger som PISA og PIRLS er viktige verktøy for å måle elevenes utvikling og sikre riktig bruk av pedagogiske metoder.

En god skole krever tydelig ledelse. Skoleledere må ha lederkompetanse, være ansvarlige for skolens resultater og gis mulighet til videre- og etterutdanning. Læreplanverket skal være politisk nøytralt og formidles objektivt, slik at elevene lærer å tenke selv og respektere ulike meninger.

Vi vil ha et godt og forutsigbart finansieringssystem for private skoler. Private skoler bidrar til valgfrihet og mangfold, og vi ønsker fri etableringsrett for private skoler som oppfyller kvalitetskrav og ikke hindrer god integrering.

Høyere utdanning og forskning må sikres god finansiering. Akademisk frihet må sikres, og det må bli færre politiske føringer på sektoren. Det må legges til rette for meningsmangfold og fri forskning.

1 Grunnutdanningen

2 Fremskrittspartiet ønsker ikke en enhetsskole. Ambisjonen må være at alle elever skal få
3 tilpasset undervisning basert på deres ferdigheter. Opplæring i basisfag som norsk, engelsk
4 og matematikk må prioriteres, og praktiske fag må få en større plass i systemet. Alle elever
5 må også sikres opplæring i bruk av grunnleggende IT-verktøy og programmer.
6

7 Vi vil understreke betydningen av at elevene får en solid innføring i norsk kultur og vestlige
8 verdier. Vi mener det må innføres yrkesfaglige valgfag for elevene, slik at praksissterke
9 elever får oppleve mestring og mulighet til å vise sine sterke sider i praktiske
10 arbeidsoppgaver.
11

12 Opplæringsloven bør gi skoleeiere større frihet til å organisere skolehverdagen med
13 nivåbasert opplæring som hovedregel i Opplæringsloven. De som sliter teoretisk, men er
14 praktisk anlagt, må få undervisning som er tilrettelagt for dem, for eksempel ved mer
15 samarbeid med private bedrifter, bilverksted, snekkere og andre som kan hjelpe elever som
16 har en interesse i deres retning. Elevene må få hjelp til å dyrke det de er gode til.
17

18 Godt språk er viktig. Hovedvekten må legges på norskundervisningen, og opplæring i
19 sidemål og andre fremmedspråk enn engelsk må være valgfritt.
20

21 Vi vil ha fraværsgrense på ungdomsskolen. Høyt fravær på ungdomsskolen gir ofte høyt
22 fravær videre i skoleløpet, og kan øke sjansen for frafall. Elevene har en selvstendig plikt til å
23 gjøre det beste ut av skolegangen, de må lære å ta fornuftige valg, og at valg har
24 konsekvenser. Hvis eleven ikke møter på skolen skal de foresatte få varsling digitalt, slik det
25 er i Danmark.
26

27 Elevene må bli gjort oppmerksom på hvilke utdanninger som privat og offentlig arbeidsliv har
28 behov for. Da må de ha tilgang til rådgivere som kan gi dem kvalifiserte råd om
29 utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidsmarked. Det bør rekrutteres flere med erfaring fra
30 annet arbeidsliv inn i rådgivningstjenesten.
31

32 For mange elever kan for lite etter 10 års skolegang og for mange elever går for lenge på
33 skolen uten å lære seg å lese, skrive og regne tilfredsstillende. Det er derfor viktig å innføre
34 intensiv opplæring i alle overgangene i grunnskolen, for å fange opp enkeltelevers behov for
35 tilpasset opplæring tidlig.
36

37 Karakter i orden og oppførsel må opprettholdes - den er et hjelpemiddel for lærerne og
38 skolen til å kunne stille krav til god orden og oppførsel hos elevene, og gir et tydelig signal til
39 foreldrene. Karakterer i orden og oppførsel styrker også lærerens autoritet i klasserommet,
40 fordi karakteren viser at uønsket atferd får konsekvenser.
41

42 Fremskrittspartiet vil:

- 43 • gi skolen frihet til å nivådele undervisningen
- 44 • at studieteknikk, konsentrasjon og dybdelesing vektlegges gjennom hele skoleløpet
- 45 • at skolen skal være mobilfri, og at bruk av skjerm kun skal kunne brukes der læreren
- 46 anser det som et nyttig, pedagogisk verktøy
- 47 • innføre fleksibel skolestart
- 48 • at teoriflinke ungdomsskoleelever skal få forsterket undervisning
- 49 • innføre fraværsgrense på ungdomsskolen og at foresatte skal varsles automatisk
- 50 digitalt hvis eleven ikke møter på skolen
- 51 • innføre yrkesfaglig valgfag for elevene
- 52 • at alle skal få opplæring i grunnleggende IT-verktøy
- 53 • sikre valgfri opplæring i sidemål og andre fremmedspråk enn engelsk
- 54 • innføre fritt skolevalg og sikre åpenhet rundt skolens resultater

- innføre opplæring i privatøkonomi og arbeidsliv i skolen
- styrke oppfølgingen av skolens plikt til å gi ekstra oppfølging av intensiv opplæring til elever som henger etter i lesing, skriving og regning i 1.-4. klasse, og sette inn tiltak
- heve lærernes kompetanse til å fange opp elever som står i fare for ikke å ha forventet progresjon i lesing, skriving og regning
- videreføre intensiv opplæring i overgangen mellom barneskole og ungdomsskole for å fange opp de elevene som ikke har forventet progresjon i lesing, skriving og regning
- opprettholde karakterer i orden og oppførsel
- styrke tilgangen til utdannings- og yrkesrådgivere
- opprettholde forbudet mot heldekkende plagg på alle undervisningsinstitusjoner, og innføre forbud mot hijab i grunnskolen
- sikre gode tilbud om svømmeopplæring

Videregående utdanning

Fremskrittspartiet vil styrke rådgivningstjenesten og prioritere yrkesfaglinjer samt økt kontakt med næringslivet. Skolene skal ha frihet til å organisere skoledagen og undervisningen for å oppnå tilpasset opplæring.

For å redusere frafallet vil vi øke praktisk undervisning og fleksibilitet i skoledagen, samt muligheten til å kombinere arbeid og utdanning. Elever må ha fullført grunnskolen før de starter videregående opplæring, og de med lavere karakterer skal kunne forbedre disse før oppstart. Opplæring i sidemål og andre fremmedspråk enn engelsk må være valgfritt. Borteboerstipendiet og utstyrsstipendiet for elever ved videregående bør økes.

Alle elever i ungdomsskolen og videregående skole må være garantert en innføring i de viktigste områdene i personlig økonomi. Mange unge mangler kunnskap om renter, forskjellen på ulike typer lån osv., og inkassosakene på unge under 25 år stiger kraftig. «Personlig økonomi» er allerede i læreplanene, men undervisningen varierer sterkt. Nå må det sørges for at alle elever i ungdomsskolen og videregående skole får opplæring i grunnleggende prinsipper rundt penger, renter, kredittkort, lån, sparing og forbruk osv.

Eksamensordningen er velprøvd og må bevares, men uttrekningsordningen må forbedres for å gi elevene mer rettferdighet og forutsigbarhet. En god og forutsigbar eksamensordning må utarbeides i samarbeid med fagfolk i forsknings- og undervisningsmiljøene. Muntlig eksamen skal filmes slik at elever har mulighet å klage på eksamen.

Elever i tilrettelagt videregående undervisning skal vurderes i de fagene der læreren og eleven ser det som hensiktsmessig.

Fremskrittspartiet vil:

- øke borteboerstipendiet for å sikre alle elever muligheter for videregående utdanning
- ha valgfri sidemålsundervisning i videregående utdanning
- øke utstyrsstipendiet for elever på yrkesfaglinjene
- basere opptak til videregående skole på relevante fagkarakterer
- legge til rette for bedre samarbeid mellom skole og næringsliv
- styrke rådgivningstjenesten
- videreutvikle og styrke Ungt Entreprenørskap
- sikre fritt skolevalg i hele landet
- styrke skolehelsetjenesten
- gi privatister mulighet til hurtigløp

- innføre opplæring i privatøkonomi og arbeidsliv i skolen
- øke lærlingetilskuddet
- bidra til at det blir mer samsvar mellom antallet studieplasser og næringslivets behov for kompetent arbeidskraft

Realfagssatsing

Fremskrittspartiet vil ha en målrettet satsing på realfagene. Det er viktig å legge forholdene bedre til rette for opprettelse av realfagsgymnas og Newton-rom. Vi skal være et ja-parti som støtter positive tiltak som vitensentre, talentsentre og andre læringsarenaer.

Vi vil innføre insentiver for dyktige realfagstudenter som ønsker å jobbe i skoleverket, og for å få personer med realfaglig bakgrunn fra andre deler av arbeidslivet inn i skoleverket. Videre vil vi prioritere studieplasser innen realfagene.

Fremskrittspartiet vil:

- ha et realfagsløft med konkrete tiltak
- legge til rette for flere Newton-rom, vitensentre osv.

Yrkesfagutdanning

Et mesterbrev skal være like respektert som en mastergrad. Fremskrittspartiet vil styrke yrkesfagutdanningen og stimulere flere til å velge denne retningen. Vi vil også jobbe for mer samarbeid og utveksling mellom skole og næringsliv, og øke lærlingetilskuddet.

Vi vil ha en tverrfaglig rådgivertjeneste og samarbeid mellom skoleeier, ungdomsskole, rådgivertjenesten, den videregående skolen og arbeidslivet, og gjøre det enklere for yrkesgrupper med erfaring fra annet arbeidsliv å bli ansatt i skolen som rådgivere og lærere. Kunnskapen om fagskoleutdanning i rådgivningstjenestene må økes.

Vi vil tilrettelegge for en mer praktisk og variert skolehverdag, gjennom for eksempel flere praktiske valgfag og mer aktiv bruk av lokalt arbeidsliv som del av undervisningen. Vi vil også styrke hospiteringsordningen for yrkesfaglærere.

Vi vil øke utstyrsstipendiet til de dyreste studieretningene på videregående yrkesfag, og styrke gaveforsterkningsordningen for utstyr i de videregående skolene. Det bør iverksettes en prøveordning i flere fylker der staten, industrien og skoleeier går sammen i et spleiselag på mobile enheter med teknisk utstyr.

Fremskrittspartiet vil:

- øke utstyrsstipendiet til de dyreste studieretningene på videregående yrkesfag
- øke borteboerstipendiet for å sikre alle elever muligheter for videregående utdanning
- at utdanningstilbudet blir i overensstemmelse med hva arbeidslivet trenger
- prioritere opprettelse av yrkesfagplasser
- øke lærlingetilskuddet

1 Private skoler

2 Fremskrittspartiet vil skape en skole i verdenstoppen, der den enkelte elevs evner og
3 muligheter ivaretas. Elever som får gå på den skolen som passer dem best, blir mer
4 motiverte. Vi mener det er fantastisk at elever kan velge mellom profilskoler som
5 idrettsskoler, realfagsskoler og entreprenørskapsskoler, og mellom fagskoler som gir enorme
6 muligheter for en verdiskapende karriere i yrkeslivet.

7
8 Private skoler er en viktig del av et mangfoldig og variert skole-Norge, og sikrer reell
9 valgfrihet for foreldre og elever.

10
11 Det er viktig med forutsigbarhet og bærekraftige rammevilkår for friskolene og de som velger
12 disse. Tilbudet ved internasjonale skoler er også avgjørende for at norske bedrifter,
13 forskningsinstitutter og universiteter skal kunne tiltrekke seg nødvendig ekspertkompetanse
14 fra andre land.

15 Fremskrittspartiet vil:

- 16 • liberalisere privatskoleloven og gjøre det enklere å starte privatskoler
- 17 • øke kapitaltilskuddet til private skoler
- 18 • gi privatskoler rett til mva-kompensasjon på husleiekostnader samt mulighet til å ta
19 opp lån i Husbanken

23 Realkompetanse og livslang læring

24 Realkompetanse er summen av formell utdanning, kurs, kvalifisering på arbeidsplassen,
25 samt kompetanse oppnådd i frivillig arbeid i relevante organisasjoner, hobbyer, selvstudier
26 osv.

27
28 Realkompetansevurdering skal være en rettighet, og både offentlige skoler og private skoler
29 må kunne vurdere hvordan de vil vektlegge søkerens realkompetanse når de tar inn elever til
30 sine utdanningstrinn og programmer, eller når de skal ansette lærekrefter.

31
32 Arbeids- og næringsliv er dynamisk, og det er viktig å legge til rette for oppdatert kompetanse
33 og utvikling gjennom hele livet. Norge har et stort antall høykompetansearbeidsplasser, og
34 mange arbeidstagere vil ha behov for omskolering og etter- og videreutdanning. Det er
35 arbeidslivet selv som er den viktigste utdanningsarenaen for videreutdanning og livslang
36 læring. Det må sikres tett samarbeid mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner for å gi
37 gode og effektive utdanningsløp som harmonerer med hva arbeidslivet etterspør.

38
I arbeidet med kompetansebygging spiller studiesentrene en viktig rolle som bindeledd
mellom akademia og regionene, og for å sikre livslang læring. Dialogen sentrene har med
lokalt næringsliv bidrar til utvikling av målrettede utdanningsprogram og kurs som igjen
skaper lokal vekst og utvikling.

39 Fremskrittspartiet vil:

- 40 • at realkompetansevurdering skal være en rettighet
- 41 • at utdanningsinstitusjonene selv må få vurdere vektlegging av realkompetanse både
42 ved ansettelser og ved inntak av elever
- 43 • legge til rette for et bedre samarbeid mellom næringslivet og utdanningsinstitusjonene
- 44 • videreutvikle bransjeprogramordningene

Lærere og skoleledelse med kvalitet og autoritet

Fremskrittspartiet vil styrke læreryrkets status. Vi må sikre lærere og skoleledelse faglig tyngde og god klasseledelse ved å gi rett til videreutdanning, at nyutdannede lærere får kvalifisert veiledning og ved å redusere byråkratiet i skolen.

For å sikre tilgang til gode lærere må lønn og arbeidsforhold være tilfredsstillende. Mer differensierte lærerutdanninger med ulik lengde, ulike praksismodeller og fleksible løp er løsninger som bør vurderes når fremtidens skole og fremtidens lærerutdanninger skal planlegges.

Gode læringsmiljøer fordrer at lærerne har god klasseledelse i klasserommet og klasseledelse må derfor vektlegges sterkere i lærerutdanningen. Kvaliteten i sektoren er avhengig av klare krav til kunnskap hos dem som vil bli lærere. Vi ønsker derfor ikke å senke karakterkravene for å komme inn på lærerutdanningene. Lærernes hovedoppgave skal og bør være undervisning.

Skole er en av kommunenes og fylkenes kjerneoppgaver, og skole må derfor prioriteres i budsjettene. Aktivitetsplikten mot mobbing og retten til et trygt og godt psykososialt skolemiljø, som er fastslått i Opplæringslovens §12, er viktig, men det kan ikke være elevens subjektive opplevelse av å ha blitt utsatt for en krenkelse som blir lagt til grunn. Det må gjøres endringer i lovteksten som stadfester lærerens autoritet, og at reaksjoner som anmerkninger, bortvisning, utvisning av skolen for en viss tid osv. er virkemidler som må kunne brukes.

Fremskrittspartiet vil:

- at lærerne skal ha rett og plikt til etter- og videreutdanning
- at opptak til lærerutdanningen kan skje gjennom intervjuprosesser
- åpne for mer differensierte lærerutdanninger med ulik lengde
- arbeide for å styrke handlingsrommet for skoleledere, slik at de kan bruke tiden sin på pedagogisk ledelse og utvikling fremfor unødvendig administrativt arbeid
- at det stilles krav om lederkompetanse for å sikre at alle skoler har gode ledere som bidrar til helhet, struktur og sammenheng i opplæringen for elevene
- etablere kompetanseutvikling for skoleledere
- sikre alle nyutdannede lærere i grunnskolen og videregående skole rett til kvalifisert veiledning de to første årene av sin første lærerjobb
- redusere byråkratiet i skolen
- gjøre nødvendige endringer i lovteksten i Opplæringslovens §12, slik at lærernes autoritet understrekes
- styrke kompetansen om klasseledelse i lærerutdanningene

Verdigrunnlag og kultur

Vår humanistiske og kristne kulturarv skal ha en sentral plass i KRLE-faget og skolen. Den kristne kulturarven og dens høytider, slik som feiring av jul, er en viktig del av norsk kultur og tradisjon, og feiring av våre høytider virker inkluderende.

Forbud mot ansiktstildekking er et viktig verdisignal. I en omskiftelig verden er det viktig at Norge og våre utdanningsinstitusjoner er tydelige når det gjelder vårt humanistiske og liberale verdigrunnlag. Ulike former for ansiktstildekking bryter med disse verdiene, og kan bidra til utrygghet og polarisering.

1 Det er viktig å ta lærdom av historien og benytte seg av den kompetansen som finnes for å
2 formidle dette. Her vil vi trekke frem f.eks. Hvite Busser, Aktive Fredsreiser og andre
3 organisasjoner som gir innblikk i mørke kapitler i vår historie.

4
5 Tiltak og prosjekter i skolen må være kunnskapsbaserte og av høy kvalitet, og tilstrebe
6 objektivitet og nøytralitet. Polariserende budskap og identitetspolitikk bør ikke være en del av
7 barnas hverdag. Kampanjepregede prosjekter og rene interesseorganisasjoner bør man
8 være varsom med å ta inn i skolen.

9 10 **Fremskrittspartiet vil:**

- 11 • sikre at alle elever får undervisning og innsikt i norsk og europeisk kulturhistorie og
12 verdisyn
- 13 • sikre at alle elever får anledning til å være med på å markere de tradisjonelle, norske
14 høytidene
- 15 • jobbe for at alle norske elever får muligheten til å besøke tidligere
16 konsentrasjonsleirer
- 17 • ha forbud mot ansiktstildekking og hijab i skolen
- 18 • kjempe imot kjønnsdelt undervisning
- 19 • motarbeide identitetspolitikk i skolen

22 **Trygghet i skolen**

23 Et trygt skolemiljø er en forutsetning for trivsel og læring. Vi vil ha nulltoleranse mot
24 krenkende adferd og mobbing. Skoleeier, skoleledelse og ansatte må gripe inn mot mobbing,
25 og lærere må få mulighet til å beskytte seg selv ved angrep. Fremskrittspartiet er bekymret
26 for den økende trenden med vold og trusler i skolen som vi har sett over mange år.

27
28 Statistikk fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) viser at én av fire grunnskolelærere i løpet
29 av et år har vært utsatt for vold eller trusler som er så alvorlige at det gjør dem redde, noe
30 som gjør skoleansatte til en av gruppene som er mest utsatt for vold og trusler. Vold i skolen
31 er norsk skoles største og mest akutte utfordring akkurat nå. Et lite mindretall av elever kan
32 ikke få ødelegge for det store flertallet som møter opp på skolen hver dag for å lære.

33 Elever med svært problematisk adferd må løftes til egne skoletilbud av hensyn til seg selv og
34 medelevers læringsmiljø, slik som blant annet prosjektet «skolakuten» i Sverige. Det må
35 innføres forebyggings tiltak etter modell fra sosialagentprosjektet i Oslo på skoler med
36 særskilte volds- og trusselutfordringer for å hjelpe dem i arbeidet med å bekjempe den
37 dramatiske situasjonen som noen skoler opplever. Skoleansatte må ha rett til å få
38 informasjon om elever som har en kjent voldshistorikk eller som på annen måte kan utgjøre
39 en sikkerhetsrisiko.

41 **Fremskrittspartiet vil:**

- 42 • ha nulltoleranse mot krenkende adferd og mobbing
- 43 • bytte skole for mobbere og voldelige elever når nødvendig
- 44 • styrke sanksjonsmulighetene i antimobbearbeidet
- 45 • gjøre det enklere å skifte ut skoleledelse og lærere som ikke håndterer mobbesaker
- 46 • gi lærere mulighet til å forsvare seg mot angrep
- 47 • ansvarliggjøre lærere og skoleledere ved manglende oppfølging i mobbesaker
- 48 • gjennomgå opplæringsloven med tanke på elevers og læreres rettssikkerhet
- 49 • pålegge skoleeier å politianmelde grove trusler og voldshendelser
- 50 • at det settes inn nok ressurser i skolen for å hjelpe læreren til å opprettholde et godt
51 læringsmiljø.

Fagskolene skal styrkes

Fagskolene må styrkes med mer fleksible rammer og ved å tilbakeføre ansvaret og finansieringen til staten. Det må være en ambisjon å øke studenttallet på fagskolene vesentlig, og en opptrappingsplan bør legge opp til en offensiv årlig økning i nye studieplasser på fagskolene.

Samarbeid mellom skole og næringsliv, inkludert private bransjedrevne fagskoler, vil gi oppdatert kunnskap til elever som ønsker fagutdanning. Dette sikrer også at utdanningen er i samsvar med næringslivets behov.

Poengsystemet må sikre sømløse overganger mellom relevante fagskole- og universitets-/høyskoleutdanninger. Systemet må også tilpasses resten av Europa gjennom å åpne for at fagskolene får muligheter til å gi utdanninger på høyere nivå enn i dag. Det vil ivareta fagskolestudentenes mulighet til mobilitet, og styrke den yrkesfaglige studieretningen.

Fremskrittspartiet vil:

- at poengsystemet må gi sømløse overganger mellom relevante fagskole- og universitets / høyskoleutdanninger
- at fagskolene må få mulighet til å utvikle studier på nivå 6–8 i Norsk kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, og høyere yrkesfaglig utdanning må sikres en tilkobling til ECTS

Universiteter og høyskoler

Universiteter og høyskoler må kombinere undervisning med forskning og ha nær kontakt med internasjonale institusjoner. Studentene bør aktivt delta i forskningen ved sine utdanningsinstitusjoner. Finansieringsordninger må styrke utdanninger hvor arbeidslivet etterspør kompetanse, samtidig som institusjonene kan bestemme sitt studietilbud og organisere opplæringen innenfor nasjonale krav.

Utdannings- og forskningssektoren er svært bred og mangfoldig, og er i stor grad offentlig finansiert. Sektoren har derfor en plikt til å ta hensyn til behovene i arbeids- og samfunnslivet. Norge trenger flere elever og studenter med kompetanse innen realfag for å styrke innovasjonsevnen og verdiskapingen. Et tett samarbeid mellom næringsliv og academia er essensielt for økt innovasjon og verdiskaping, og målet er å skape flere arbeidsplasser innen fremvoksende næringer. Vi er positive til utviklingen av bransjespesifikke sertifiseringer og trainee-ordninger som supplement eller alternativ til tradisjonelle universitets- og høyskoleutdannelser. Her må arbeidsgivernes behov være styrende.

Norge må videreutvikles som en kunnskapsnasjon med konkurransedyktige høyere utdanningstilbud og attraktive ph.d.-studier for norske kandidater. Økt rekruttering av norske masterstudenter til ph.d.-studier vil bidra til å opprettholde Norges posisjon som kunnskapsnasjon.

De nasjonale trusselvurderingene må tas mer på alvor av utdanningssektoren. PST har i en årrekke advart om påvirkningsoperasjoner fra særlig russisk, kinesisk og iransk etterretning.

Fremskrittspartiet er svært kritisk til at forskningsmiljøene kan samarbeide med land og miljøer Norge definerer som en stor sikkerhetsrisiko. Det må etableres et sterkere samarbeid og formaliserte møtepunkter mellom PST og norske utdanningsinstitusjoner for å avdekke spionasje fra fremmede makter. Norge bør avslutte forskningssamarbeidet med land som

1 Norge ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med, og som norske sikkerhetstjenester mener
2 kan utgjøre en særlig etterretningstrussel mot Norge.
3
4

5 Profesjonsfagene

6 Profesjonsutdanningene må få dyrke sin egenart og være fleksible. Det er viktig å styrke den
7 erfaringsbaserte kunnskapen i utdanningene, og det må bli enklere å ansette personer med
8 relevant yrkeserfaring i fagmiljøene. Det er vesentlige ulikheter mellom mange av de
9 tradisjonelle universitetsstudiene og typiske profesjonsstudier, og vi vil understreke
10 betydningen av de enkelte utdanningsretningenes egenart. Profesjonsstudienes primære mål
11 må være å utdanne gode fagfolk som er etterspurt i arbeidslivet, ikke å utdanne forskere.
12

13 Det bør ses på muligheter for å gjøre lærerutdanningene mer fleksible og mangfoldige.
14 Muligheter for mer differensierte lærerutdanninger med ulik lengde, ulike praksismodeller og
15 fleksible løp er løsninger som bør vurderes når fremtidens skole og fremtidens
16 lærerutdanninger skal planlegges. Fremskrittspartiet er i den sammenheng positiv til en
17 forkortet og mer fleksibel praktisk pedagogisk utdanning (PPU).
18

19 Vi mener at gjennomført studieforberedende med klare karakterkrav i matematikk og norsk
20 bør være hovedregelen for opptak til profesjonsstudiene. Vi er sterkt imot å senke
21 karakterkravene i norsk og matematikk. Ved å senke kvalitetskravene bidrar man til å svekke
22 studienes og yrkenes status.
23

24 Fremskrittspartiet vil:

- 25 • sikre gode rammevilkår for universiteter og høyskoler
- 26 • tilbakeføre eier- og finansieringsansvaret for fagskolene til staten
- 27 • sikre et poengsystem for sømløse overganger mellom fagskole- og universitets-
28 /høyskoleutdanninger
- 29 • at utenlandske studenter ikke skal ha særfordeler ved høyere utdanning i Norge
- 30 • arbeide for et konkurransedyktig ph.d.-system
- 31 • satse sterkere på profesjonsstudiene
- 32 • vektlegge fri forskning og yringsfrihet for studenter og akademikere
- 33 • at det etableres et sterkere samarbeid og formaliserte møtepunkter mellom PST og
34 norske utdanningsinstitusjoner for å avdekke spionasje fra fremmede makter
- 35 • bruke lånekassen til å motivere folk til å ta utdanninger som er etterspurt i Norge
- 36 • sikre god, bærekraftig finansiering av maritime og teknologiske utdanninger

39 Forskning

40 Norges har et næringsliv som krever mye høykompetanse. Det er derfor viktig at
41 forskningspolitikken legger til rette for samarbeid med næringslivet og at man innen
42 næringsrettet forskning prioriterer områder der Norge har kompetansefortrinn og naturgitte
43 fortrinn. Et tettere samarbeid mellom næringslivet og forskningsmiljøene vil fremme
44 innovasjon og nyskaping.
45

46 Privatpersoner og bedrifter som donerer til forskning bør få styrkede insentivordninger.
47 Skatteplikt på eiendom og overskudd fra forskningsinstitusjoner og stiftelser som ikke tar
48 utbytte, bør fjernes.
49

Søknadsprosessene for forskningsmidler er kompliserte, og virkemiddelapparatet er uoversiktlig. Fremskrittspartiet mener det bør vurderes en strukturreform innen virkemiddelapparatet for å skape enklere og mer effektive prosesser. Forskningsrådets rolle bør styrkes, men med vesentlig enklere søknads- og rapporteringssystemer.

Grunnforskningen skal sikres tilstrekkelige ressurser og være fri og uavhengig. Offentlige bevilgninger må være langsiktige og forutsigbare for å skape høy kvalitet i forskningen. Politiske føringer på forskning og forskningsmidler må reduseres. Frihet er en forutsetning for utvikling og fremskritt, og dette gjelder også innen akademia. Ytringsfrihet, forskningsfrihet og meningsmangfold er forutsetninger for et fungerende akademisk miljø.

Fremskrittspartiet vil:

- styrke fri og selvstendig forskning – arbeide mot politiske og ideologiske føringer på utdanningssektoren
- innføre skattefradrag for gaver til universiteter og forskningsinstitusjoner.
- at grunnforskning skal finansieres av det offentlige
- utvide SkatteFUNN, Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA), nærings-Ph.d. og offentlig-Ph.d.
- forenkle byråkratiet rundt søknad om forskningsmidler
- vurdere en strukturreform i virkemiddelapparatet
- at næringsrettet forskning rettes mot områder der Norge har spesiell kompetanse eller sterke næringsklynger
- sikre forutsigbare og gode rammevilkår for instituttsektoren
- at tildeling av forskningsmidler også skal baseres på resultatmåling og prosjektevaluering
- tilby konkurransedyktige vilkår for rekruttering til forskning
- innføre en gaveforsterkingsordning på forskningsområdet

Studiefinansiering

Alle studenter skal få en studiestøtte som dekker levekostnadene og gir mulighet til å fullføre studiet på normert tid med gode resultater. Studiestøtten bør knyttes opp mot grunnbeløpet for å sikre at den følger lønns- og prisveksten. Stipendandelen bør økes for studenter som fullfører studiene på normert tid eller kortere. Studenter med spesielle behov må ha mulighet til tilleggs lån eller tilleggsstipend ved dokumentasjon fra utdanningsinstitusjon eller lege.

I en globalisert verden må norske studenter ha gode muligheter til å ta utdanning i utlandet. Derfor bør 70 % av skolepengestøtten gis som stipend for både bachelor- og mastergradsstudenter.

Norske studenter ved godkjente private utdanningsinstitusjoner i Norge bør få omgjort studielån til stipend etter samme modell som for norske studenter i utlandet.

Private boligbyggere må få bygge studentboliger under de samme betingelsene som studentsamskipnadene. Det må også tillates utradisjonelle og kreative studentlandsbyer.

Fremskrittspartiet vil:

- sikre at alle kvalifiserte kan ta høyere utdanning uavhengig av økonomi
- heve grensen for inntekt og formue betydelig før ytelser fra Statens Lånekasse avkortes
- øke utbyggingstakten av studentboliger
- innføre prøveordning med kombinerte omsorgs- og studentboliger
- at utenlandske studenter ikke skal ha forrang til studentboliger

- 1 • at norske studenter i utlandet skal ha mulighet til å jobbe ved siden av studiene i
- 2 utlandet uten å risikere å miste plassen i den norske folketrygden
- 3 • at finansieringssystemet kan ivareta etterspurte profesjonsutdanninger
- 4 • la private aktører få tilskudd til å bygge og drifte studentboliger på samme måte som
- 5 samskipnadene
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11

ENERGI

Norge er en av verdens ledende energinasjoner, med tilgang på store mengder ren og fornybar energi, og gjennomgikk det «grønne skiftet» i kraftsektoren for mange tiår siden.

For over 100 år siden, på Sam Eyde og Kristian Birkelands tid, forsto våre ledere at vannkraft var et av våre konkurransefortrinn, og skulle komme Norges befolkning og næringsliv til gode. Vi mener dette fremdeles må være forutsetningen for energipolitikken i Norge. Høy grad av innovasjon, verdensledende kompetanse og driftighet i kombinasjon med god utnyttelse av et av våre hovedkonkurransefortrinn: stabil, rikelig og rimelig fornybar energi, har vært og vil fortsette å være en forutsetning for utbredt næringsvirksomhet og spredt bosetting i Norge.

Norge har ca. 99,5 % fornybar kraftproduksjon, og har i lang tid hatt ren, rikelig og rimelig tilgang på kraft som et særnorsk konkurransefortrinn. Norge skal ikke være «Europas grønne batteri» og følge etter EU blindt. EU avindustrialiserer seg selv med sin symbolske og kostbare klimapolitikk, noe som overfører mer makt og verdiskapning til uforutsigbare stater som vesten ikke er tjent med å være avhengig av.

Etterspørselen etter kraft øker veldig, mens kraftproduksjonen i Norge ikke øker tilsvarende. Økt kraftforbruk er resultatet av en villet politikk, hvor utallige kraftkrevende «grønne» prosjekter ønskes realisert, kombinert med storstilt elektrifisering. Dette samtidig som utenlandskabler knytter oss tett til land som fører en uansvarlig energipolitikk. Denne utviklingen medfører at Norges konkurransefortrinn med rikelig kraft og rimelige strømpriser er utsatt.

Norge må føre en realistisk og langsiktig energi- og klimapolitikk som ivaretar norsk konkurransekraft, opprettholder tilgangen på rimelig og ren fornybar kraft i hele landet og fokuserer på selvforsyning og energisikkerhet. Det bør innføres en makspris på strøm, og modellen for prissetting av strøm bør gjennomgås.

Vi vil utforske mulighetene innen kjernekraft, både for kraftproduksjon til nett, men også egen produksjon til forbruk som ikke tilknyttes kraftnettet. I tillegg ønsker vi å se på mulighetene Små Modulære Kjernekraftverk (SMR) gir ved strategisk plassering for å redusere behovet for mer kraftnett. En annen måte å spare strøm og redusere behovet for nettinvesteringer på finner vi i økt bruk av bergvarme, og vi ønsker mer forskning på bergvarme og potensialet som ligger der. Vi ønsker en storstilt satsing på vannkraft, med både nye store og små prosjekter, og oppgradering av eksisterende anlegg.

Offentlige myndigheter må vise vilje til å utnytte landets fornybare energiresurser og sørge for at Norge forblir et land med rikelig, ren og rimelig energi.

Energisektoren skaper grobunn for teknologiutvikling, verdiskaping og god levestandard. Vi ønsker teknologinøytrale reguleringer og bruk av de energikilder som totalt sett er mest lønnsomme, miljøvennlige og effektive for samfunnet.

Ved smart bruk av energi vil kostnadene for den enkelte bli lavere, samtidig som miljøinngrepene begrenses. Skatte- og avgiftslettelser på energibesparende tiltak (ENØK) både for privatpersoner og næringsliv må videreutvikles med langsiktighet og forutsigbarhet. Særnorske avgifter på energi må unngås.

Fremskrittspartiet vil

- redusere forbruksavgiftene på strøm, inklusive merverdiavgift på nettleie
- innføre en makspris på strøm

1 **Olje og gass**

2 Olje- og gassnæringen er Norges desidert største og viktigste industri og svært avgjørende
3 for norsk økonomi og velstand. Næringen sikrer en betydelig sysselsetting med lønnsomme
4 arbeidsplasser og verdiskapning i hele landet, noe den kommer til å fortsette med i
5 uoverskuelig framtid.

6
7 Vi vil styrke grunnlaget for videre kartlegging og øke letingen i olje- og gassektoren. I tillegg
8 ønsker vi å legge til rette for økt satsning på forskning og utvikling i sektoren, slik at
9 oljeeventyret på norsk sokkel kan fortsette i overskuelig fremtid.

10
11 For å sikre et jevnt aktivitetsnivå i petroleumsnæringen er det viktig med regelmessig
12 letevirsomhet og kartlegging, med jevnlig strøm av nye prosjekter som kan realiseres.
13 Effektiv utforskning av norsk sokkel med moderne verktøy og kompetanse, samt satsing på
14 petroleumsforskning vil gi betydelig økt verdiskapning, store kostnadsbesparelser, nye
15 arbeidsplasser og ny teknologi. Videre kommer resultatene innen petroleumsforskning til
16 nytte på en rekke andre områder. Teknologitutvikling i én industri kan gi kommersialisering i
17 en annen. Resultater fra petroleumsforskningen har vært avgjørende for utviklingen av
18 løsninger innen blant annet fornybar energi, havbruk, helseteknologi og transport. Det er
19 behov for kontinuerlig kompetanse- og teknologitutvikling dersom vi skal opprettholde
20 aktivitetsnivået på norsk sokkel.

21
22 Det er viktig å tenke langsiktig når det gjelder forsyningssikkerhet og trygghet. Norge må
23 derfor ha en offensiv satsing på gass i tiårene som kommer, med mål om å øke
24 energiproduksjonen og styrke rollen som pålitelig leverandør av olje og gass til kontinentet.
25 Det vil både Norge og Europa tjene på.

26
27 Sokkeldirektoratet anslår at det er like mye olje og gass igjen på norsk sokkel som det er
28 produsert til nå. De gjenværende ressursene kan gi store inntekter for samfunnet og
29 industrien i lang tid fremover. Sokkeldirektoratet anslår at forskjellen mellom høy og lav fart
30 på sokkelen frem mot 2050 kan tilsvare verdien av bortimot et helt oljefond. Samtidig viser
31 direktoratet i sin ressursrapport at produksjonen i 2040 kun vil være på 30 prosent av dagens
32 nivå uten leting og utvikling av nye ressurser, noe som understreker viktigheten av offensiv
33 letepolitikk.

34
35 Vi vil føre en offensiv politikk for å sikre stabile og langsiktige rammevilkår for olje- og
36 gassnæringen, og for å stimulere til fortsatt verdiskapning, lønnsomhet og konkurransekraft i
37 bransjen.

38
39 Skattesystemet må aktivt bidra til å gjøre nisje- og haleproduksjon mer lønnsom, slik at
40 levetiden og utvinningsgraden økes på feltene.

41
42 Det er viktig å sikre tilgang til nye attraktive letearealer, også i nordområdene. Områder i
43 Barentshavet, som grenser mot Russland, bør prioriteres. Det bør også legges vekt på leting
44 i områder som ikke er åpnet, men som grenser til områder der oljeutvinning er tillatt.

45
46 Det bør åpnes for konsekvensutredning av Nordland VI, VII og Troms II (havområdene
47 utenfor Vesterålen, Lofoten og Senja), Barentshavet nord, Møreblokkene og Jan Mayen
48 snarest mulig, med den hensikt å åpne for petroleumsvirksomhet. Virksomheten må foregå i
49 henhold til strenge miljøstandarder i samarbeid med fiskerinæringen og i tråd med
50 petroleumslovens bestemmelser.

51
52 Norsk petroleumsnæring har vist en vilje og evne til å møte miljøutfordringer og til å finne nye
53 løsninger som gir tillit til fremtidig petroleumsvirksomhet utenfor kysten. Med økt
54 petroleumsvirksomhet og økt skipsfart, blant annet fra russiske olje- og gassfelt, må staten

likevel øke sitt bidrag til en trygg og sikker oljevernberedskap for å unngå miljøkatastrofer ved eventuelle uhell.

Vi er kritiske til å elektrifisere sokkelen med strøm fra land som i liten eller ingen grad medfører global reduksjon av klimautslipp, men primært pynter på nasjonale klimaregnskap. Regjeringen har forpliktet Norge til betydelige klimakutt og inngått avtaler om kvotesamarbeid med EU. I tillegg har det blitt innført særnorske utslippskrav for petroleumsnæringen på 50% innen 2030. Vi er derfor positive til løsninger hvor petroleumsindustrien kan elektrifisere installasjoner på sokkelen med andre kraftløsninger enn strøm fra land.

Fremskrittspartiet vil:

- åpne for økt olje- og gassvirksomhet på norsk sokkel
- åpne for økt petroleumsvirksomhet i Norskehavet og utenfor Møre-kysten
- konsekvensutrede LoVeSe for åpning av olje- og gassproduksjon
- snarest gjenoppta konsesjonsutlysninger for leting i nye felt og områder, utlyse 26. konsesjonsrunde med åpning av nye leteblokker og gjeninnføre utlysning av regelmessige konsesjonsrunder
- sikre at den definerte Iskantsonen er dynamisk, slik at nye områder som reelt blir tilgjengelige, kan åpnes for ny aktivitet
- sikre større satsing på FoU innen petroleumssektoren
- styrke tilgangen til petroleumsrettede utdanninger
- legge frem en strategi for hvordan norske forskningsmiljøer og petroleumsnæringen kan fortsette sitt lederskap innen forskning og teknologiutvikling, slik at bransjen forblir en drivkraft i Norge
- fortsatt stimulere til økt nisse- og haleproduksjon for å øke utvinningsgraden på eksisterende felt
- tilrettelegge for økt letevirksomhet etter olje og gass i nærheten av områder med eksisterende infrastruktur
- sikre at industrien har konkurransedyktige og forutsigbare rammebetingelser
- stoppe videre elektrifisering av norsk sokkel som et klimatiltak, med strøm fra land
- redusere utslippsmålet for norsk sokkel
- stimulere selskapene til å legge frem planer for å øke produksjons- og eksportkapasiteten fra norsk sokkel for å sikre norske gassleveranser
- starte arbeidet med en eksportløsning for gass fra Barentshavet for å legge til rette for økt gasseksport fra området
- bidra med rammevilkår og betingelser som sørger for kjappere igangsetting av det gassrike Linnorm-feltet og tilsvarende områder
- stå for forutsigbare, stabile og konkurransedyktige vilkår for sektoren
- vurdere behovet for bygging av nye gasskraftverk for å styrke kraftproduksjonen og kraftberedskapen på fastlandet, offshore og på Svalbard
- utrede mulighetene for økt produksjon av alternative drivstoff i Norge, både for skipsfart og landbasert virksomhet

Vannkraft

Rundt 90 % av kraften vi produserer i Norge, kommer fra vannkraft. Vannkraftens fordeler er mange. Den er fornybar, ren, forutsigbar og fleksibel, og den kan forsyne mange generasjoner med rimelig energi fra lokale ressurser. Vannet lagres i magasiner, noe som gjør vannkraften både fleksibel og stabil. Dette gjør vannkraft særlig godt egnet som energikilde i fremtidens kraftsystemer, som vil kunne kombinere fleksibel vannkraft med varierende kraftproduksjon fra fornybare energikilder.

1 NVE anslår at det realistiske teknisk-økonomisk potensialet i Norge er 216 TWh, hvorav mye
2 er bygget ut og en del er vernet. NVE har beregnet det resterende potensialet til ca. 23 TWh.
3 En stor del av dette restpotensialet kommer fra småkraftverk, dvs. kraftverk med installert
4 effekt under 10 Megawatt (MW).

6 Fremskrittspartiet ønsker satsing på vannkraft framfor vindkraft. Vannkraften er bærebjelken i
7 Norges forsyningssikkerhet. I tillegg til å være miljøvennlig og fornybar kan vannmagasiner
8 bidra til å unngå flomskader i perioder med ekstraordinær vannføring i vassdrag. I flere
9 flomutsatte vassdrag bør det vurderes om kraftproduksjon og flomforebygging kan
10 kombineres gjennom etablering av vannmagasiner og andre tiltak. Kraftverkernes magasiner
11 har vist seg å være svært viktige for å begrense skadene ved flom. Intensivt regnvær om
12 høsten, med ekstreme nedbørsmengder på kort tid, inntreffer stadig oftere og er mye mer
13 krevende å håndtere enn vårflommen. Det er ingen som overvåker vær-situasjonen så tett
14 som kraftbransjen, og disse kan på kort tid sette inn tiltak for å minske risiko og redusere
15 konsekvensene av flomsituasjoner.

17 Vi mener det derfor er behov for å revidere vassdragsvernet basert på ny kunnskap,
18 kompetanse og teknologi, for å gi flere muligheter for økt kraftproduksjon. Hensyn til natur og
19 miljø må ivaretas.

21 Om lag halvparten av produksjonskapasiteten ved vannkraftverkene er over 50 år og
22 nærmer seg teknisk levealder. En oppgradering av eksisterende vannkraftverk vil gi en
23 betydelig økt energiproduksjon, uten nye naturinngrep. Staten bør stimulere til slik
24 oppgradering gjennom skattesystemet. Samtidig bør konsesjonsbehandlingen av vannkraft
25 forenkles både for store kraftverk og for små-, mini- og mikrokraftverk.

27 Konsesjonsbehandling av små-, mini- og mikrokraftverk bør overlates til kommunene og
28 regionale nettselskaper, og det må legges særlig til rette for en rask kapasitetsøkning i
29 områder med dårlig strømforsyning.

31 **Fremskrittspartiet vil:**

- 32 • bygge ut mer vannkraft fremfor utbygging av vindkraft
- 33 • stille krav til raskere behandling av konsesjonssøknader i NVE
- 34 • åpne for skånsom utbygging av mer vannkraft i vernede vassdrag med stor
35 samfunnsnytte
- 36 • utarbeide en plan for opprusting av eksisterende vannkraftverk med mål om økt
37 kraftproduksjon og høyere kapasitet
- 38 • endre skattesystemet for å utløse flere investeringer i vannkraft
- 39 • øke innslagspunktet for grunnrentebeskatning på småkraftverk fra dagens nivå
- 40 • fremheve småkraftens rolle i å øke forsyningssikkerheten med sin desentraliserte
41 kraftproduksjon
- 42 • ha en beredskaps- og sikkerhetsgjennomgang av norsk kraftproduksjon med
43 fokus på regulerbar stor vannkraft, og gjennomføre utbedrende tiltak der det
44 trengs
- 45 • stå for forutsigbare, stabile og konkurransedyktige vilkår for sektoren
- 46 • sikre at økt produksjon ved oppgradering ikke spises opp av for strenge miljøkrav

48 **Kjernekraft**

49 Fremskrittspartiet ønsker å igangsette et arbeid for å inkludere kjernekraft som en del av
50 energimiksen i Norge. Kjernekraft ble fremhevet som en av løsningene på klimatoppmøtet
51 COP28, og 22 land har forpliktet seg til å tredoble kapasiteten til kjernekraftenergi innen
52 2050.

Kraftproduksjonen fra kjernekraft er svært stabil og forutsigbar. Kjernekraft er også svært lite arealkrevende sammenliknet med andre fornybare energikilder. Den teknologiske utviklingen viser videre at det er mulig å bygge mindre enheter som kan være mobile, blant annet til skipsfart. Lykkes man med å kommersialisere dette, kan det bety at langt flere land får tilgang til trygg kjernekraft, som kan gi stabil energiforsyning og reduserte klimautslipp.

Mye tyder på at kjernekraft er en del av fremtidens energiløsning både globalt og i Norge. De nye reaktorene som utvikles, er energieffektive, rene og miljøvennlige. Det er en rask utvikling på området, og fremtidens kjernekraftverk tar i bruk enda bedre teknologiske løsninger og brenslers som reduserer mengden kjernekraftavfall med inntil 98 prosent.

I Europa satser blant annet Sverige, Finland, Polen, Frankrike og flere andre stort på kjernekraft som energikilde fremover.

Skeptikere peker på at kjernekraft er langt fram i tid og kan bli kostbart, men den tunge satsingen på kjernekraft og små modulære reaktorer (SMR) tilsier et stort potensial til å fremskynde både teknologiutvikling og tidsplan. Opprettelse av en allianse for SMR-er i EU som har mål om utplassering av kraftverk innen tidlig 2030-tall, kan innebære en langt raskere realisering av SMR-er i Europa enn tidligere forespeilet. Kommisjonens initiativ er i tråd med oppmerksomheten som kjernekraft har fått globalt. Nesten samtlige EU-land i tillegg til noen av de største økonomiene i verden, viser en fornyet interesse for kjernekraft som en måte å produsere kraft og redusere utslipp på. Vi mener at Norge må være med på denne utviklingen.

Ved utbygging av små modulære kjernekraftverk vil strømmen kunne produseres på en miljøvennlig og utslippsfri måte der det er behov for den. Det vil spare naturen for store linjeutbygginger samtidig som kraftnettet blir mindre sårbart.

Beregninger viser at Norge har thorium- og uranreserver på mellom 87 000 og 320 000 tonn, og i havet rundt finnes enorme mengder uran. Norge blir dermed plassert høyt på listen over land i verden med mengder av utvinnbart råstoff til kjernekraft.

Fremskrittspartiet vil:

- igangsette arbeidet med å implementere kjernekraft som en del av fremtidens energimiks
- bidra til forskning og utvikling av kjernekraftprosjekter, spesielt SMR
- opprette en egen dedikert kjernekraftmyndighet med kompetanse og saksbehandlingskapasitet for kvalifisert håndtering av kjernekraftrelaterte saker og som også utarbeider et oppdatert kjernekraftregelverk for Norge
- delta i forskningsprosjekter i europeisk og global regi innen utviklingen av MSR-reaktorene (saltsmeltereaktorer) og generelt SMR (små modulære reaktorer)
- søke om hensiktsmessig medlemskap i Euratom Treaty for å sikre europeisk tilgang til forskningsmidler til norske aktører
- utføre grundig kartlegging av thorium-forekomster i Norge, og analysere om thorium kan utvinnes lønnsomt i Norge
- stimulere til forskning på bruk av kjernekraft som fremdrift på skip
- utrede hvordan kjernekraft, da særskilt SMR, kan redusere behovet for nettutbygging, og optimalisere utnyttelsen av dagens nettanlegg
- utrede hvordan restvarmen fra kjernekraftverk kan utnyttes industrielt
- ta initiativ til et felles nordisk kjernekraftsamarbeid på forskning, innkjøp og drift
- legge til rette for at Norge kan ta en aktiv rolle i den internasjonale forskningen på og utviklingen av ny kjernekraftteknologi, deriblant knyttet til thorium
- sørge for at forskningsmidler gjøres tilgjengelig til forskning på elproduksjon fra kjernekraft og fusjonsforskning.

- sikre at virkemiddelapparatet sidestiller kjernekraft med andre grønne energikilder

Vindkraft

Utbygging av vindkraft skjer i kyst- og fjellområdene og innebærer betydelige arealinngrep og store naturødeleggelser. Fremskrittspartiet ønsker primært å ta i bruk uutnyttede vannkraftressurser fremfor videre utbygging av vindkraft på land. Unntaket er enkelte «grå» arealer, næringsarealer, gårdsbruk og områder med stor eksisterende aktivitet, hvor eventuelle vindkraftverk ikke medfører betydelig økt naturinngrep, økt støy og visuell forurensing.

Det er behov for å evaluere gjennomførte utbygginger og effekten av disse. Kunnskapen om hvilken påvirkning vindmøllene har på dyreliv, plastforurensning i natur, bærekraft og gjenvinning, er mangelfull.

Vi sier prinsipielt nei til vindkraftutbygging på land. Dersom det vurderes å åpne for vindkraftutbygging på land, kan dette kun gjøres etter plan- og bygningslovens bestemmelser etter en lokal folkeavstemning i den enkelte kommune som viser at folket ønsker dette. Vi fikk i forbindelse med vindkraftmeldingen gjennomslag for å innlemme planlegging og bygging av vindkraftanlegg i plan- og bygningsloven. Det innebærer at man ikke kan gå videre med konsesjonsbehandling før kommunene har gjort en planavklaring. Dette skaper en klarere rollefordeling mellom energimyndighetene og planmyndighetene, og gir grunnlag for lokalpolitisk medvirkning og legitimitet som styrker lokaldemokratiet.

Utsira Nord og Sørlege Nordsjø II er allerede åpnet for mulig fremtidig havvind. Det bør lages en helhetlig plan for eventuell videre utbygging av vindkraft til havs istedenfor at tillatelsene gis stykkevis og delt.

Fremskrittspartiet vil:

- evaluere konsekvenser av utbygginger og gitte konsesjoner
- si nei til vindkraft på land med mindre folket har sagt ja i folkeavstemning
- utarbeide en helhetlig plan/prosess for vindkraftutbygging til havs som ivaretar fiskebestanden, fuglebestanden, fiske og fremkommelighet på havet
- stille krav om garanti for opprydning av vindkraftanlegg i konsesjonsprosessen. Før slike garantier foreligger kan ikke vindkraftanlegget bygges
- fjerne alle direkte og indirekte subsidier til utbygging av vindkraft, og skattlegge likt som annen kraft

1 **Alternative energikilder**

2 Det finnes mange ulike områder som kan få en rolle i fremtidig energiforsyning i Norge, enten
3 direkte gjennom termisk energi eller via elektrisitetsproduksjon. Noen eksempler er
4 bølgekraft, tidevannskraft, jordvarme, solceller, bergvarme, bioenergi, kjernekraft,
5 fusjonsenergi og energibærere som hydrogen, ammoniakk med mer. Økt bruk av nye
6 fornybare energikilder kan bidra til å gjøre energibruken mer fleksibel og bidra til økt
7 verdiskaping.

8
9 Det er viktig at rammevilkårene for fornybare energiteknologier er teknologinøytrale og
10 stimulerer til mest mulig energi til lavest mulig pris, samtidig som viktige momenter som støy
11 og miljøpåvirkning vektlegges.

12
13 Geotermisk energi og bergvarme har et potensial på over 40 TWh i Norge. Dette er mer enn
14 norske husholdningers årlige forbruk. Bergvarme kan frigjøre kraft til andre formål samtidig
15 som den enkelte husholdning eller virksomhet får en lavere strømrkning. Bruk av
16 bergvarme fremfor elektrisk oppvarming reduserer behovet for å bygge ut strømmnett.

17
18 Enovas mandat må endres for å sikre at de skal kunne støtte modne og velprøvde
19 energiltak etter teknologinøytrale kriterier.

20
21 Avfallsforbrenningsanleggene er pålagt en avfallsforbrenningsavgift som rammer både
22 samfunnskritisk infrastruktur for avfallshåndtering og energiforsyning til de store byene,
23 samtidig som den ikke gir noen utslippskutt. Det bør heller stimuleres til økt bruk av
24 fjernvarme.

25 **Fremskrittspartiet vil:**

- 26 • ha økt satsing på forskning innenfor fornybar alternativ energi
- 27 • utrede mulighetene for bergvarme i Norge, og se på mulige insentivprogram for å
- 28 utløse bergvarme investeringer
- 29 • utrede muligheten for mer fjernvarme og nærvvarme i Norge, noe som vil medføre
- 30 redusert nettbehov og avlastning av eksisterende nett
- 31 • sikre at utbyggere av lokal energiproduksjon får forutsigbare rammebetingelser
- 32 som er gunstige og stimulerende for lønnsomme investeringer
- 33 • bidra til at flere offentlige bygg har lokal energiproduksjon der dette er
- 34 hensiktsmessig
- 35 • gjøre det enklere å fritt dele og selge strøm mellom bygg på samme
- 36 høyspentradial og nettstasjon
- 37 • sikre forbrukerne bedre tilgang til og nyttiggjørelse av egne strømdata
- 38
- 39
- 40

41 **Kraftutveksling**

42 Fremskrittspartiet ønsker en balansert kraftutveksling som ivaretar forsyningssikkerhet,
43 beredskap og norsk konkurransekraft, samt sikrer tilgang på ren og rimelig kraft for norske
44 strømkunder. For å sikre at norske interesser ivaretas, ønsker vi restriksjoner på
45 kraftutvekslingen. Norges regulerbare og verdifulle vannkraft bør prises og verdsettes høyere
46 enn Europas uregulerbare og uforutsigbare kraft, da Norge har muligheten til å eksportere
47 kraft når Europa behøver den. Europa kan kun eksportere kraft til Norge når det blåser mye
48 og solen skinner, ikke nødvendigvis når vi behøver kraften.

49
50 Norge skal si nei til avtaler som eksempelvis EUs fjerde energimarkedspakke som flytter
51 kontroll over energiresursene ut av landet. Det skal ikke bygges utenlandskabler som
52 presser norske strømpriser opp.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • kartlegge og analysere landets store regulerbare vannmagasiner, og sette minimum
- 3 fyllingsgrad i henhold til gitte datoer – et såkalt eksportminimum
- 4 • innføre prismekanismer som ivaretar den høyere verdien norsk regulerbar kraft har
- 5 • innføre modeller der det opprettes egne prispunkter på egnede
- 6 mellomlandsforbindelser for å separere og avlaste det norske kraftmarkedet for
- 7 prissmitte fra det europeiske kraftmarkedet
- 8 • ta initiativ til å reforhandle avtalene om strømkablene til Tyskland og Storbritannia for
- 9 å få en mer balansert kraftutveksling
- 10 • utrede mengden energi som tapes ved å styre kraftutvekslingen som det gjøres i dag,
- 11 og vurdere om utvekslingen kan utføres på mer optimalisert måte. Nettapene ved
- 12 kraftutveksling tilsvarende importen/eksporten i 2023 tilsvarer forbruket i flere norske
- 13 byer

16 **Strømnettet**

17 Myndighetene har det overordnede ansvaret for strømnettet, og for at dette utvikles for
18 morgendagens behov. Et godt strømnett er avgjørende for kraftforsyningen både til
19 privathusholdninger og til industrien. Det er behov for en effektiv organisering av
20 nettselskapene, slik at drift, vedlikehold og oppgradering av nettet blir rasjonelt og
21 leveringssikkerheten høy, samtidig som forbrukernes og industriens kostnader blir lavest
22 mulig.

23
24 Siden nettselskapene er monopolister er det behov for en betydelig regulering av deres
25 virksomhet for å sikre at forbrukernes interesser ivaretas. En økt elektrifisering innenfor
26 industrien, samfunnet generelt og økt privat strømforbruk, for eksempel til lading av el-biler,
27 skaper nye utfordringer som nettselskapene må løse. Nettselskapene må også stimuleres til
28 å bygge ut nett som muliggjør lønnsom kraftutbygging, hvor mer variabel kraft fra
29 eksempelvis vind og sol skaper nye utfordringer i kraftsystemet, og øker behovet for
30 investeringer.

31
32 Det er en stor økning i etterspørsel etter kraft over hele landet, og flere kraftkrevende aktører
33 ønsker å etablere seg i Norge, mange i områder med dårlig eller utilstrekkelig nettkapasitet.
34 Prognosene fra Reguleringsmyndigheten for energi viser at økt etterspørsel fra
35 petroleumsnæringen, kraftintensiv industri, batterifabrikker, datasentre og
36 hydrogenproduksjon og annet, kan medføre investeringsbehov på opp mot 170 milliarder
37 kroner i årene frem mot 2030. Dette vil medføre en betraktelig økning i nettleien, da den
38 viktigste driveren for nettleien er størrelsen på investeringene. Høyere strømpris øker også
39 nettleiekostnaden, da all overføring av strøm medfører et nett-tap som må dekkes inn.

40
41 Den forventede økningen i nettleiekostnadene medfører utfordringer for både husholdninger
42 og næringsliv. Vi vil derfor vurdere en endring av anleggsbidrag for tilknytning av store
43 kraftkonsumenter, samtidig som en restriktiv linje for tilknytning av store kraftkonsumenter
44 bør implementeres der hvor forbruket påvirker andre aktører negativt i vesentlig grad.

45
46 Nettselskapene er monopolselskaper, som reguleres av myndighetene ved Norges
47 vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjennom reguleringsmyndigheten for energi (RME). I
48 Norge skal nettleie finansieres til selvkost. Det er et viktig prinsipp at offentlig eide
49 monopolselskap drives etter selvkostprinsippet.

50
51 RME fastsetter årlig en inntektsramme for hvert nettselskap, og denne er med på å
52 bestemme hvor mye nettselskapet kan ta i nettleie fra sine kunder. Renten som
53 nettselskapene får på investert kapital, den såkalte referanserenten eller

1 minimumsavkastningen, bør settes ned. Det vil kunne tvinge frem behovet for mer rasjonell
2 drift og struktur, med påfølgende lavere driftskostnader og dermed lavere nettleie til
3 forbrukerne.

4
5 Der hvor staten, fylkeskommunen eller kommunen gir pålegg, som eksempelvis krav om el-
6 ferger, bør også samme myndighet dekke eventuelle merkostnader knyttet til utbygging av
7 strømmettet. Vi er mot rushtidsavgifter på strøm.

8 9 **Fremskrittspartiet vil:**

- 10 • at det offentlige må dekke merkostnader for strømmettutbygginger som kommer
11 som følge av offentlige pålegg
- 12 • kreve leveringssikkerhet til privathusholdninger og industrien
- 13 • revidere regelverket rundt leveringsplikt og tilknytningsplikt slik at det kan tas
14 større hensyn til tilgjengelig kraft og nettilgang og til de samfunnsøkonomiske
15 effektene av et prosjekt før kraft allokeres
- 16 • prioritere modne og lønnsomme prosjekter i tilknytningskøen
- 17 • ta initiativ til et system hvor flaskehalsinntekter refunderes til regionen de oppsto i,
18 for slik å redusere belastningen regionalt høye strømpriser medfører
- 19 • endre måten Statnett kan beregne samfunnsøkonomi på, hvor tilsiktede og
20 utilsiktede konsekvenser for strømkunder i Norge også må tas med i
21 samfunnsøkonomiske vurderinger
- 22 • stille tydelige forventninger i eierskapsdialogen med Statkraft og Statnett om at
23 selskapene må operere med større fokus på norske interesser og utvikling, hvor
24 tilgang på tilstrekkelig stabil og rimelig kraft til husholdninger og næringsliv er
25 hovedoppgaven for selskapet
- 26 • la Statnett og de regionale nettselskapene få større anledning til å ta høyde for
27 fremtidige behov når det gjøres investeringer i nettene og vurdere endringer i
28 beregningsmodell for inntekter og effektiv drift
- 29 • utrede effekten ny nettleiemodell har på strømkunders forbruksmønster, og
30 kostnadsutviklingen for folk flest
- 31 • senke renten som nettselskapene får på investert kapital, den såkalte
32 referanserenten, slik at nettselskapene i større grad opererer etter
33 selvkostprinsippet og ikke som utbyttmaskiner
- 34 • utrede muligheten for at nettselskaper kan tegne fastpriskontrakter på kraft som
35 må kjøpes for å dekke inn transmisjonstapet i nettet, og slik unngå ekstra høy
36 nettleie pga. høye strømpriser
- 37 • forenkle og forbedre konsesjonsprosesser for utbygging av nett for å sikre
38 vesentlig raskere saksbehandling og høyere effektivitet
- 39 • utrede muligheten for utvidelse av områdekonsesjoner for nettselskaper, med
40 delegering av mer konsesjonsmyndighet til selskapet

41 42 43 **Kraftkrevende industri**

44 Det skapes store verdier i Norge basert på tilgang på ren, fornybar og regulerbar kraft, samt
45 stabile og forutsigbare rammebetingelser. Fremskrittspartiet vil legge til rette for at industri i
46 Norge kan dra økt nytte av våre grønne og rene fornybare ressurser i fremtiden.

47
48 Fastlandsindustrien utgjør en betydelig del av Norges verdiskaping. Vi vil være garantisten
49 for at industrien får opprettholdt forutsigbar krafttilgang til fornuftige priser. Dette vil gi flere
50 industriaktører mulighet til langsiktig og forutsigbar tilgang til kraft, noe som igjen vil bidra til
51 økt verdiskaping og sysselsetting i industrien.

MILJØ

Norge har en variert og unik natur. Fremskrittspartiet ønsker å tilrettelegge for en hverdag for folk flest i gode omgivelser med ren luft, rent vann og rent hav. Vi skal ivareta og forvalte naturen vår på en god måte, og overlate den i god stand til neste generasjoner.

Forurensning og utslipp

Tiltak som skal begrense forurensningen, må være effektive og ivareta prinsippet om likhet for loven. Forurensningen kjenner ingen landegrenser, og en vesentlig del av forurensningen i Norge skyldes utslipp fra andre land. Det er derfor viktig med internasjonale avtaler på miljøområdet.

Norge er avhengig at et rent hav, spesielt er det viktig for fiske og havbruk, men også for dyreliv og alle som bruker kysten.

Vi vil styrke arbeidet for restaurering av Oslofjorden gjennom statlig medfinansiering for nitrogenrensing og strengere krav til bruk av landbruksarealer for alle kommuner i nedbørsfeltet til Oslofjorden.

Like virksomhetstyper bør ha mest mulig like utslippstillatelser, både i et nasjonalt og et internasjonalt perspektiv. Dagens praksis og lovverk, hvor hver bedrift behandles individuelt, er uheldig fordi dette fører til konkurransevridning og unødvendig byråkrati. Det er behov for en streng miljølovgivning for å hindre at noen skader andres helse, eiendom eller vår felles natur. Dette arbeidet bør først og fremst gjøres i samarbeid med Norges viktigste internasjonale handelspartnere, ikke gjennom ensidige nasjonale bestemmelser.

Konsesjoner og utslippstillatelser bør gis av miljøvernmyndighetene. I konsesjonsvilkårene må det klart fremgå hvor store og hvilken type årlige utslipp det gis tillatelse til.

Fremskrittspartiet ønsker å redusere overflødig byråkrati hos Klima- og miljøverndepartementet, statsforvalterne og i kommunene, og vil gi Miljødirektoratet oppgaven med å påse at forurensningsbestemmelsene etterleves. Politiet bør styrke sin kompetanse på etterforskning av brudd på miljøvernlovgivningen.

Fremskrittspartiet vil:

- arbeide for internasjonale miljøavtaler som sikrer like rammebetingelser
- at miljøavgifter i størst mulig grad øremerkes miljøtiltak
- arbeide mot særnorske og europeiske påbud, forbud, reguleringer og avgifter som svekker konkurransekraften til norsk næringsliv

Sirkulær økonomi

Det er et økende press på våre naturressurser som gjør at vi må bruke og utnytte dem best mulig ved gjenvinning og gjenbruk og etterlate minst mulig avfall. Målet med en sirkulær økonomi er å ivareta ressursene i et kretsløp samtidig som vi skaper økonomisk vekst. Ved å utnytte alle ressurser lengst og best mulig, og utvikle kretsløp som skaper minst mulig avfall, bidrar vi til dette. Ved å ha fokus på design av produkter som kan gjenbrukes, reduserer vi behovet for uttak av naturressurser som råvarer.

For Fremskrittspartiet er det viktig at omstillingen til sirkulær økonomi har fokus på kostnadseffektive tiltak som gir resultater, og ikke på dyr symbolpolitikk. Gode eksempler på

dette er innen utvikling av biogass og produksjon og gjenbruk av plast, og effektiv bruk av skogressursene.

For å stimulere til sirkulærøkonomi ønsker vi å bruke avgiftssystemet og avgiftslettelser på en mer effektiv måte for å stimulere til at industri og forbrukere tar valg som fører til økt produksjon av produkter som kan gjenbrukes, ordninger som stimulerer til økt grad av gjenvinning og mindre avfall.

Fremskrittspartiet vil:

- at en større andel av innsamlet plast går til gjenbruk og materialgjenvinning
- redusere avgiftssatser på naturgass i transportsektoren for blant annet å bidra til utbygging av biogassproduksjon
- utrede momsfritak for gjenbruksbutikker, bruksalg og reparasjoner

Marin forsøpling

Plast er i ferd med å bli ett av vår tids største miljøproblemer. Hvert år havner enorme mengder søppel i alle verdens hav, og veldig mye av dette er plast. I Norge utgjør forsøpling og opphopning av plast på strender, langs kysten og på havbunnen et hurtigvoksende miljøproblem.

Økt kunnskap om marin forsøpling og mikroplast har gitt økt bekymring for hvilke problemer denne forurensningen skaper for fisk, fugl og sjøpattedyr. Den truer ikke bare miljøet vårt, men også våre viktige maritime næringer.

Forsøpling og opphopning av plast krever konkrete tiltak. Det trengs større aksjoner i regi av kommuner, frivillige og andre for å fjerne forsøpling, både på strender og på vanskelig tilgjengelige steder. Vi ønsker en bedre organisering og en helhet i ordningen for innsamlingen av plast. Det er behov for at det etableres ordninger som gjør at skipsfart, havbruk og fiskeri har gode systemer for mottak av plast på land.

Forsøpling av det marine miljøet er en stor utfordring både nasjonalt og internasjonalt. Vi er bekymret for hvilke miljøproblemer dette skaper for dyre- og plantelivet. Det må etableres et større internasjonalt samarbeid gjennom bistandsmidlene for å få bukt med marin forsøpling globalt, og vi skal være en pådriver for internasjonalt samarbeid gjennom bruk av bistandsmidler til opprydding av plast i havet.

Fremskrittspartiet vil:

- styrke støtte- og tilskuddsordningene for private til oppryddingstiltak av marint søppel
- ha en bedre lokal organisering av oppryddingstiltak for marin forsøpling
- styrke den økonomiske støtten til lokale oppryddingstiltak
- prioritere vesentlig mer av bistandsmidlene til konkrete tiltak rettet mot marin forsøpling
- arbeide for internasjonale miljøavtaler som sikrer like rammebetingelser
- at arbeidet mot forsøpling, forurensning og forsuring av havene blir en prioritert post på bistandsbudsjettet, hvor bistandsmottagere stimuleres til å levere på målsetninger

1 **Ressursforvaltning og avfallshåndtering**

2 Fremskrittspartiet vil arbeide for en miljøvennlig og effektiv håndtering av avfall fra
3 husholdninger og bedrifter. Forholdene må legges til rette for etablering og drift av moderne
4 forbrenningsanlegg uten at avfallet må fraktes over lange strekninger. Varmen fra anleggene
5 bør brukes til oppvarming lokalt, fjernvarme eller elektrisitetsproduksjon.

7 Industri og næringsliv må gis best mulige rammebetingelser for kildesortering og stimuleres
8 til gjenbruk. Vi mener at konkurransestimulering av avfallssektoren vil gi økonomiske og
9 miljømessige gevinster.

10 Differensierte avfallsgebyrer er et positivt virkemiddel for å skape et rettferdig system
11 innenfor selvkostprinsippet, som belønner dem som forurensner minst med lavere avgifter.

13 Avgiftssystemet for avfallshåndtering må innrettes slik at det ikke stimulerer til eksport av
14 avfall. For å stimulere til ønsket målsetting er det viktig at avgifter legges på riktig sted i
15 verdikjeden.

17 **Fremskrittspartiet vil:**

- 18 • stimulere avfallssektoren gjennom konkurranse
- 19 • ha differensierte avfallsgebyrer
- 20 • at avgifter må legges på riktig sted i verdikjeden
- 21 • redusere avgiften på avfallsforbrenning for å sikre likere konkurransevilkår mellom
- 22 norske og utenlandske forbrenningsanlegg

25 **Naturvern og friluftsliv**

26 Fremskrittspartiet støtter allemannsretten, med individuelt ansvar for å ferdes på en
27 hensynsfull måte, med tanke på grunneier, miljø og andre som benytter seg av
28 friluftsområdet.

30 Det generelle forbudet mot bygging i 100-meterssonen skal fjernes og erstattes med et
31 differensiert regelverk som tar hensyn til lokale forhold. Lokale myndigheter må samtidig
32 sikre at det er tilstrekkelig med strandsone tilgjengelig for allmennheten.

34 Ved opprettelse av nye naturreservater, nasjonalparker og lignende, skal lokaldemokratiet
35 tillegges avgjørende vekt. Prinsippet om «vern gjennom bruk» skal uansett legges til grunn.
36 Restriksjoner knyttet til vern skal kun være utformet for å hindre ødeleggelse av
37 naturgrunnlaget. Vi vil være med på å vurdere opphevelse av allerede vedtatte
38 verneområder dersom det finnes gode grunner til det.

40 Det må satses på etablering av turløyper og andre arenaer for friluftsliv som kommer folk
41 flest til gode. Tilrettelagt for gammel og ung med universell utforming der det er
42 hensiktsmessig, vil dette for mange være det man trenger for å kunne komme seg i aktivitet.

44 Kommunene skal forvalte lov om motorferdsel i utmark. Norge har store avstander, spredt
45 bosetting og et næringsgrunnlag sterkt knyttet til primærnæringene, turisme, jakt og fiske. Vi
46 vil ha en svært fleksibel holdning til bruk av motorisert ferdsel i mange deler av landet, som
47 også vil legge til rette for næringsvirksomhet i distriktskommuner.

49 Norske elver er yngleplass for halvparten av all atlantisk villaks. Villaksen er viktig som
50 indikatorart i naturmiljøet, men også for friluftslivet og som inntektskilde og kulturbærer langs
51 norske vassdrag. Det bør være en prioritert miljøpolitisk oppgave å bevare og styrke de
52 norske villaksstammene.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • ivareta allemannsretten og sikre tilgang til skog og mark
- 3 • sikre tilstrekkelig tilgang til strandsonen for allmennheten
- 4 • at det i hovedsak er offentlig eide naturområder som vernes, eller ved frivillig
- 5 avståelse av grunn fra private
- 6 • at ved båndlegging av privat jord skal det gis markedsmessig erstatning
- 7 • tilrettelegge for turstier med størst mulig grad av universell utforming
- 8 • at forvaltning av strandsonen skal skje lokalt
- 9 • la kommunene selv få bestemme om de ønsker å åpne for romjulsjakt
- 10 • la kommuner selv få åpne for motorisert ferdsel
- 11 • gi behandling av gyroinfiserte vassdrag høy prioritet
- 12 • styrke forskningen på hvordan villaks, produksjon av kraft og oppdrettslaks kan
- 13 sameksistere
- 14 • stille strenge krav til oppdrettsnæringen for å unngå rømninger og fortrengning av
- 15 villaks
- 16 • styrke uavhengig forskning på smittepresset fra havbruket til villfisk
- 17 • sikre at blyhagl fortsatt tillates til jakt på fastmark og over åpent vann

KLIMA

Jordens klima skifter over tid og vi vil legge et føre-var-prinsipp til grunn for klimapolitikken i stedet for å kanalisere all innsats i en bestemt retning. Det betyr at det er fornuftig å prioritere tiltak som har en tilleggseffekt utover det å være et klimatiltak.

Det forskes for lite på naturlige klimaprosesser. Vi vil stimulere til bredere forskning og åpen, kritisk debatt rundt årsaker til, og omfanget av, klimaendringer. God forståelse om utfordringen er viktig, slik at vi bedre kan prioritere samfunnets knappe ressurser til ulike formål, som å forebygge eller å tilpasse oss uønskede endringer i naturen.

Klima- og miljødebatten er i altfor stor grad preget av politiske symboler, manglende konsekvensvurderinger, for liten tro på markedet og urealistiske klimaambisjoner. Resultatet av dette er at mange partier tyr til meningsløse påbud, forbud og reguleringer som plager folk i hverdagen og som hindrer vekst og verdiskapning i Norge og Europa.

Fremskrittspartiet er det eneste alternativet til en slik politikk. Vi vil føre en forutsigbar og faktabasert klimapolitikk som bidrar til reduserte klimagassutslipp basert på kostnader og effekt, og som bidrar til at det vil skapes nye jobber, lønnsomme bedrifter og økonomisk vekst i Norge.

Norge har ikke en egen atmosfære. Det betyr at klimapolitikken må forstås og føres på et globalt plan. Det blir ikke lavere globale CO₂-utslipp ved at norske industriarbeidsplasser flyttes til Kina, eller at olje- og gassproduksjonen vår overtas av sjeikene i Midtøsten. Det eneste man oppnår ved en slik politikk er karbonlekkasje ved at utslippene flyttes til andre land og deretter tar med seg verdiskapningen, arbeidsplassene og velferden vår.

Vi baserer oss derfor på at reduserte utslipp av CO₂ må gjennomføres der det er mest kostnadseffektivt etter et kost/nytte-prinsipp. Dette er bakgrunnen for at vi vil ønske en aktiv bruk av klimavoter. På denne måten sikrer man at utslippskuttene gjennomføres der de til enhver tid er billigst, samtidig som kostnadsbildet for klimapolitikken som føres, blir langt tydeligere.

Vi mener videre at det er avgjørende at Norge ikke pålegger våre bedrifter og arbeidsplasser en høyere belastning for utslipp enn andre land vi er i naturlig konkurranse med. Vi ønsker derfor ikke særnorske klimaavgifter på norske arbeidsplasser og bedrifter.

Vi vil motsette oss en symbolpolitikk som har liten eller ingen påvirkning på globale utslipp, men som gjør hverdagen vanskeligere for folk flest. Eksempler på dette er forbud mot salg av nye bensin- og dieselmotorer, avgift på produksjon av rødt kjøtt, elektrifisering av sokkelen som vil kreve massiv utbygging av nye vindmøller på land, eller miljøavgifter uten effekt som bare henter penger til statskassen. Det er heller ingen løsning å pålegge økt CO₂-avgift før alternativ teknologi er tilgjengelig. Dette vil ramme blant annet transportbransjen og maritim sektor.

Norske fossefall er et naturgitt og fornybart utgangspunkt for ren kraftproduksjon som gir oss en konkurransefordel mot andre land. Samtidig gjør vår allerede 100 % fornybare kraftproduksjon det vanskeligere og mer kostbart for Norge å gjennomføre utslippskutt innenlands. De andre partienes svar på dette er å overby hverandre med urealistiske, ineffektive og kostbare mål som vil gå på bekostning av skattebetalerne og konkurranseevnen til norsk industri.

Vi vil tvert imot føre en klima- og miljøpolitikk som både kutter utslipp, tar hensyn til norsk industri og øker verdiskapningen i Norge. Det betyr at det må lønne seg for folk og bedrifter å ta smarte og miljøvennlige valg. Vi vil derfor legge til rette for teknologiutvikling og støtte til

programmer for forskning og utvikling. En slik politikk må basere seg på å utnytte våre fantastiske naturressurser.

Eksempler på dette er videre satsing på norsk olje- og gassproduksjon, som er blant de reneste i verden målt i utslipp pr. produsert fat. Nyplanting av skog vil både bidra til økt CO₂-opptak og gi Norge muligheter til å skape nye jobber i skogbruket og treindustrien. Fortsatt vekst i fiskeri- og oppdrettsnæringen gir grunnlag for nye arbeidsplasser, og i maritim sektor vil ny teknologi og gradvis skjerpede miljøkrav globalt bidra til at vi kan øke verdiskapningen i Norge. Med eksport av gass bidrar Norge til å gjøre det mulig for Europa å nå sine klimamål. Norsk naturgass er derfor en del av løsningen. Gass som erstatning for kull i kraftproduksjonen er et enkelt, effektivt og billig grep for å kutte klimagassutslipp og bedre luftkvaliteten raskt.

Vi vil legge til rette for et teknologinøytralt system der lave utslipp gjennom hele livsløpet belønnes. Eksempler på dette er hydrogen og biogass som begge kan utvikles fra naturgass og vil bidra til reduserte utslipp i transportsektoren og landbruket.

Vi vil vurdere innføring av en reduksjonsplikt for CO₂-utslipp fremfor dagens omsetningskrav for biodrivstoff. Slik får vi fokus på utslipp av CO₂ fremfor å telle antall liter biodrivstoff som omsettes.

Det bør innføres krav til såkalt «sikringskvalitet», slik at de som omsetter drivstoff får krav om å gjøre etanolfri 98 oktan tilgjengelig over hele landet innenfor en rekkevidde på 50 km.

Vi vil arbeide for innføring av miljø- og klimasertifikat på alle nye biler for å synliggjøre utslipp under både produksjon, drift og destruksjon.

Fremskrittspartiet vil:

- føre en effektiv klima- og miljøpolitikk fri for politiske symboler
- basere politikken på aktiv bruk og forvaltning fremfor vern av naturen
- støtte forsknings- og teknologiutviklingsprosjekter som kan bidra til redusert fotavtrykk på klima og miljø
- basere all gjennomføring av klimatiltak på en grundig kost/nytte-analyse
- bruke klimakvoter for å gjennomføre utslippskutt der det er mest kostnadseffektivt
- fortsette å utvikle olje, gass og leverandørindustrien i Norge
- starte en aktiv politikk for skogplanting for å redusere utslipp og øke verdiskapningen i Norge
- skjerme norsk landbruk og fiskeri for særegne klimatiltak som flytter produksjonen ut av Norge
- si nei til nye reguleringer, påbud og forbud som innskrenker innbyggernes frihet og egne valg
- forsterke arbeidet mot forsøpling på land og i havet
- kjøpe klimakvoter for å gjennomføre utslippskutt der de er billigst
- bruke kvotefleksibiliteten når det etter en kost/nytte-analyse er mer lønnsomt enn å gjennomføre klimatiltak i Norge
- kreve dokumentert hvor store og hvor kostbare utslippskuttene vil være i hvert enkelt tiltak som har klima som begrunnelse
- kreve at prinsippet om å prioritere de tiltakene som gir størst utslippskutt til lavest mulig pris, er førende i gjennomføringen av klimapolitikken
- intensivere skogplanting og gjødsling av skog. Ung skog i god vekst tar opp mye CO₂, slik at klimagassutslippene blir lavere
- bruke EUs regnemåte for skogen, og regne et CO₂-opptak på om lag 10 millioner tonn fra skog- og arealsektoren i årene 1990 til 2030

- 1 • støtte utvikling av trygg og moderne kjernekraft for å fortrenge fossil energi og
- 2 redusere klimagassutslipp i andre land
- 3 • vurdere innføring av en reduksjonsplikt for CO2-utslipp fremfor dagens
- 4 omsetningskrav for biodrivstoff.
- 5 • innføre krav om at etanolfri 98 oktan gjøres tilgjengelig over hele landet, innenfor en
- 6 rekkevidde på 50 km.
- 7 • ha en norsk CO2-pris som ikke overstiger kvoteprisen i markedet på noe tidspunkt,
- 8 men heller har som mål å harmonisere med kvoteprisen eller lavere
- 9 • sikre at det ikke innføres forbud mot diesel og bensinbiler i nybilsalget og sikre at det
- 10 ikke innføres forbud mot import av bensin- og dieselbiler, verken nye eller brukte
- 11 • fjerne kostbare og ugunstige krav om fossilfrie biler eller anleggsmaskiner i offentlige
- 12 anbud
- 13
- 14
- 15
- 16

TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON

Kjernen i fremtidens infrastruktur vil være et effektivt og sikkert veinett tilpasset et Norge med spredt bosetting og næringsliv. Bilen står for mer enn 80 % av persontransporten og er det mest fleksible transportmiddelet for et land med spredt bosetting. Kjernen i infrastrukturutviklingen må derfor være vei og bruk av bil til både person- og godstransport.

Vi vil ha en effektiv, dobbeltsporet jernbane for persontrafikk rundt byområdene og prioritere godstransport på lengre jernbanestrekninger. Dette vil legge grunnlaget for nye bo- og arbeidsmarkeder og sørge for at vi kan ta hele landet i bruk til næringsvirksomhet.

Staten har ansvaret for både gjennomføring og finansiering av vei- og baneutbygging. I planleggingsprosesser må realistiske trafikkprognoser legges til grunn, slik at infrastrukturen dimensjoneres for et transportsystem i vekst.

Fremskrittspartiet legger Nullvisjonen, at ingen skal bli drept eller alvorlig skadet i trafikken, til grunn for sitt arbeid.

Veinettet

Fremskrittspartiet vil sørge for gode veier slik at du kommer deg raskt og trygt frem dit du skal. Barna våre skal trygt komme seg til skolen enten det er til fots, med sykkel eller med skolebussen. Du skal komme deg trygt frem på veiene uavhengig av om du skal på butikken, på jobb eller på besøk i andre enden av landet. For å skape trygge veier må vi ta vare på de veiene vi allerede har. Forfallet på norske veier er et direkte angrep mot trafikksikkerheten, og noe vi må ta alvorlig. Vi skal satse på vedlikehold av de veiene vi allerede har, samtidig som vi skal bygge nye og trygge veier. Vi skal ikke la veiene våre forfalle over tid, og vi skal unngå å skape utrygge og usikre trafikkforhold for bil, buss og lastebil, for folk og næringsliv.

Utvikling av hovedveiene gjennom et effektivt og sikkert veinett er et overordnet statlig ansvar. Veinettet skal binde byer og landsdeler sammen på en effektiv, sikker og miljømessig god måte. En slik utbygging må inneholde løsninger som leder trafikken utenfor byene.

Alle veier i Norge skal utbygges og drives i henhold til veinormaler som er på nivå med nabolandene våre og sikrer mest mulig vei for pengene som investeres. Fremskrittspartiet ønsker å klassifisere veier som stamveier, øvrige riksveier og kommuneveier. Dagens fylkesveier skal fordeles mellom stat og kommune.

En ny fartsgrensestrategi skal gi høyere fart på stam- og riksveier og bringe norske fartsgrenser på nivå med nabolandene våre.

Statens vegvesen og Vegdirektoratet har for mye makt i dagens organisering av samferdselssektoren. Vi vil at Samferdselsdepartementet skal ha en klarere rolle i utviklingen av veinettet. Dagens forvaltningsstruktur med Statens Vegvesen og Vegdirektoratet skal erstattes av en ny arbeidsdeling mellom departement, direktorat og etat. Vegdirektoratets ansvar for myndighet og regelverk for hele vegsektoren skal skilles tydeligere fra vegvesenets rolle som utbygger, drifter og vedlikeholder av riksvei.

Statens vegvesens utbyggingsavdeling skilles ut som selvstendig utbyggingsselskap etter modell av Nye Veier AS, der dette selskapet får samme ansvar og muligheter med egen langsiktig finansiering og egen portefølje.

1 Fremskrittspartiet ønsker økt konkurranse også innen veibygging, der veiselskapet Nye Veier
2 as og det nye utbyggingsselskapet for vei skal likestilles som premissleverandører for
3 Samferdselsdepartementet innenfor alle deler av vei- og kjøretøysektoren. Nye Veier skal få
4 ansvar for en større del av veisektoren, både utbygging, drift og vedlikehold. Videre bør Nye
5 Veier også ha oppgaver knyttet til beredskap og trafikksikkerhetsarbeid.

6
7 Dagens skiltpraksis for oppsetting av informasjonsskilt skal liberaliseres, slik at det blir
8 enklere å få tillatelse til å sette opp slike skilt.

9
10 Kjøretøytekniske tjenester skal ivaretas av godkjente verksteder slik det blir gjort med EU-
11 kontroll. Dette vil gi bedre kapasitet på kjøretøytekniske tjenester over hele landet. Statens
12 rolle blir å ivareta kontrollfunksjonen.

13
14 Myndighetenes ansvar for infrastrukturen må også innebære et erstatningsansvar for feil og
15 mangler, der forsømmelser fra veieiers side medfører skader på personer og kjøretøy.
16 Manglende vedlikehold og dårlig veikvalitet er et ansvar veieier ikke kan skyve over på den
17 enkelte trafikant, og det må derfor innføres klare kriterier for når erstatningsansvar inntreffer.
18 Slike kriterier vil også virke skjerpene på den delen av forvaltningen som har ansvaret for
19 drift og vedlikehold.

20
21 Riks- og stamveinettet har som formål å være transportkorridorer mellom byer og landsdeler.
22 Disse veiene skal ha høy standard og det må legges til rette for høyere fart enn i dag. På
23 riksveinettet skal det i større grad satses på motorveier med fysisk skille mellom
24 kjøretøretningene. Vi vil redusere trafikkmengdekravene for å bygge firefeltsvei og etablere en
25 veiklasse med smal firefeltsvei som erstatter den særnorske modellen med å bygge 2/3 felts
26 veier på hovedveinettet.

27
28 Buffersoner langs veien, ryddet for vegetasjon, skal på hver side være minst det dobbelte av
29 veiens bredde.

30
31 Staten skal i langt større grad enn i dag ha beslutningsmyndighet ved valg av trasé på viktige
32 transportkorridorer i stamveinettet. Dette er nødvendig for å sikre fremdriften i prosjektene.
33 Lokaldemokratiet skal tas med i drøftingene, men det må være staten som fattet endelig
34 beslutning. Valg av veitrasé er ofte gjenstand for store lokale diskusjoner der ulike hensyn
35 må veies mot hverandre. Vi kan ikke ha det slik at endeløse lokale diskusjoner hindrer
36 ferdigstillelse av viktige nasjonale veiprosjekter. Ved igangsetting av nye veitraseer skal det
37 samtidig legges til rette for videre utbygging der dette planlegges.

38
39 Vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene er blitt for stort til at fylkeskommunene kan håndtere
40 dette alene. Fremskrittspartiet ønsker at ansvaret for fylkesveiene skal deles mellom stat og
41 kommune, men erkjenner at inntil så skjer må staten bidra med vesentlig mer finansiering for
42 å fjerne vedlikeholdsetterslepet og oppgradere fylkesveistandarden fra dagens nivå.

43
44 Vi vil at Nye Veiers vedtekter endres slik at selskapet også kan bygge ut fylkesvei.

45
46 Utbygging av gang- og sykkelveier langs skoleveier må prioriteres, med trygg standard.

47
48 Sikkerheten på veiene er tett knyttet opp mot veiens standard og vedlikehold. Det er viktig at
49 innsatsen i trafikksikkerhetsarbeidet rettes inn mot veiformål som erfaringsmessig gir best
50 effekt.

51
52 Det er viktig at det etableres og vedlikeholdes et tilstrekkelig antall raste- og hvileplasser,
53 samt døgnhvileplasser med en standard tilpasset yrkessjåførenes behov. Yrkessjåfører må
54 på en forsvarlig måte kunne overholde kjøre- og hviletidsbestemmelsene, og det må legges

1 til rette for dette i alle utbyggingsprosjekter. Vi vil også legge til rette for at flere offentlig eide
2 plasser som er egnet til det, kan tas i bruk som døgnhvileplasser for yrkessjåfører.

3
4 Infrastrukturen i Nord-Norge er for dårlig til å ivareta Forsvarets logistikkbehov og sikre
5 tilfredsstillende beredskap. Disse utfordringene må løses for å etablere effektiv transport av
6 personer, gods, soldater og utstyr i krise eller krig. Infrastruktur på vei, sjø, luft og bane må
7 derfor oppgraderes vesentlig. Dette gjelder særlig utbedring av Ofotbanen, men Forsvaret
8 peker også på ny bane fra Narvik til Bardufoss, og en vesentlig oppgradering av
9 Meråkerbanen. En slik oppgradering kan ikke forventes å bli finansiert gjennom ordinære
10 bevilgninger, det bør derfor gjennomføres ekstraordinære oppgraderinger av
11 samferdselsløsningene i landsdelen i tråd med Forsvarets behov.

14 **Bygging, drift og finansiering**

15 Staten skal ha ansvaret for utbygging og finansiering av riks- og stamveier. Veipricing,
16 rushtidsavgifter, kjøprising eller andre betegnelser på skatter og avgifter som har til hensikt å
17 fordyre transport, er Fremskrittspartiet imot.

18
19 Vi er imot bompenger og andre former for direkte brukerbetaling på det offentlige veinettet,
20 og vil i Stortinget fremme forslag om full statlig finansiering der det fremmes forslag om bruk
21 av bompenger eller annen form for brukerfinansiering. For fergeavløsningsprosjekter legges
22 det til grunn i prosjektfinansieringen at innsparte kostnader for staten til drift av ferge
23 godskrives over en periode på 50 år.

24
25 Vi vil arbeide for å fjerne eksisterende bompengegjeld, og er imot dagens ordning der statlige
26 myndigheter presser kommuner til å akseptere bompengefinansiering for å få bygd ut en
27 riks- eller stamvei.

28
29 Vi er imot bruk av bompenger som finansieringsgrunnlag for kollektivtrafikk.

30
31 På private veier som bygges og drives i privat regi og som er åpne for allmennheten, kan det
32 kreves bompenger. Det legges til grunn at om det uavhengig av det offentlige veinettet
33 ønskes bygget en veiforbindelse privat, skal det i seg selv ikke være forbudt å finansiere
34 dette ved betaling fra dem som måtte ønske å bruke en slik vei.

35 **Fremskrittspartiet vil:**

- 36 • at arbeidsfordelingen mellom departement, direktorat og Statens Vegvesen endres
37 slik at Samferdselsdepartementet får en klarere rolle
- 38 • at selskapet Nye Veier får ansvar for en større del av veisektoren, herunder også for
39 drift, vedlikehold samt beredskap og trafikksikkerhetsarbeid
- 40 • sikre beredskapsmessig oppgradering av infrastruktur i Nord-Norge
- 41 • at ulike veiselskaper som for eksempel Nye Veier, og det nye forvaltningsorganet i
42 veisektoren, skal likestilles som premissleverandør, utreder og bidragsyter med fakta
43 og innspill til Samferdselsdepartementet
- 44 • etablere et moderne veinett som binder byer og regioner sammen på en effektiv,
45 sikker og miljømessig måte
- 46 • ha større samsvar mellom fartsgrenser og veistandard, samt øke fartsgrensen på
47 motorveier opp mot 130 km/t, der veien er tilpasset en slik fart
- 48 • sørge for veinormaler på et nivå som er på linje med naboland og redusere kravet til
49 trafikkmengde for kunne bygge ut motorvei
- 50 • nedbetale gjelden til bompengeselskapene og dermed fjerne dagens
51 bompengeneinnkreving
- 52 • utvikle bompenger som finansieringsmåte for utbygging av riks- og stamveier

- 1 • gå imot forslag om innføring av elektronisk veipricing
- 2 • innføre porteføljestyring av lengre transportkorridorer for en mer effektiv utbygging
- 3 • at staten har beslutningsmyndighet for valg av veitrasé for transportkorridorer
- 4 • øke bevilgningene til rassikring og viltsikring av veinettet
- etablere kriterier for veieiers erstatningsansvar for skade på kjøretøy som følge av feil ved drift og vedlikehold av et veianlegg
- 5 • etablere flere døgnhvileplasser og rasteplasser tilpasset yrkessjåførenes behov
- 6 • at Statens Vegvesens utbyggingsavdeling skilles ut som et eget utbyggingssselskap
- 7 med ansvar og muligheter på lik linje med Nye Veier AS, for økt konkurranse i
- 8 planlegging og utbygging av vei i Norge
- 9 • fordele fylkesveiene mellom kommunene og staten
- 10 • utvikle nullvekstmålet for biltrafikk
- 11 • holde fergeprisene lavest mulig
- 12

13 **Kjøretøy**

14 Tross en lang historie med politisk motarbeidelse, er bilen det foretrukne transportmiddelet
15 for de fleste av oss og uten tvil det mest fleksible.

16
17 Fremskrittspartiet vil redusere avgiftsbelastningen (se Skatter og avgifter) og utvikle
18 byråkratisk regelverk, noe som vil komme norske bilister til gode. Statens vegvesen skal
19 sørge for at trafikkstasjonene forvalter sitt ansvar på en mer brukervennlig og praktisk måte.
20 Kjøretøytekniske tjenester som i dag utføres av Statens vegvesen, skal overføres til
21 godkjente verksteder. Dette vil gi et bedre tilbud over hele landet og øke servicegraden for
22 norske bilister.

23
24 For mange er et kjøretøy mer enn et transportmiddel, og kjøretøykultur og hobby er viktig
25 over hele landet. Vi vil styrke rammebetingelsene for kjøretøyhobbyen og bilkulturen der det
26 viktigste må være skatte- og reguleringsfrihet.

27
28 Bobil/campingbil er blitt en stor kjøretøykategori i Norge som betyr mye for mange, men deler
29 av det kjøretøytekniske regelverket rammer denne biltypen hardt.

30
31 Vi mener at det må ryddes opp i teknisk regelverk og avgiftsbestemmelser for bobiler.
32 Kjøretøy som leveres som campingbil/bobil fra produsent med slik typegodkjenning, skal
33 avgiftsberegnes som bobil. Det er særlig regelverket om vektclasser for kjøretøy som skaper
34 problemer for bruk av mange bobiler.

35
36 **Fremskrittspartiet vil:**

- 37 • styrke rammebetingelsene for kjøretøy som kultur, kjøretøyhobby og interesse
- 38 • at kjøretøy registrert i Nord-Amerika, Japan og Sør-Korea automatisk skal
- 39 godkjennes i Norge
- 40 • liberalisere regelverk slik at flere typer elektrisk drevne kjøretøy blir tillatt i Norge
- 41 • liberalisere regelverk for ombygging og oppbygging av kjøretøy
- 42 • liberalisere kjøretøyteknisk regelverk for bobil/campingbil
- 43 • at kjøretøy som leveres som campingbil/bobil fra produsent med slik typegodkjenning,
- 44 skal avgiftsberegnes som bobil
- 45 • at bruk av MC som miljøvennlig og arealeffektiv transport utnyttes bedre og
- 46 innarbeides i planer
- 47 • øke tillatt hastighet på moped så lenge kjøretøyet er konstruert for det, og tillate lett
- 48 motorsykkel kjørt på vanlig førerkort klasse B, med tilstrekkelig utvidet opplæring
- 49 • at kjøretøytekniske tjenester som i dag håndteres av Statens vegvesens
- 50 trafikkstasjoner, overføres til godkjente private verksteder

- overføre myndighet til å utføre ADR-kontroll på tunge kjøretøy til godkjente private verksteder
- utvide ordningen med å kunne skrive ned tillatt totalvekt på kjøretøy uten teknisk svekkelse av konstruksjonen til også å gjelde kjøretøy over 7500 kg

Førerkortopplæring

Vi vil redusere aldersgrensen for ordinært bilførerkort til 17 år og for å kjøre moped til 15 år med hastighetssperre på 60 km/t. Det må stilles strenge krav til opplæring og kompetanse. Helsetilstand og egnethet må legges til grunn ved vurdering av evnen til å kjøre bil. Begrensninger kun basert på alder skal fjernes.

Statens Vegvesen har et monopol på førerprøver, som må avvikles. Organisasjoner som NAF, KNA, AMCAR osv., forsikringsselskap, eventuelt andre, bør kunne autoriseres for førerprøver.

Lovpålagt etterutdanning for yrkessjåfører YSK må forenkles og komprimeres, eksempelvis gjennom digitale kurs.

Fremskrittspartiet vil:

- at kjøreopplæringen moderniseres, blant annet ved bruk av kjøresimulatorer
- la private aktører/organisasjoner overta Statens vegvesens oppgaver ved førerprøver
- redusere aldersgrensen for ordinært bilførerkort til 17 år
- kjørekortbegrensninger kun basert på alder skal fjernes
- redusere aldersgrensen for å kjøre moped til 15 år, med hastighetssperre
- at førerkort for automatgir også gjøres gjeldene for biler med manuelt gir, med nødvendig tilpasning av føreropplæringen

Jernbanetransport

Vi mener at det må legges bedre til rette for persontransport med tog i befolkningstette områder. Dette innebærer at utbygging av intercitystrekningene må gjennomføres raskt med oppgradert standard til dobbeltspor. Jernbanen rundt de andre store byområdene må også oppgraderes og bygges ut. På lengre togstrekninger vil vi prioritere godstransporten og flere lange kryssningsspor vil bidra til å øke kapasiteten.

Fremskrittspartiet vil åpne for et skandinavisk samarbeid for privat utbygging av togforbindelsene mellom Oslo, Stockholm og København, slik at de kan konkurrere med fly.

Vi vil bruke konkurranse om å drive togstrekninger for å gi et best mulig tilbud til de reisende og flere avganger. Skal flere velge toget til sin daglige transport, må togtjenester være kunderettet, og det må være tilstrekkelig antall stasjoner og innfartsparkeringsplasser.

Vedlikeholdsetterslepet på jernbaneinfrastruktur skal avvikles. Manglene vedlikehold undergraver tilliten til jernbanen både for person- og godstransporten. Vedlikeholdsarbeidet må derfor styrkes betydelig.

Fremskrittspartiet vil:

- bygge intercitystrekningene med dobbeltspor raskt, med økt frekvens og hastigheter
- oppgradere jernbanenettet mellom de store byene og landsdelene til å tåle høy hastighet
- etablere en fast struktur for utbygging av jernbane hos Nye Veier AS

- anskaffe nytt togmateriell for å øke kapasiteten, kvaliteten og kostnadseffektiviteten i togtilbudet
- prioritere godstransporten på lengre strekninger med flere og lengre kryssningsspor
- åpne flere togstrekninger for konkurranse
- beholde Flytoget som et selvstendig selskap
- skille ut og selge statens eierskap i Bring
- avvikle statens eierskap i VY
- forenkle organisering og struktur i jernbanesektoren
- gi jernbaneselskapene forutsigbarhet slik at de kan tenke langsiktig på investeringer og forbedringer for togpassasjerene i Norge
- sørge for god parkeringsdekning for å stimulere til bruk av toget

Luftfart

Staten bør legge til rette for friest mulig konkurranse for utvikling, drift og vedlikehold av flyplassene der forholdene ligger til rette for det.

Det bør skilles mellom forvaltning og drift i Avinor AS. Det bør vurderes å legge til rette for konkurranse om kontrakter for drift, vedlikehold og utvikling av flyplassene med veldefinerte kvalitets- og sikkerhetskrav.

Kortbanenettet spiller en viktig rolle i den norske infrastrukturen. Det er viktig å opprettholde kortbanenettet, og samtidig sikre et best mulig passasjergrunnlag ved lufthavnene. Et større passasjergrunnlag vil gi økt konkurranse og et bedre tilbud med hyppigere avganger og lavere priser.

Fremskrittspartiet vil:

- styrke private flyplassers rammebetingelser og fremme konkurranse mellom flyplasser
- stimulere til lokal deltakelse i eierskap og drift
- at det skilles mellom forvaltning og drift i Avinor, og at det legges til rette for større bruk av konkurranse i driften av enkeltflyplasser eller grupper av flyplasser
- innføre ordning med avløsningsmidler i forbindelse med endringer i flyplasstruktur
- arbeide for at utvalgte flyplasser, som har nærhet til høy produksjonsaktivitet av varer for eksport, skal utvides til også å ta imot utenlandsfly

Sjøtransport

Sjøtransport er særdeles viktig for norsk næringsliv. Skiping av gods sjøveien kan bli enda mer konkurransedyktig dersom man både nasjonalt og lokalt planlegger en infrastruktur som muliggjør en god utnyttelse av vår unike kyststripe. Fremskrittspartiet mener at offentlige og private havner skal likebehandles og at havnene gis gode rammebetingelser. Havneavgifter skal kun kreves inn etter selvkostprinsippet. Det er behov for at noen havner defineres som nasjonale knutepunkter, hvor sjø-, vei- og banetransport møtes, og at oppgradering og utvikling av disse prioriteres.

Ferger knytter det offentlige veinettet sammen på en naturlig måte. Fergene på riks- og fylkesveinettet er dermed et offentlig ansvar, mens private fergeselskaper bør stå for selve driften. Det er derfor naturlig at bruk av ferge skal være kostnadsfritt der hvor fergen er en del av riks- og fylkesveinettet. I investeringssammenheng bør kaianlegg for fergeforbindelser i større grad ses i sammenheng med veinettet for øvrig.

Drift av fergestrekninger bør konkurranseutsettes, slik at kostnadene blir lavest mulig uten at det går utover sikkerheten eller rutetilbudet. Staten bør fastsette standarder for fergetilbud som skal følge alle konkurranseutsettinger. Staten må overta ansvaret for fylkesveifergene, og dagens ordning med ulike fergeregulativer må avvikles.

Redningsselskapet er en viktig og nødvendig del av redningstjenesten langs kysten vår. Staten bør bidra til at den frivillige redningstjenesten kan opprettholde sin aktivitet.

Fremskrittspartiet vil:

- at offentlige og private havner skal likebehandles
- definere noen havner som nasjonale knutepunkter
- redusere avgiftsbelastningen i sjøtransporten
- at bruken av ferger på riks- og fylkesveier skal være kostnadsfri
- ha felles standarder for konkurranseutsetting av fergestrekninger
- styrke den frivillige redningstjenesten
- bidra til at viktige næringshavner møter fremtidens krav og behov, herunder av beredskapsmessige hensyn

Kollektivtransport og bytrafikk

Et effektivt transportnett i byområdene må legge til rette for alle transportformer. Bilen er vårt mest fleksible transportmiddel og skal ha en viktig plass også i bytrafikken. Det skal bygges ny vei med god kapasitet i byområdene og dagens ordning med nullvekstmål for biltrafikk skal avvikles. Kollektivtrafikk er en sentral del av transporttilbudet i byområdene. Staten må planlegge grunnstammen i kollektivtransporten og være ansvarlig for utvikling av infrastrukturen i de største byene. Vi ønsker en fleksibel og brukervennlig modell hvor ulike kollektivmidler brukes ut fra et samlet transportbehov i befolkningen.

Bruk av konkurranse vil styrke transporttilbudet, antallet avganger og sette søkelys på kundens behov. Bruken av subsidier i kollektivtrafikken må reduseres og bilistene skal ikke lenger måtte være ansvarlig for drift av kollektivtilbudet i byene. Staten skal ha det økonomiske ansvaret for driften av kollektivtransporten. Alle gode krefter må få ta del i utviklingen av driftstilbudet i kollektivtrafikken.

Fremskrittspartiet vil:

- etablere en fast struktur for utbygging av jernbane hos Nye Veier AS
- ha en bedre koordinering av nasjonal og regional kollektivtransport
- at kollektivtransport skal være et offentlig ansvar finansiert av brukerne og det offentlige, ikke bilistene
- at det skal legges til rette for bilen som en viktig del av transportsystemet i byene
- utvikle nullvekstmålet for biltrafikk
- avvikle nullvekstmålet for biltrafikk
- avvikle bruk av rushtidsavgifter og tilsvarende for å regulere bilbruk
- at omfanget av reguleringer av kollektivtransport reduseres
- at kollektivtransporten tilrettelegges for universell utforming
- bygge ut og styrke infrastrukturen betydelig for å bedre det kollektive tilbudet for både buss, tog, båt og fly
- tilrettelegge for ekspressbusser på tvers av fylkesgrensene
- avvikle nullutslippssoner i byene
- prioritere god og effektiv kollektivtransport

Trafikksikkerhet

Det er en viktig oppgave å sikre barn og voksnes trygghet og sikkerhet i trafikken. Det er helt nødvendig å forebygge og redusere ulykker så mye som mulig. Dette kan blant annet gjøres ved hjelp av bedre opplæring, å etablere gode holdninger og evne til å vurdere risiko, legge til rette for ny teknologi og bygge ut nødvendig infrastruktur. For kommunale veier må sikkerheten langs skoleveier og rundt samlingssteder som idrettshaller og lignende være svært viktige oppgaver. Utbygging av gang- og sykkelveier langs skoleveier må prioriteres.

Autonome kjøretøy er nå under utprøving flere steder. Vi vil bidra til etablering av et godt regelverk for utprøving og implementering av ny teknologi.

Fremskrittspartiet vil:

- prioritere bygging av gang- og sykkelveier, spesielt langs skoleveier
- luke ut trafikkfarlige kjøretøy gjennom økt kontrollinnsats
- legge nullvisjonen til grunn for trafikksikkerhetsarbeidet

Digitalisering

Fremskrittspartiet vil føre en offensiv digitaliseringspolitikk for fremtidens Norge. Vi ønsker å bruke digitalisering som et verktøy til å skape et mer åpent, effektivt og inkluderende samfunn. Dette vil gi innbyggerne bedre tilgang til offentlige tjenester og informasjon.

Offentlig forvaltning må moderniseres ved å implementere digitale løsninger, inkludert kunstig intelligens, for å forenkle saksbehandling, redusere ventetider og forbedre kvaliteten på tjenestene. I tillegg vil vi etablere en digital plattform som samler alle offentlige tjenester, dokumenter og informasjon på ett sted, slik at innbyggerne enkelt kan få tilgang til det de trenger.

Systemene det offentlige bruker, må gjøre offentlige data tilgjengelige for alle innbyggere, noe som vil fremme innovasjon, forskning og demokratisk deltakelse. Videre er det viktig å styrke innsynet i politiske prosesser og beslutninger ved hjelp av digitale verktøy.

Det er nødvendig å utvikle digitale plattformer for medvirkning, slik at innbyggere kan gi tilbakemeldinger, delta i høringer og påvirke politiske beslutninger. Vi bør også legge til rette for digitale avstemninger i lokalvalg og folkeavstemninger, slik at det blir enklere for folk å delta aktivt.

Vi vil iverksette programmer i skolene som fokuserer på å utvikle elevenes digitale ferdigheter, særlig innen kritisk tenkning, mediekunnskap og digital etikk. For voksne kan det tilbys digitale kurs for å styrke arbeidslivskompetansen i en stadig mer digitalisert verden. Det er essensielt å utvikle strenge retningslinjer for personvern og datasikkerhet i offentlig forvaltning for å sikre både innbyggernes data og nasjonalt kritisk informasjon.

Samfunnskritisk informasjon må sikres etter høyeste tilgjengelige standard. I tillegg må vi sørge for at innbyggerne får informasjon om sine rettigheter knyttet til data og personvern. Vi vil tilby støtteordninger for små og mellomstore bedrifter som utvikler innovative digitale løsninger.

Vi oppfordrer til samarbeid mellom offentlig sektor og teknologiindustrien for å utvikle og implementere nye digitale verktøy, herunder sikre en trygg og universell offentlig digital signatur.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • utvikle en samordnet digitaliseringsstrategi med klare mål og milepæler
- 3 • opprette en helhetlig digital plattform for offentlige tjenester
- 4 • implementere åpne data-initiativer for å tilgjengeliggjøre offentlige data
- 5 • ta i bruk digitale verktøy for å gi innsyn i politiske beslutningsprosesser
- 6 • opprette digitale medvirkningsplattformer for tilbakemeldinger og høringer
- 7 • innføre digitale kompetanseprogrammer i skolen fra tidlig alder
- 8 • tilby digitale kurs for voksne gjennom lokale utdanningsinstitusjoner
- 9 • implementere strenge retningslinjer for sikring av data i offentlig sektor
- 10 • fremme partnerskap mellom offentlig sektor og teknologibedrifter gjennom felles
- 11 prosjekter

13 **Kunstig intelligens (KI) i Norge**

14 Kunstig intelligens (KI) er i ferd med å forandre samfunnene våre på en måte vi knapt kunne
15 forestille oss for noen år siden. Fra helsetjenester og offentlig forvaltning til utdanning og
16 næringsliv, ser vi allerede hvordan KI kan revolusjonere måten vi lever og jobber på.

17
18 KI er et globalt fenomen, og derfor vil internasjonalt samarbeid være avgjørende for å
19 håndtere de utfordringene som følger med teknologien. Norge må aktivt bidra til utviklingen
20 av globale standarder og beste praksis, samtidig som vi samarbeider med andre nasjoner
21 om å forby farlige teknologier, som autonome våpen, som kan true internasjonal sikkerhet.

22
23 For at Norge skal være i front i utviklingen av KI, er det viktig at vi jobber for et ansvarlig og
24 fremtidsrettet regelverk. Fremskrittspartiet ønsker å legge til rette for en offensiv satsing på
25 KI som et redskap for bedre offentlige tjenester, helsetjenester og økonomisk utvikling.
26 Samtidig må vi sikre at KI blir utviklet og brukt på en trygg, etisk og ansvarlig måte, med
27 respekt for både individets rettigheter og samfunnets interesser.

29 **Fremskrittspartiet vil:**

- 30 • støtte etablering av et rammeverk for risikovurdering av KI-utvikling på tvers av ulike
- 31 områder
- 32 • sørge for at myndighetene fører tilsyn med utviklingen og bruken av KI, spesielt i
- 33 offentlig sektor og helsetjenester
- 34 • implementere KI som fag i skolen for å forberede fremtidige generasjoner på de
- 35 utfordringene og mulighetene KI bringer
- 36 • skape et miljø for innovasjon og forskning på KI, samtidig som personvern og etikk er
- 37 i høysetet
- 38 • effektivisere offentlig sektor ved å bruke KI til å forbedre tjenestelevering og redusere
- 39 saksbehandlingstider

1 ARBEID OG VELFERD

2 Dagens velferdssystem baserer seg i utgangspunktet på prinsippet om at alle som kan, skal
3 klare seg selv, leve av egen inntekt og ta vare på seg selv og sin egen familie. De som ikke
4 makter dette av blant annet helsemessige årsaker, skal få hjelp til å leve et verdig liv.
5 Samtidig må velferdspolitikken innrettes slik at det alltid vil være lønnsomt å arbeide.
6
7

8 Arbeidsliv

9 Fremskrittspartiet støtter den enkeltes rett til full organisasjons- og avtalefrihet. Det skal være
10 opp til den enkelte hvorvidt man ønsker å organisere seg eller ikke. Vi forholder oss til
11 inngåtte avtaler i arbeidslivet.
12

13 Et sterkt trepartssamarbeid mellom arbeidsgiversiden, arbeidstakersiden og myndighetene
14 har vist seg å være vellykket for å sikre forutsigbare rammevilkår, nødvendig moderasjon og
15 evne til omstilling. Dette forutsetter at alle berørte parter blir hørt og behandlet som
16 likeverdige aktører i samarbeidet.
17

18 Vi mener det er lokalt i den enkelte bedrift man best kjenner behovene og
19 konkurransesituasjonen. Den sentrale potten ved lønnsforhandlingen bør derfor reduseres
20 for å kunne øke andelen til lokale forhandlinger.
21

22 Sykefraværet er høyt, og dette går utover både den enkelte arbeidstaker og arbeidsgivere.
23 Reduserte helsekøer og raskere behandling i helsevesenet vil bidra til at flere kan komme
24 raskere tilbake i jobb. Derfor må vi se helsebudsjettet i sammenheng med folketrygdens
25 utgifter til sykepenges og andre ytelser til arbeidsføre som ikke kan delta i yrkeslivet pga.
26 helserelaterte lidelser.
27

28 Det er også behov for en gjennomgang av eksisterende velferdsordninger og regelverket
29 knyttet til disse for å sikre at ordningene er målrettede og effektive. Det er avgjørende at de
30 arbeids- og velferdspolitiske virkemidlene innrettes på en slik måte at arbeid alltid skal lønne
31 seg, og slik at den enkelte får utnyttet sin reelle arbeidsevne til gagn for seg selv og
32 samfunnet. Det er samtidig behov for et regelverk som sikrer bedre og tettere oppfølging av
33 dem som ikke klarer å stå i arbeid.
34

35 Vi vil at arbeidslivet skal være trygt, fleksibelt og familievennlig, med plass til alle. Faste, hele
36 stillinger skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Arbeidslivets lover og tilhørende
37 bestemmelser må likevel reflektere at arbeidsgivere, ansatte og forbrukere ønsker og har
38 behov for større grad av fleksibilitet i arbeidshverdagen. Arbeidsmiljøloven og tilhørende
39 bestemmelser må være utformet slik at en kan sikre høy verdiskaping i både privat og
40 offentlig sektor, men samtidig ivareta den enkelte virksomhet og arbeidstaker på en god
41 måte.
42

43 Arbeidsmiljøloven må tilpasses et arbeidsliv i kontinuerlig endring. Det må være rom for
44 fleksibilitet slik at en kan inngå lokale, bransjevis eller individuelle avtaler om arbeidstid og
45 øvrige betingelser tilpasset det markedet den enkelte arbeidsgiver opererer i. Målet er å
46 trygge arbeidsplasser. Lov- og avtaleverk må videre ivareta arbeidstakere, og sikre at en får
47 forsvarlige og anstendige lønns- og arbeidsbetingelser, deriblant gjennom nasjonal
48 minstelønn og fornuftige rammer for arbeidstid.
49

50 For å bekjempe svart arbeid og gjøre det enklere for flere å komme inn i det ordinære
51 arbeidsmarkedet vil vi foreslå en prøveordning med fradrag for dokumenterte utgifter til
52 renhold i egen bolig.

1 Det er viktig å legge til rette for alternative former for turnuser i arbeidslivet. Alternative
2 former for turnus har gitt gode resultater både for brukere og ansatte innen helse- og
3 omsorgstjenesten flere steder i landet.

4
5 Arbeidslivet er i stadig omstilling. Det medfører behov for tilpassede endringer.
6 Bemanningsutfordringen i helse- og omsorgssektoren gjør at tjenester må innrettes på en
7 mer hensiktsmessig måte. Velferdsteknologi og digitalisering av arbeidsoppgaver krever at
8 arbeidet og arbeidstiden organiseres og struktureres annerledes. For å løse og fordele
9 framtidige oppgaver mer bærekraftig, må det legges til rette for å inngå alternative turnus- og
10 arbeidstidsordninger.

11
12 Alternative turnuser vil frigjøre tid og ressurser til å kunne løse flere oppgaver gjennom
13 oppgaveglidning og bruk av riktig kompetanse på rett sted.

14 **Fremskrittspartiet vil:**

- 15 • støtte avtaler inngått mellom partene i arbeidslivet
- 16 • ivareta retten til å stå uorganisert
- 17 • tilpasse arbeidsmiljøloven for å sikre at flere får tilgang til arbeid, helt eller delvis
- 18 • sikre adgang til å avtale lokale turnuser og andre alternative arbeidstidsbestemmelser
- 19 • ha flere midler til bedriftsintern opplæring for å bidra til omstilling og motvirke utstøting
- 20 fra arbeidslivet
- 21 • at adgangen til innleie fra bemanningsforetak for arbeid av midlertidig karakter blir
- 22 mulig igjen
- 23
- 24
- 25

26 **Sykelønnsordningen**

27 Vi vil ha en god sykelønnsordning som i likhet med dagens ordning, sikrer den enkelte en
28 trygg og forutsigbar inntekt ved sykdom. Langtidsfraværet er høyt i Norge, og det er behov
29 for en kartlegging av de viktigste årsakene til det høye sykefraværet for å sikre en
30 bærekraftig ordning for fremtiden. Regelverket og praktiseringen av dette må gjennomgås for
31 å få et grunnlag til å vurdere forbedringer som bidrar til lavere sykefravær. Kapasitet og
32 behandlingstid i helsevesenet må også inngå i denne kartleggingen for å belyse
33 sammenheng mellom sykefravær og helsekøer/ventetid i spesialisthelsetjenesten.
34 Gjennomgangen må foretas i samarbeid med partene i arbeidslivet.

35
36 Graderte sykmeldinger bør i større grad benyttes der dette kan bidra til å ivareta og
37 opprettholde den enkeltes arbeidsevne. Arbeidsgivere bør sikres flere verktøy for å følge opp
38 den enkelte arbeidstaker og det må gis bedre og tettere oppfølging av de som ikke klarer å
39 stå i arbeid. NAVs arbeid med å følge opp sykemeldte må styrkes, samtidig som de
40 arbeidsrettede rehabiliteringstjenestene i spesialisthelsetjenesten må utnyttes bedre.

41
42 For mange pasienter med alvorlige diagnoser, som krever et langvarig behandlingsløp, kan
43 den lovfestede sykepengeperioden bli for kort. Sykelønnsordningen bør derfor sikres for de
44 som har alvorlige sykdommer.

45
46 Vi vil også innføre en tidskontoordning hvor sykepengenes varighet avhenger av
47 sykemeldingsandel, men samtidig innenfor en maksimalperiode på inntil 2 år. Pårørende til
48 alvorlig syke skal ha rett til tidsbegrenset pleielønn når de pleier sine nærmeste.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • sikre en god og forutsigbar sykelønnsordning for alle arbeidstakere uavhengig av
- 3 alder og stillingsgrad
- 4 • innføre en tidskontoordning som sikrer gode muligheter til å stå delvis i arbeid under
- 5 sykemelding
- 6 • at det skal legges bedre til rette for å få flere med nedsatt arbeidsevne i jobb
- 7 • vurdere endringer i arbeidsgiverperioden for å få flere raskere tilbake i arbeid
- 8 • at det skal innføre en egen kontaktperson ved lokale NAV-kontor som arbeider med
- 9 sykefraværsoppfølging i samarbeid med bedriften
- 10 • at NAV skal delta i dialogmøter med arbeidsgiver og ansatt etter fire uker, for å finne
- 11 løsninger for at den ansatte skal klare å være helt eller delvis i arbeid
- 12

13 **Dagpenger**

14 Fremskrittspartiet vil opprettholde en ordning med dagpenger for dem som av forskjellige
15 grunner blir arbeidsledige i en periode. Arbeidssøkere må være geografisk mobile og
16 akseptere arbeid i alle deler av landet. Vi ønsker fleksibilitet og trinnvis avkortning av
17 dagpenger i forbindelse med midlertidige vikaransettelser, slik at flere kan få innpass i
18 arbeidslivet.

19
20 Det vil være naturlig med fleksible ordninger for permitteringer, lønnsgarantier og enkelte
21 andre ordninger knyttet til dagpengeutbetaling, slik at ordningene tilpasses situasjonen i
22 arbeidsmarkedet.

23 **Fremskrittspartiet vil:**

- 24 • lovfeste regler som regulerer permitteringsadgang
- 25 • justere permitteringsordningene i takt med arbeidsmarkedet
- 26 • at man må ta jobber som er tilgjengelig også i andre deler av landet
- 27 • at man mister retten til ytelser fra det offentlige dersom man ikke tar arbeid av
- 28 overbevisningsgrunner
- 29
- 30
- 31

32 **Inkluderende arbeidsliv**

33 Altfor mange i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidslivet. Arbeidsmarkedstiltakene er blant de
34 viktigste virkemidlene i det arbeidsrettede velferdsapparatet, og attførings- og
35 vekstbedriftene er sentrale aktører for å lykkes med å inkludere flere med nedsatt
36 arbeidsevne i arbeidslivet. Målet må være å få flest mulig raskest mulig sysselsatt i ordinært
37 arbeid. Det må derfor arbeides tettere med den enkelte gjennom karriereveiledning og det
38 må gis individuell oppfølging og kartlegging av arbeidsevne, ferdigheter og styrke
39 motivasjonen for å komme i arbeid gjennom utdanning eller praksisplass.

40
41 Samarbeidet mellom attførings- og vekstbedriftene og det ordinære arbeidslivet må styrkes
42 og videreutvikles, og det må legges til rette for at flere aktører kan godkjennes og tilby
43 arbeidsmarkedstiltak. NAV må i større grad bruke eksterne leverandører som kan tilby
44 varierte og tilpassede arbeidsmarkedstiltak, slik at flere personer får muligheten til å komme i
45 jobb. Det bør også innføres et forsøk med fritt brukervalg for enkelte tiltaksplasser. Samtidig
46 må tiltaksstrukturen forenkles og avbyråkratiseres.

47
48 Det må legges økonomiske insentiver til grunn for å inkludere flere i arbeid. Arbeidsgivere
49 som inkluderer mennesker med nedsatt funksjonsevne, skal være trygge på at de får
50 økonomisk bistand og kompensasjon for tilretteleggingen.

Personer med nedsatt funksjonsevne må sikres bedre mulighet til å delta i arbeidsliv og utdanning. Vi mener staten og kommunen må ta et større ansvar for å ansette personer med nedsatt funksjonsevne enn de gjør i dag. Målet om at fem prosent av nye stillinger i offentlig sektor skal besettes av personer med funksjonsnedsettelse, må være gjeldende både for stat, kommuner og fylkeskommuner. Vi er opptatt av at arbeidet med å sikre et inkluderende arbeidsliv må gjøres i samarbeid med organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne.

Fremskrittspartiet mener det er viktig at personer med nedsatt funksjonsevne klarer å stå i utdanning og arbeid. Ordningen med funksjonsassistanse, som i dag sikrer den enkelte praktisk hjelp i forbindelse med arbeid, må derfor rettighetsfestes og finansieres som overslagsbevilgning. Ordningen bør utvides til å gjelde også under utdanning, slik at den enkelte har mulighet til å delta i utdanning.

Arbeids- og utdanningsreiser er en helt avgjørende ordning for mange personer med nedsatt funksjonsevne som trenger transport til og fra arbeid eller utdanning, men som ikke kan nyttiggjøre seg ordinært transporttilbud. Dette tilbudet bør gjøres til en varig ordning slik at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta i arbeidslivet.

Fremskrittspartiet vil:

- ha nok tilgjengelige tiltaksplasser for å møte svingninger i arbeidslivet
- bidra til å styrke samarbeidet mellom arbeidsmarkedsbedriftenes utdanningstilbud, næringslivet og de videregående skolene
- styrke tilretteleggingstilskuddsordningen på arbeidsplassene
- innføre et fleksibelt lønnstilskudd for å få flere med nedsatt arbeidsevne inn i arbeidslivet
- gjøre ordningen med arbeids- og utdanningsreiser om til en varig ordning
- ordningen med funksjonsassistanse må utvides til å gjelde utdanning, samt rettighetsfestes og finansieres som overslagsbevilgning.
- at målet om at fem prosent av nye stillinger i offentlig sektor skal besettes av personer med funksjonsnedsettelse, skal være gjeldende både for stat, fylkeskommune og kommunene

Personer med nedsatt funksjonsevne

Personer med nedsatt funksjonsevne skal i størst mulig grad få like muligheter til å fungere i samfunnet som alle andre. Det må legges til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne i størst mulig grad skal kunne ta utdanning og arbeide slik at den enkelte får realisert sine evner. Samfunnet må legge til rette ved at offentlige bygg og det offentlige rom følger prinsippene for universell utforming.

Fremskrittspartiet mener at intensjonene i FN-konvensjonen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må følges opp, og at dette må ivaretas gjennom norsk lovgiving.

Personer som på grunn av sykdom eller skade får nedsatt arbeidsevne, skal sikres rask rehabilitering og nødvendige hjelpetiltak slik at de fortsatt kan delta i arbeidslivet. Rehabilitering og habilitering skal være rettighetsfestet.

Ordningen med tilrettelagt transport (TT-ordningen) er svært ulik fra fylke til fylke. Vi vil ha en Nasjonal transportordning (TT-ordning) med like rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne og spesielt transportbehov. Målsettingen er at personer med nedsatt funksjonsevne ikke skal hindres i å ha et aktivt og selvstendig liv.

Personer med nedsatt funksjonsevne skal så langt som mulig gis de samme mulighetene til å fungere i samfunnet som andre. Forholdene må derfor legges til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne kan leve et så normalt liv som mulig, både ved å delta i arbeid, fritidsaktiviteter og ha samme frihet som andre til å velge boform.

Dette ønsker vi å gjøre ved å iverksette en opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid. Vi ønsker en gjennomgang av livssituasjonen, levekår og tjenester for personer med nedsatt funksjonsevne i Norge, med sikte på å forbedre tjenestene for brukerne.

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) er et verktøy for å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne muligheten til et mest mulig normalt og verdig liv. Vi vil forskriftsfeste dagens retningslinjer for BPA for å sikre at lovens intensjon blir oppfylt. Vi vil også at BPA skal rettighetsfestes som et likestillingsverktøy, ikke som en del av helselovgivningen. Det må ikke være til hinder for at helsetjenester kan gis som en del av BPA. Tilbudet bør finansieres av staten gjennom NAV gjennom overslagsbevilgning. Retten til BPA skal også gjelde under utdanning.

Fremskrittspartiet vil:

- ha opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid for personer med nedsatt funksjonsevne
- foreta en gjennomgang av livssituasjon, levekår og tjenester for personer med nedsatt funksjonsevne i Norge
- etablere en nasjonal transportordning (TT) for personer med nedsatt funksjonsevne med stort transportbehov
- videreutvikle BPA som et likestillingsverktøy, organisert under NAV og gjennom overslagsbevilgning
- tydeliggjøre regelverket om personer med nedsatt funksjonsevnes rett til å motta tjenestene i valgfri bolig
- fjerne aldersgrense for å kunne få ledsager
- at kommunen ikke skal kunne tvangsplassere unge på sykehjem mot sin vilje
- innføre en lovfestet plikt for alle kommuner til å tilby ledsagerbevis, samt sørge for at alle som mottar offentlig støtte, skal godta ledsagerbevis

Midlertidige ansettelser

Faste ansettelser skal være hovedregelen i Norge, og utgangspunktet for å sikre trygge arbeidsplasser. Tidsavgrensede midlertidige ansettelser er imidlertid nødvendig for rekruttering, og det er spesielt viktig for bransjer med stor variasjon i arbeidsmengde. Det kan gi flere en vei inn på arbeidsmarkedet, og på den måten få arbeidserfaring. Fremskrittspartiet mener derfor at det må gis en generell adgang til midlertidig ansettelse i 12 måneder.

De fleste som får en midlertidig ansettelse, og som dermed får vist seg frem, ender opp med å få fast arbeid. Hvis arbeidsgivere bryter forutsetningene for midlertidighet, bør de kunne ilegges restriksjoner og eventuelt gis forbud mot å ansette midlertidig.

Fremskrittspartiet vil:

- gi flere muligheten til å komme ut i arbeid ved sikre adgang til midlertidige ansettelser
- at flere med nedsatt arbeidsevne skal gis reell adgang til arbeid tilpasset arbeidsevnen

NAV

Et velfungerende NAV er forutsetningen for at velferdsytelsene forvaltes på en god og riktig måte. Brukerperspektivet og brukernes rettsikkerhet må styrkes gjennom å tilbakeføre kompetanse til NAV lokalt, slik at man sikrer bedre bistand og oppfølging av brukerne. Dagens organisering i NAV med en statlig og en kommunal del fremstår som en uoversiktlig og krevende organisering. Vi vil samle den statlige og kommunale delen i én styringslinje. En enhetlig organisering skal gi mer sømløs oppfølging av brukere og gi bedre rom for forenkling av dagens lovverk og ytelser.

Det er i dag svært mange ulike ytelser og ordninger gjennom NAV. Vi mener det er blitt uoversiktlig og svært kostbart å administrere, i tillegg til at kommunale ordninger og ordninger gjennom NAV kan virke til dels overlappende. Det bør være et mål å redusere antall ytelser og ordninger for å gjøre ordningene mer oversiktlige for brukere, men også for å frigjøre ressurser til oppfølging og veiledning av brukere som står utenfor arbeidslivet.

For å inkludere flere i arbeidslivet og gi mennesker en reell mulighet til å bo hjemme i egen bolig må hjelpemiddelapparatet fungere godt. Utstyr som kan bidra til å heve funksjonsevne og mulighet til å delta i arbeid, skal prioriteres. Vi mener dagens hjelpemiddelordninger kan oppfattes tungvinte og byråkratiske og vil arbeide for å forenkle og styrke ordningene. Vi ønsker å gjennomgå lovverket og ansvarsfordelingen for tildeling av hjelpemidler mellom hjelpemiddelsentralene og kommunen, for å sikre at brukers behov og ønsker kan imøtekommes i større grad enn i dag.

Fremskrittspartiet vil:

- slå sammen den statlige og kommunale delen av NAV til en statlig enhet
- videreføre arbeidet med å gjøre NAV mer brukerrettet
- gi brukerne rett til å bytte veiledere/saksbehandlere i NAV og NAV-kontor
- overføre det økonomiske ansvaret for økonomisk sosialhjelp til NAV/staten
- sikre økt rettssikkerhet gjennom å styrke NAV-ombudet
- styrke kompetansen i NAV
- forenkle og redusere antall ytelser
- styrke samarbeidet mellom NAV og fastlege for å kunne ta beslutninger som bedre ivaretar brukere

Sosialhjelp og offentlige støtteordninger

Hjelp til selvhjelp skal være det bærende prinsippet innenfor sosialtjenesten. Den lovmessige aktivitetsplikten for sosialhjelpsmottakere under 30 år bør utvides til å gjelde alle sosialhjelpsmottakere i arbeidsfør alder med mindre det er helt åpenbart at de ikke kan delta på aktiviteter.

Der manglende norskferdigheter vurderes som en av årsakene til manglende arbeid, skal det stilles krav om deltakelse på norskopplæring. Uteblivelse fra slik deltakelse må få konsekvenser for brukeren. Det skal ikke være attraktivt å velge sosialhjelp fremfor arbeid selv om man har begrensede muligheter på arbeidsmarkedet. Vi vil gjøre sosialhjelpen om til et statlig ansvar under NAV, sammen med ansvaret for arbeid og trygd.

Fremskrittspartiet mener det må stilles større krav for å motta offentlige tjenester, ytelser og støtteordninger. Det må derfor innføres aktivitetsplikt til flere offentlige tjenester, ytelser og støtteordninger.

Sosialhjelpen skal være en midlertidig ytelse og ikke noe folk skal leve av over tid. For å få flere i arbeid må det lønne seg å arbeide. Det bør derfor utredes et maksimalt tak for hvor

1 mye en kan motta i offentlige støtteordninger, og nivået på støtteordningene bør innrettes slik
2 at man alltid skal gå opp i inntekt om man begynner å arbeide.

3
4 Kvalifiseringsstønad har de senere årene vist gode resultater og det er gjort flere endringer i
5 vilkår for deltakelse. Stønaden bør gis til alle over 18 år som har mottatt sosialstønad i mer
6 enn seks måneder for å gi et tilpasset heltidsprogram med tett oppfølging, med mål om
7 kvalifisering og arbeid.

8
9 Det er viktig å finne innovative løsninger på de sosiale utfordringene man står overfor i
10 samfunnet. Vi ønsker økt satsing og stimulering til sosialt entreprenørskap og prosjekter med
11 arbeidstrening for unge sosialhjelpsmottakere, samt et tettere samarbeid mellom det
12 offentlige og private for å løse de sosiale utfordringene.

13
14 Enkelte sosialhjelpsmottakere sliter med å styre sin egen økonomi og trenger av den grunn
15 mer sosialhjelp. Etter dagens regler skal NAV tilby økonomisk veiledning og kan tilby
16 økonomisk forvaltning. Økonomisk veiledning og økonomisk forvaltning kan derimot ikke
17 pålegges for sosialhjelpsmottakere selv om NAV mener at mottakeren trenger det. Det bør
18 derfor innføres en mulighet for at NAV kan pålegge sosialhjelpsmottakere økonomisk
19 veiledning og økonomisk forvaltning der det er behov for dette.

20
21 Barn under 18 år som bor hjemme, må få anledning til å ha egen inntekt inntil den
22 skattemessige friinntektsgrensen, uten at dette fører til avkortning av foreldres sosialhjelp.
23 Dette vil motivere barn av sosialhjelpsmottakere til å søke mot arbeidslinjen fremfor
24 stønadslinjen.

25
26 Mange som har kjempet seg ut av avhengighet og vanskelige livssituasjoner, og som vil
27 tilbake til arbeidslivet, opplever at store gjeldsbyrder og uregulert inkassopraksis presser
28 dem tilbake til økonomisk usikkerhet. Dette fører ofte til at personer som kunne vært en
29 ressurs for samfunnet, heller blir avhengige av uføretrygd eller sosialhjelp.

30
31 Dagens system for gjeldssanering har en saksbehandlingstid som ofte tar over 5 år. Dette er
32 altfor lang tid for mange som allerede står i en vanskelig situasjon. Vi vil arbeide for redusere
33 saksbehandlingstiden, spesielt for tidligere rusavhengige som har vist vilje til å tilbakeføre
34 seg selv til arbeidslivet.

35 36 **Fremskrittspartiet vil:**

- 37 • innføre aktivitetsplikt for alle sosialhjelpsmottakere i arbeidsfør alder
- 38 • at barnetrygd og stønader fra NAV skal komme til fratrekk for utmålingen av
- 39 sosialhjelp
- 40 • arbeide for å redusere saksbehandlingstiden for gjeldssanering
- 41 • innføre et øvre tak på hvor mye man kan få i samlet sosiale ytelser
- 42 • vil stille krav om deltakelse på norskopplæring
- 43 • gjøre det mulig å pålegge sosialhjelpsmottakere økonomisk veiledning og økonomisk
- 44 forvaltning

45 46 47 **Arbeidslivskriminalitet**

48 Arbeidslivskriminalitet representerer en stor utfordring i arbeidslivet som rammer både
49 arbeidstakere og arbeidslivets aktører. Over tid har arbeidslivskriminalitet utviklet seg til å bli
50 stadig mer sofistikert og krevende. Det innebærer at innsatsen for bekjempelse av denne
51 typen kriminalitet må forsterkes og koordineres bedre mellom offentlige etater.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • etablere et tettere og mer effektivt samarbeid mellom finanssektoren, justissektoren
3 og arbeidslivssektoren for å bekjempe den økende sammenhengen mellom
4 arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet
5 • prioritere utvikling og implementering av systemer som muliggjør deling av
6 seriositetsinformasjon og annen relevant data i sanntid. Dette inkluderer samarbeid
7 innen både øk- og a-krimssamarbeidet, på tvers av offentlige etater og med private
8 virksomheter
9
10

11 **Folketrygden**

12 Folketrygden skal fungere som en forsikringsordning for innbyggerne ved sykdom, uførhet og
13 alderdom. Arbeidstakere skal betale premie til folketrygden for å opparbeide seg rettigheter
14 til ytelser ved behov. Ytelser fra folketrygden skal være en lovfestet rettighet, ikke en sosial
15 yttelse som er avhengig av politiske prioriteringer. Midlertidige ytelser fra Folketrygden må
16 tilpasses slik at de gir økonomiske incentiver til å søke seg ut i arbeid, eller å gå tilbake til
17 arbeid. Varige ytelser må gis på et nivå som sikrer mulighet for et verdig liv.
18

19 Premien til folketrygden skal fastsettes av Stortinget i de årlige statsbudsjettene. Den skal
20 være delt i to deler, en helsedel og en pensjonsdel.
21

22 **Fremskrittspartiet vil:**

- 23 • at Folketrygdens ytelser skal være bærekraftige og stimulere til arbeid for de som er
24 arbeidsføre, uavhengige av alder.
25 • at løpende pensjoner skal gis årlig regulering som sikrer økt kjøpekraft
26 • fjerne avkortning av alderspensjon for gifte og samboende
27
28

29 **Offentlig tjenestepensjon**

30 Pensjonssystemet bør være så enkelt å forstå at folk flest kan finne ut hva de kan forvente i
31 fremtidige pensjonsytelser. Dette kan være avgjørende for folks økonomiske disposisjoner.
32 Det er liten tvil om at pensjonsreformen har sørget for et mer komplisert og uoversiktlig
33 pensjonssystem.
34

35 Det er uheldig at vi fortsatt har til dels ulike pensjonssystemer i privat og offentlig sektor. Det
36 er behov for å endre de offentlige tjenestepensjonene slik at det blir samsvar mellom
37 pensjonssystemet i privat og offentlig sektor.
38

39 Vi ønsker å fjerne den såkalte samordningsfellen, som innebærer at mange offentlig ansatte
40 får lavere tjenestepensjon dersom de jobber etter at de har fylt 67 år.
41

42 **Fremskrittspartiet vil:**

- 43 • sikre ytterligere harmonisering av pensjonsregler for offentlig og privat virksomhet
44 • at pensjonssystemet skal sikre at det er lønnsomt å stå lenger i arbeid
45 • fjerne samordningsfellen
46
47

Alderspensjon

Pensjon skal sikre muligheten til en verdig pensjonisttilværelse og økonomisk trygghet i alderdommen. Folketrygden skal omfatte pensjonsytelser til alle folketrygdens medlemmer ved oppnådd pensjonsalder og sikre mulighet til en verdig alderdom.

Pensjonsrettigheter er individuelle rettigheter opptjent gjennom innbetaling av premie til folketrygden. Premien skal deles mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Den enkelte kan selv velge tidspunktet for å ta ut opparbeidet pensjon etter fylte 62 år. Pensjonsytelsen skal stå i forhold til innbetalt premie og opparbeidede rettigheter.

De som ønsker det, skal kunne jobbe så lenge de vil og skal opptjene pensjonsrettigheter så lenge man jobber. Aldersgrensen på 75 år for å kunne opptjene pensjonsrettigheter må derfor fjernes. Vi er opptatt av at pensjonssystemet skal være forutsigbart med faste aldersgrenser, og støttet derfor ikke pensjonsforliket med levealdersjusteringer og normert pensjonsalder.

Pensjonisten kan velge å ta ut den delen av sin oppsparte pensjonsformue som overstiger garantipensjonsnivået, som en engangsutbetaling beregnet med utgangspunkt i en på forhånd fastsatt levealder for hvert årskull. Løpende pensjoner ytes livet ut.

Fremskrittspartiet er opptatt av at minstepensjonister skal sikres en anstendig pensjon. Minsteytelser skal reguleres med lønnsutviklingen og ikke være årskullspesifikk, og skattesystemet må løpende tilpasses slik at minstepensjon fortsetter å være skattefri. Opparbeidet pensjon skal ikke avkortes på bakgrunn av tilleggssinntekt, sivil status eller boforhold. Vi vil fortsette arbeidet med å fjerne den gjenværende avkortningen. Pensjonen skal heller ikke underreguleres slik at pensjonistenes kjøpekraft reduseres.

Personer som ønsker pensjonsytelser utover det nivået folketrygdens alderspensjon innebærer, må selv sørge for dette gjennom private avtaler med for eksempel forsikringsselskaper eller spareavtaler i bank. Årlig innskudd inntil halvparten av folketrygdens grunnbeløp (1/2 G) skal være fradragsberettiget.

Det er en betydelig mangel i pensjonssystemet at det ikke finnes en bedre ordning som ivaretar folk i yrker med særskilte belastninger der det er vanskelig å stå i arbeid frem til ordinær pensjonsalder. Det må derfor opprettes en ordning som bedre ivaretar disse på en forutsigbar måte.

Det skal ikke gis bedre ytelser til personer uten opptjening enn til innbyggere med lang botid og opptjening i folketrygden. Særytelser som supplerende stønad skal avvikles.

Fremskrittspartiet vil:

- at pensjonssystemets minsteytelser skal reguleres med lønnsutviklingen og ikke være årskullspesifikk
- at pensjonssystemet skal være forutsigbart med faste aldersgrenser
- sikre bedre rammebetingelser for individuell pensjonssparing
- avvikle supplerende stønad for de med kort botid
- sikre at flest mulig opptjener pensjonsrettigheter i tråd med forutgående arbeidsinntekt

Nedsatt arbeidsevne og uførhet

De senere års utvikling med et økende antall mennesker som forlater arbeidslivet og går over på varig uføretrygd, er bekymringsfull. Samtidig skal selvsagt personer som på grunn av varig nedsatt arbeidsevne ikke er i stand til å delta helt eller delvis i arbeidslivet, gis en inntektssikring fra samfunnet som gjør det mulig å ha en verdig tilværelse.

Vi vil fjerne avkortningen i uførestønaden for gifte og samboende. Dagens behovsprøvde ordning med barnetillegg beholdes, men vi vil videreføre et øvre tak på hva man kan få i uføretrygd, inkludert barnetillegg.

De som ikke har hatt lønnsinntekt, eller som har hatt for lav inntekt til å få opptjening over minstenivået, skal sikres en minsteytelse i uførestønaden som det går an å leve av. Vi mener også at inntektsgrensen for uføre bør økes for å utnytte de uføres restarbeidsevne.

Uføre skal sikres en inntektsvekst på linje med alderspensjonister. Det må videre være mulig å kombinere uføretrygd og arbeid på en slik måte at det lønner seg å benytte restarbeidsevne.

Ingen under 40 år skal i utgangspunktet ha varig uførestønad, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet.

Unge uføre som derimot helt åpenbart ikke kan delta i arbeidslivet, og som har blitt minst 80 prosent uføre før fylte 26 år, skal sikres ytelsen ung ufør. Vi vil øke tilleggspensjonsopptjeningen for disse.

Fremskrittspartiet mener at familier som opplever å få alvorlig syke barn med stort pleie- og tilsynsbehov, skal sikres økonomisk trygghet i en vanskelig tid. Ordningen med pleiepenger og omsorgsstønad skal sikre kompensasjon for inntektsbortfall som følge av behov for å være helt eller delvis borte fra arbeid for å pleie og føre tilsyn med alvorlig syke barn.

Ordningen med pleiepenger må sikres også når barn går bort, og må sikres i en lik periode uavhengig av hvor mye foreldrene har jobbet, eller hvor lenge foreldrene har mottatt pleiepenger. Det må også innføres en tidsfrist for saksbehandling av attest for pleiepenger, for å unngå at man må vente lenge på slik attest.

Fremskrittspartiet vil:

- innføre en mer realistisk gradering for å komme inn i uføreordningen
- at ingen under 40 år skal gis varig uførestønad, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet
- sikre bedre veiledning og oppfølging til unge som står i fare for å havne på uføretrygd
- sørge for et tett samarbeid mellom helsetjenester, NAV og arbeidsgivere for å sikre raskere tilgang til helsehjelp og dermed gi folk bedre mulighet for å kunne stå i arbeid
- bidra til at unge med behov for tilrettelagt utdanning, jobb og arbeidstrening får mulighet til å ta en aktiv del i samfunnet og arbeidslivet gjennom å få mulighet til å delta i vekstbedrifter
- arbeide for å øke tilleggspensjonsopptjeningen for dem med ytelsen ung ufør
- at man skal sikres en minsteytelse å leve av, uavhengig av tidligere inntekt
- at arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt under midlertidig behandling og avklaring mot arbeid
- at pleiepenger skal sikre økonomisk trygghet for familier med alvorlig syke barn

1 Seniorer

2 Seniorene blir en stadig større gruppe i samfunnet som vi trenger å løfte frem som en
3 ressurs, ikke et problem. De fleste er spreke og greier seg utmerket selv. Nordmenn lever
4 stadig lenger og mange er friske og raske i flere tiår etter at de har gått av med pensjon.
5 Mange seniorer gjør en kjempeinnsats og er en uvurderlig ressurs som frivillige og som
6 hjelpere i hverdagen for barn og barnebarn.

7
8 Fremskrittspartiet har fått kjempet gjennom å fjerne adgangen til å si opp arbeidstakere
9 utelukkende basert på alder, frem til fylte 72 år i både privat og offentlig sektor. Det er et mål
10 at øvre aldersgrense skal heves ytterligere, til 75 år.

11
12 Vi mener at det må være sammenheng med forventet pensjonsalder og rettigheter i
13 Folketrygden, og vil sikre rett til dagpenger og sykepenger for alle frem til man går av med
14 pensjon.

15
16 Seniorer i arbeid utover pensjonsalder skal ikke få reduksjon i offentlig pensjonssparing om
17 personen kan og vil jobbe utover gjeldende pensjonsalder.

18
19 Helsetilstand og egnethet må legges til grunn ved vurdering av evnen til å kjøre bil.
20 Begrensninger kun basert på alder skal fjernes. Disse kriteriene skal også legges til grunn
21 ved vurdering av arbeidsevne, autorisasjoner i helsevesenet og lignende.

22 Fremskrittspartiet vil:

- 23 ● arbeide for at seniorene blir sett på som en ressurs
- 24 ● legge til rette for at seniorer som ønsker å stå helt eller delvis i arbeid, skal ha større
- 25 mulighet til det
- 26 ● sikre at seniorer har rett på dagpenger og sykepenger frem til forventet pensjonsalder
- 27 ● at seniorer skal ha rett til å opparbeide pensjonspoeng så lenge de er i arbeid, og at
- 28 man ikke skal trekkes i pensjon om man velger å stå i arbeid.
- 29
- 30

FAMILIEPOLITIKK

For Fremskrittspartiet er familien det viktigste felleskapet i samfunnet. Fremskrittspartiet er opptatt av at familiens stilling i det norske samfunnet skal styrkes, og at familiene skal få større frihet til å bestemme over egen hverdag.

Vi mener at det bør legges til rette for bedre skatteinsensiver for foreldre som står i arbeid og får flere barn. Dette for å sikre at familiens økonomi i mindre grad enn i dag er til hinder for å få flere barn.

Å bli foreldre for første gang kan være overveldende, og forutsetningene for å lykkes som foreldre er ulike. Mange kan ha behov for oppfølging for å gi barnet en trygg start på livet. Vi vil støtte opp om ideelle organisasjoner som tilbyr oppfølging under svangerskap og hjelp til sårbare familier i barns første leveår, som supplement til kommunens tilbud. En god hjelp i starten vil foreldre og barn kunne nyte godt av gjennom hele livet.

Alle barn skal ha rett til å vite hvem deres biologiske foreldre er. Alle barn skal ha rett til en god og omsorgsfull oppvekst. Endringer i familiens sammensetning skal ikke gå på bekostning av foreldrenes omsorgsplikt for sine barn, og begge foreldrene skal som hovedregel stilles likt når det gjelder foreldreansvar, omsorgsrett, ansvar og plikter for felles barn ved samlivsbrudd.

Ethvert par skal kunne innrette seg på den måten de selv finner best. Utgangspunktet og forutsetningen for ethvert familieforhold er imidlertid at det bygger på frivillighet. Vi tar sterk avstand fra ekteskap som inngås under tvang.

Fødselspermisjon og foreldrepenger skal videreføres med en selvstendig opptjenings- og uttaksrett for begge foreldrene. Hvem av foreldrene som skal være hjemme med barnet og hvor lenge, skal bestemmes av foreldrene selv, og dermed avvikles mødrekvoten og fedrekvoten. Ved småbarnsadopsjon gjelder samme permisjonsregler som ved fødselspermisjon.

Vi ønsker å videreføre barnetrygden som en universell ordning, men begrenset til de fem yngste barna. Kontantstøtten gir foreldre en valgfrihet og muligheten til å være hjemme sammen med barnet lenger. Kontantstøtten har uheldige utslag knyttet til integrering og derfor mener Fremskrittspartiet at ordningen må endres. Kontantstøtten bør beholdes de som har stått i arbeid og hatt arbeidsinntekt de siste 12 månedene før barnets fødsel. Ytelser fra Nav som kan medregnes som inntekt, er sykepenger tilstått under svangerskapet.

Barn har rett til samvær med begge sine foreldre. I dag opplever for ofte far at likestilling er fraværende etter samlivsbrudd. Derfor må foreldrene likestilles i sine plikter og rettigheter ved samlivsbrudd. Det innebærer at barn må få mulighet til å være like mye sammen med begge sine foreldre. Utgangspunktet ved samlivsbrudd må være en likedeling med 50/50 samvær, også ved avgjørelser i retten. Barnets beste må imidlertid legges til grunn i alle saker.

Utgangspunktet må være at barna skal kunne fortsette å bo i sitt kjente nærmiljø hvor de er etablert med familie, venner, barnehage og skole. Det må som hovedregel være enighet mellom begge foreldrene dersom barn skal flyttes ut av sitt kjente og trygge nærmiljø. Flytting med barn i Norge likestilles med flytting av barn ut av Norge.

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem som rammer dem det gjelder hardt og som koster samfunnet enormt mye penger. Det kreves en bred politisk innsats på flere felt for å bekjempe denne alvorlige formen for kriminalitet.

Fremskrittspartiet vil:

- at foreldres plikter og rettigheter likestilles ved samlivsbrudd
- at delt bosted blir hovedregel ved samlivsbrudd
- at sanksjoner mot samværsabotasje må skjerpes
- la foreldrene selv få avgjøre fordeling av fødselspermisjon
- sikre barn rett til samvær med begge foreldre ved samlivsbrudd
- øke beløpsgrensen for hvor mye man kan spare i mindreårige barns navn
- at begge foreldre skal ha selvstendig opptjenings- og uttaksrett for fødselspermisjon og foreldrepenger
- at barnetrygden videreføres som en universell ordning, begrenset oppad til fem barn
- at barnetrygden ikke skal kunne eksporteres ut av landet.
- at kontantstøtteordningen strammes inn og knyttes til forutgående arbeidsinntekt
- utrede om, og eventuelt hvilke kriterier som skal ligge til grunn for, å gi studenter tilgang til kontantstøtte
- styrke innsatsen mot vold og overgrep i nære relasjoner
- styrke tilbudene ved landets sentre for incest, seksuelle overgrep og voldtekt

Barnehage

Fremskrittspartiet vil ha et mangfold av barnehager som tilbyr et variert pedagogisk innhold av høy kvalitet. Vi vil sikre reell likebehandling av private og offentlige barnehager og sørge for at de private barnehagene får rammevilkår til å kunne fortsette driften, og opprettholde et godt tilbud. Vi mener derfor at private barnehager må få dekket sine reelle utgifter til pensjoner, bemanningsnorm og andre offentlige pålegg, på lik linje med offentlige barnehager. De private barnehagene er viktige for å bevare det store mangfoldet av barnehager, små og store, kommersielle og ideelle, og for å sikre foreldre reell valgfrihet.

Vi mener at foreldre må, så langt det er mulig, ha rett til å velge den barnehagen de har tillit til, ikke den barnehagen som kommunen bestemmer.

Barnehagen skal sammen med foreldrene gi et godt grunnlag for at barna blir trygge og sosiale. Det er viktig at barna får utvikle seg som enkeltindivider og stimuleres gjennom lek. Innsatsen mot mobbing må settes inn allerede i barnehagen. Vi stiller oss positive til lese- og skriveopplæring i barnehagene.

Vi mener det er viktig at familier får en barnehageplass, når de har behov for det etter endt foreldrepermisjon. Når på året barnet er født, skal ikke ha betydning for om barnet får barnehageplass. Vi vil derfor innføre løpende barnehageopptak i hele landet, som en nasjonal ordning. Vi vil med dette lovfeste retten til barnehageplass fra barnet er ett år.

Barnehagesektoren er blitt gjenstand for stadig flere krav i form av nye lovkrav, satsingsområder og programmer som skal gjennomføres av ansatte i barnehagene og evalueres av pedagogiske ledere. Dette tar tid vekk fra barna. Det bør derfor gjennomføres en avbyråkratisering av barnehagesektoren.

1 **Fremskrittspartiet vil:**

- 2 • styrke språkopplæringen i barnehagen
- 3 • kartlegge barnehagens betydning for integrering
- 4 • at alle godkjente barnehager skal likebehandles av det offentlige
- 5 • at private barnehager skal få dekket sine reelle utgifter til pensjoner,
- 6 bemanningsnorm og andre offentlige pålegg
- 7 • ha fri etableringsrett for private barnehager
- 8 • at private barnehager skal motta finansiering direkte fra staten etter modell av private
- 9 skoler
- 10 • ha fri etableringsrett av private barnehager, og la foreldrenes valg styre
- 11 kapasitetsutviklingen i barnehagesektoren i kommunene
- 12 • avbyråkratisere barnehagesektoren for å frigjøre tid til barna

15 **Barnevern**

16 En del barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse, omsorg og kjærlighet. Når det
17 offentlige får ansvar for å ivareta barn og deres familier er det viktig å huske at barn er
18 individer med selvstendige rettigheter. Barns rett til trygghet og sikkerhet skal alltid
19 prioriteres. Barn har også rett til å bli hørt og involvert i viktige avgjørelser som angår deres
20 liv. For Fremskrittspartiet er det naturlig at barn og unge skal kunne delta i og ha innflytelse
21 på beslutninger som angår dem.

22 Vi vil styrke tidlig innsats, forebyggende tiltak og støtte som legger til rette for at flest mulig
23 barn kan vokse opp i sin familie og sitt nærmiljø. Et godt familie- og barnevern må være
24 koordinert når flere instanser er inne og være tilpasset det enkelte barn og den enkelte
25 families behov. Vi vil derfor legge til rette for et mangfold av aktører da det viktigste er
26 kvaliteten på hjelpetilbudene.

27 Gjennom flere utredninger, rapporter og dommer er det kommet frem svikt og svik av barn og
28 familier som ikke har fått tilstrekkelig hjelp innen barnevernet. Det er derfor svært viktig å få
29 på plass et bedre helse- og hjelpetilbud og mer treffsikre tjenester innenfor barnevernet.

30 Det er fremdeles eksempler på store forskjeller på hvordan barnevernet jobber i ulike
31 kommuner. For å styrke rettssikkerheten mener vi at tjenestene bør organiseres annerledes.
32 Innenfor institusjonsbarnevernet er det særlig behov for å samordne og styrke helsehjelp til
33 barn og unge med ofte sammensatte behov, for eksempel innen rus og psykiatri.

34 Omsorgsovertakelser bør være et statlig ansvar. Forebygging og hjelpetiltak skal fortsatt
35 være et kommunalt ansvar. Vi mener det må stilles krav om autorisasjon for å behandle
36 saker om omsorgsovertakelse.

37 Barnevernet skal alltid vurdere nærmeste familie og familiens nettverk som barnet allerede
38 kjenner, ved behov for fosterhjem. Barna skal ha rett til å slippe samvær med sine biologiske
39 foreldre dersom dette er til fare for barnet eller mot barnets ønske. Når barn og unge skal
40 flytte til fosterhjem, er det særlig viktig å ha søkelys på at søsken ikke splittes der hvor det er
41 mulig. Derfor skal det være en prioritert oppgave å gi hjelp og støtte for at dette skal kunne
42 realiseres.

43 Ofte er det den sakkyndiges rapport som avgjør utfallet i barnevernssaker. Dette gir svært
44 mye makt til dem som lager denne. Det må være strenge krav til hvem som kan være
45 sakkyndige, hvor mange rapporter man kan utarbeide og antall møter med barna og tidsbruk
46 i familien.

1 Skifte av saksbehandlere innen familievern/barnevern bør være en rettighet for å sikre at
2 barnevernets beslutninger ikke gjøres på bakgrunn av dårlig kommunikasjon mellom foreldre
3 og saksbehandlere. For å ivareta rettssikkerheten for barn og deres familier bør en person
4 utenfor barnevernet, og som ikke arbeider med saken, være til stede under samtaler med
5 barn som omhandler alvorlig vold eller seksuelt misbruk. Slike samtaler bør tas opp.

6
7 Ved omsorgsovertakelse er det avgjørende at barn får det bedre enn i det hjemmet de flytter
8 fra. Det skal utarbeides en individuell plan for hvordan barnet skal følges opp. Da er det
9 viktig at fosterforeldre og barnevernsinstitusjoner har tilstrekkelig kompetanse. For å
10 redusere antall institusjonsplasseringer bør flere fosterhjem spesialiseres for å mestre
11 krevende plasseringer.

12
13 Rusbruk og misbruk er en utfordring på barnevernsinstitusjoner. Ansatte på disse
14 institusjonene skal i praksis overta foreldrenes rolle i å følge opp barn og ungdom. På
15 samme måte som foreldre bruker tvang overfor sine barn for å skåne dem, må også
16 barnevernet kunne gjøre dette for å ivareta oppgaven sin.

17
18 Vold, overgrep, fysisk og psykisk misbruk, herunder kjønnslemlestelse av barn, er alvorlige
19 overgrep. Slikt misbruk må bekjempes med langt større ressurser enn hittil, og
20 strafferammene må skjerpes. For å få stoppet kjønnslemlestelse er det viktigste tiltaket å
21 innføre obligatoriske helkroppsundersøkelser for alle barn på helsestasjoner. Volds- og
22 overgrepssaker mot barn skal alltid prioriteres.

23 24 **Fremskrittspartiet vil:**

- 25 • styrke barnevernsbarns mulighet for medvirkning og til å klage på tjenester de mottar
- 26 • at omsorgsovertakelser skal være et statlig ansvar
- 27 • at kommunene skal ha ansvar for forebygging og hjelpetiltak i familien
- 28 • erstatte fylkesnemndene med en familiedomstol
- 29 • styrke rettssikkerheten i barnevernet
- 30 • forbedre institusjonsbarnevernet og ha et særlig fokus på helse og hjelpetilbudene
- 31 innen barnevernsfeltet
- 32 • stramme inn kravene til sakkyndige og rapportene som skrives
- 33 • ha mer praksis i utdanningen og stille krav om autorisasjon for de som skal jobbe
- 34 med omsorgsovertakelser
- 35 • gi mulighet til å bruke tvang på barnevernsinstitusjoner når dette er til barnets beste
- 36 • at fosterforeldre som blir dømt for vold eller overgrep, skal miste retten til å være
- 37 fosterforeldre for alltid
- 38 • at det skal være tilgang til elektronisk journal i barnevernet på lik linje som i
- 39 helsevesenet
- 40 • sikre at personer som bistår barnevernet, ikke samtidig har roller i private
- 41 barnevernsinstitusjoner
- 42 • styrke fosterforeldrenes rettigheter
- 43 • bedre fosterforeldrenes lønns- og pensjonsrettigheter
- 44 • sikre en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen i nær dialog med
- 45 fosterhjemmene
- 46 • gi mulighet for politisk innsyn og kontroll med barnevernsfeltet
- 47 • utrede om det skal gjøres opptak av behandling i barnevernssaker for å styrke
- 48 rettssikkerheten
- 49 • at så langt det lar seg gjøre, skal det unngås at søsken splittes
- 50 • fosterforeldre må få støtte og hjelp til å kunne ta imot søsken
- 51 • bruke offentlige, ideelle eller kommersielle leverandører av barnevernstjenester, og
- 52 sikre at den beste leverandøren velges
- 53 • fosterforeldre må få støtte og hjelp til å kunne ta imot søsken

KULTUR OG IDRETT

Fremskrittspartiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv, basert på personlig engasjement, frivillighet og bedrede rammevilkår for kreativ næring.

Kulturen bidrar til økt livskvalitet for mange, både for utøvere og publikum. Profesjonelle kunstnere, lag, foreninger og enkeltpersoner gjør en stor innsats for å tilby et variert utvalg kulturaktiviteter. Kultur for voksne utøvere og publikum bør i større grad finansieres ved publikumsbetaling og i samarbeid med næringslivet.

Kultur for voksne mennesker i bør i større grad kunne finansieres uten offentlig støtte, og baseres på betalingsviljen hos publikum. Det er ingen politisk oppgave å avgjøre hva som er gode kulturuttrykk for eksempel gjennom offentlig støtte, men der det offentlige bruker penger på kulturtiltak, er det viktig at pengene kommer folk flest til gode. Barn og unge bør prioriteres når offentlige kultur- og idrettsmidler skal fordeles slik at flest mulig kan delta.

Det er viktig å verne om Norges kulturarv. Enkelte nasjonale og regionale institusjoner er spesielt viktige for landets identitet. Disse bør sikres en grunnfinansiering, uavhengig av hvilken aktivitet som til enhver tid foregår i bygningene.

Vi vil fjerne tilskuddsordningen for trossamfunn, men sikre tilskudd for å ivareta kirkebygg med kulturhistorisk verdi, samt lovpålagte oppgaver.

Frem til det er politisk flertall for å fjerne tilskuddsordningen for trossamfunn må det innføres tydelige økonomiske sanksjoner mot trossamfunn som driver med diskriminering. Utenlandsk finansiering av moskeer i Norge må forbys, da det er vel kjent at moskebygging for å øke egen innflytelse inngår i flere islamske nasjoners utenrikspolitikk.

Kultur og idrett er et viktig verktøy for å bidra til god integrering.

Fremskrittspartiet vil:

- at kulturinstitusjoner i størst mulig grad finansieres av publikum
- at der kultur mottar offentlig støtte bør denne stimulere til at kulturen skal nå et størst og bredest mulig publikum
- at offentlig støtte skal gis til aktiviteter for barn og unge for å gi flere mulighet til å delta
- opprettholde støtte til vedlikehold og investeringer for viktige nasjonale og regionale kulturinstitusjoner
- ikke redusere idrettslags og frivillige organisasjoners mulighet til å generere egne spilleinntekter
- åpne for etablering av kasino og pokerklubber
- forenkle reglene for selvstendig næringsdrivende kunstnere
- kutte statlig kulturbyråkrati ved å legge ned Kulturrådet og Norsk Filminstitutt og flytte ansvarsområder og ressurser til kulturfeltet selv
- at tros- og livssynssamfunn skal finansiere seg selv
- at tros- og livssynssamfunn skal skjermes fra påvirkning fra land som ikke respekterer menneskerettigheter og tros- og livssynsfrihet
- gjeninnføre gaveforsterkningsordningen

Vår felles kulturarv

Den norske kulturarven representerer store verdier og er med på å gi nasjonen og innbyggerne identitet og fellesskapsfølelse. Vår felles kulturarv er representert gjennom kulturminner, eiendommer, bygninger, musikk, kunst, litteratur og norsk språk.

Når staten krever undersøkelser for å lete etter kulturminner, og i de tilfellene der staten freder private eller offentlige kulturminner, skal staten også bære kostnaden ved dette.

Det settes av egne bevilgninger til riksantikvarens budsjettposter for å ivareta vedlikehold av kulturminner.

Vi vil arbeide for ordninger hvor staten kompenserer for merkostnader ved finansiering av forsikring, drift og vedlikehold av de bygg og steder det offentlige betrakter som kulturminner, fordi det er statens ulike pålegg som medfører økte kostnader. Det offentlige må også i større grad sikre private gjenstander og private samlinger som er en del av vår viktige kulturarv.

Det er viktig å ivareta norsk kultur og kulturarv. Integrasjon av uttrykk fra andre kulturer bør foregå i et naturlig tempo og ikke være en offentlig oppgave. Norsk kultur lever i naturlig samspill med andre kulturer og trenger derfor ikke politisk vedtatte stimuli for å ta til seg nye impulser – de blir best tatt imot når de ikke blir forsert inn.

Fremskrittspartiet vil:

- sikre ivaretagelse og formidling av norsk kulturhistorie og håndverkstradisjoner
- at der hvor staten freder privat eiendom, skal det gis kompensasjon
- at kulturminnesaker underlegges politisk behandling
- at det økonomiske ansvaret for håndtering av fortidsminner pålegges staten
- fjerne administrativ rett til å sende lokalt behandlet kulturminnesak til riksantikvaren etter politisk avgjørelse.
- styrke fartøyvern og bidra til at kystkulturen blir tatt vare på

Samisk kultur

Det er viktig og berikende for Norge å opprettholde samisk språk, kultur og samfunnsliv i de områder hvor samene tradisjonelt har vært bosatt, og hvor de har hatt sitt virke. Arbeidet med å sikre dette bør gjøres gjennom ordinære folkevalgte organer, eller organer med utspring fra disse, samt på frivillig basis. Fremskrittspartiet ønsker å opprettholde fagopplæring innen duodji i skoleverket.

Frivillighet

Kulturaktiviteter for barn og ungdom blir stadig viktigere. I en tid hvor barn i langt større grad enn tidligere passiviseres, er alle våre frivillige lag og foreninger spesielt viktige. Kultur- og fritidsaktiviteter for barn og unge er også viktige for trivsel og oppvekstmiljø, samt for utvikling av sosiale ferdigheter og tilhørighet. Barne- og ungdomsarbeidet som gjøres i frivillige lag og foreninger, er uvurderlig som forebyggende arbeid, også når det gjelder rusproblematikk. Vi vil styrke frivillighetens rolle i samfunnet.

Frivilligheten skal ikke brukes av det offentlige som et instrument, men må få velge sine oppgaver, organisasjon og arbeidsform selv. For å legge til rette for gode rammer for frivilligheten ønsker vi å arbeide for en full regelstyrt momskompensasjon for frivilligheten.

1 Frivilligsentraler er mangfoldige møteplasser bygget på frivillighetens premisser og lokale
2 ønsker, ivare tatt av ansatte i samhandling med frivillige, lag og foreninger, næringsliv og
3 kommune. For å ivareta tryggheten til brukerne av frivillige tjenester utvides muligheten for
4 innhenting av politiattester, for eksempel ved arbeid med mennesker med demens.

6 Frivilligsentralene spiller en viktig rolle rundt om i kommunene og har en viktig funksjon i å
7 støtte og stimulere til frivillig innsats og samarbeid med lokale lag og foreninger.

9 Dagens korps bidrar med musikkopplæring av barn og unge og gir barn som ønsker det,
10 tilgang til instrumenter. For å bedre hverdagen for korpsene bør det innføres fullt momsfritak
11 for kjøp av instrumenter, samt etableres insentiver for å bedre tilgangen på dirigenter.

13 **Fremskrittspartiet vil:**

- 14 • gjøre momskompensasjon til frivillig og ideell sektor regelstyrt
- 15 • øke skattefradraget på gaver fra privatpersoner til frivillige organisasjoner
- 16 • gjøre det enklere for frivillig sektor å delta i offentlige anbud knyttet til inkludering og
17 arbeidstrening

19 **Idrett**

20 Idrett skal i størst mulig grad være uavhengig av politisk styring. Idretten må ikke ses som en
21 forlenget arm av det offentlige, men må få vokse og utvikle seg på egne premisser til glede
22 for deltakere og utøvere.

24 Offentlige midler som brukes på idrett, bør primært brukes på barne- og ungdomsidrett.
25 Toppidretten skal være egenfinansiert, slik at den ikke trekker offentlige midler vekk fra
26 breddeidrett.

28 Vi har over mange år registrert et stort behov for rehabilitering og nyetablering av
29 idrettsanlegg. Idrett har store ringvirkninger på mange områder. Folkehelse generelt,
30 rusarbeid, forebygging, rehabilitering, integrering og skolearbeid kan nevnes. Dette
31 innebærer at man må se sektorovergripende og landet under ett. Det offentlige må derfor i
32 mye større grad ta ansvaret for bredden i tilbudet i hele landet.

34 Vi ønsker at ordningen med spillemidler til kultur og idrett blir endret slik at ventetiden blir
35 fjernet, og at staten forskutterer restbeløp, slik at lag og foreninger som bygger idrettsanlegg
36 og kulturbygg, får tilskuddet når anlegget blir tatt i bruk.

38 Fremskrittspartiet ønsker å oppheve enerettsmodellen og innføre en lisensordning for sports-
39 og underholdningsspill på lik linje med våre naboland. Videre vil vi se på muligheten for å
40 innføre en felles ordning for spillestans på tvers av alle tilbydere av pengespill, slik Sverige
41 og Danmark har gjort.

43 Det offentlige bør legge til rette for og tilføre ressurser gjennom gjensidige avtaler hvor lag og
44 foreninger stiller seg til disposisjon når organisasjonen og det offentlige har gjensidig nytte av
45 det.

47 **Fremskrittspartiet vil:**

- 48 • stimulere til fortsatt frivillig innsats
- 49 • prioritere barne- og ungdomsaktivitet innenfor kultur og idrett
- 50 • at toppidrett og store internasjonale idrettsarrangement egenfinansieres
- 51 • regelfeste momskompensasjonsordningen og øke skattefradraget for frivillige lag og
52 foreninger

- legge bedre til rette for at mennesker med nedsatt funksjonsevne får anledning til å delta i kultur- og idrettsaktiviteter
- innføre lisensmodell for spill, beskatte spilleaktører og flytte finansieringen av ideelle lag og organisasjoner til eget kapittel i statsbudsjettet
- sikre at merverdiavgift på frivillig arbeid refunderes eller kompenseres
- sikre norsk hestesport forutsigbare økonomiske rammevilkår for å kunne tilby medlemmer og andre et variert aktivitetstilbud i fremtiden
- styrke ordningen med aktivitetshjelpemidler til personer over 26 år
- sammen med idretten finne løsninger for å sikre at økonomi ikke er en barriere for idrettsdeltakelse for barn og unge

Gaming og e-sport

Gaming er den største aktiviteten blant barn og unge i Norge, men aktiviteten har frem til nå i liten grad vært organisert gjennom frivillige lag og organisasjoner. Samtidig ser vi at den organiserte delen av gaming, som kalles e-sport, vokser frem over hele landet, der kommuner, lag og organisasjoner, foreldreinitiativ og ungdommene selv starter lokale lag og klubber for å organisere aktiviteten.

Fremskrittspartiet er positive til at gaming i større grad kommer inn i organiserte former, der gamerne får voksenoppfølging og kommer inn i det frivillige kultur- og idrettsmiljøet. Gode organiserte e-sporttilbud lokalt vil i tillegg til å gi ungdommene et fritidstilbud, ha en positiv påvirkning på det sosiale miljøet og folkehelseutfordringer knyttet til stillesitting og manglende fysisk aktivitet.

Vi ønsker å likebehandle e-sport med annen frivillig organisert idrett og kulturaktivitet, og vil gi e-sportlag og organisasjoner for barn og unge de samme mulighetene til finansiering gjennom de offentlige støtteordningene. Vi vil legge til rette for at norske næringsaktører kan ta del i den internasjonale veksten i spillindustrien.

Fremskrittspartiet vil:

- likebehandle e-sportklubber med andre frivillige idrettslag og organisasjoner
- bidra til å styrke kunnskapen, kompetansen og forskningen om gaming og e-sport i Norge
- bidra til at kommuner og fylkeskommuner legger til rette for e-sport i offentlige idretts- og kulturbygg
- bidra til å gjennomføre nasjonale og internasjonale e-sportsarrangementer i Norge

Folkehelse

Folkehelse er et vidt begrep som spenner langt utover den organiserte idretten. Tiltak for å bedre folkehelsen handler om tilrettelegging for å kunne gjøre gode valg, og for å få flere i gang med fysisk aktivitet. Dagens aktivitetsmidler går utelukkende til ulike prosjekter i organiserte idrettslag. Det bør imidlertid også ses på alternativer hvor aktivitetsmidler kan komme flere til gode, også tiltak rettet mot uorganisert aktivitet som etablering av nærmiljøanlegg, aktivitetsparker, turløyper osv.

Fremskrittspartiet ser også positivt på det arbeid frivilligheten gjør gjennom Barn- Unge - Aktivitet (BUA) for at familier skal oppleve et godt friluftsliv uten store kostnader.

1 **Åndsverk og rettigheter**

2 Skapere og utøvere bør sikres muligheten til å livnære seg gjennom sin virksomhet ved
3 eiendomsrett til egne åndsverk og prestasjoner. Disse gruppernes inntekter vil i større grad
4 basere seg på reell verdi i form av faktisk utnyttelse, fremfor offentlige etaters og politikeres
5 synsing.

6
7 Enhver som skaper åndsverk, må sikres rettighetene på en tilstrekkelig måte. Samtidig må
8 ikke forbrukeres rettigheter til lovlig bruk av åndsverk bli utilbørlig innskrenket. Den
9 teknologiske utviklingen gir både muligheter og utfordringer.

10 11 **Fremskrittspartiet vil:**

- 12 • at åndsverksloven og forbrukerrettigheter moderniseres slik at dagens digitale
13 forbrukerkultur er et gode både for dem som skaper og for dem som bruker åndsverk
- 14 • sikre at bruk av KI (kunstig intelligens) både respekterer opphavsrettigheter og gir en
15 god allmenn nytte av ny teknologi

16 17 18 **Arkiv, bibliotek og museer**

19 I et kunnskapssamfunn er tilgang på informasjon viktig. Arkiver, biblioteker og museer er
20 gode kilder til kunnskap, men det er en forutsetning de at har evne til å omstille seg for å
21 opprettholde en sterk stilling som folkeopplysende institusjoner i samfunnet.

22
23 Fremskrittspartiet er opptatt av at bibliotek tjenester skal være gratis og tilgjengelig for alle,
24 gjerne døgkontinuerlig tilgang, slik enkelte kommuner har etablert.

25
26 Museene er viktige institusjoner der frivillige entusiaster, fagfolk og myndigheter i fellesskap
27 tar vare på kulturarven. Det offentlige skal legge til rette for musealt arbeid med bevilgninger
28 til drift og investeringer i anlegg.

29
30 Vi bør stimulere til et utstrakt og åpent samarbeid mellom våre museale institusjoner og
31 private samlere med tanke på utstillinger og bruk av frivillige, spesialister og samlere.
32 Museenes kapasitet til anskaffelse og oppbevaring av samtidsobjekter bør styrkes med tanke
33 på et større fremtidig utvalg av historiske objekter.

34 35 **Fremskrittspartiet vil:**

- 36 • at institusjonene skal kommunisere med folk og låne ut innhold over Internett samt ta
37 i bruk flere distribusjonsmåter

38 39 40 **Medier**

41 En fri og uavhengig presse er en forutsetning for demokratiet, ytringsfriheten og rettsstaten.
42 For å sikre konkurranse og mangfold i mediene vil vi arbeide for størst mulig grad av
43 etableringsfrihet i medienæringen. Ordinære konkurranseregler skal også gjelde for
44 mediebedrifter.

45
46 Fremskrittspartiet vil omgjøre NRK til aksjeselskap og selge statens aksjer. Finansiering av
47 NRK må skje på samme vilkår som for andre kringkastingsselskaper.

48
49 Et lands presse er ikke uavhengig dersom den er avhengig av støtte fra staten. Etter hvert
50 som pressen blir mer og mer avhengig av statsstøtte, vil uavhengig journalistikk svekkes. Det
51 er en fare for at pressens kritiske holdning til statsstyret blir dempet på grunn av statlige
52 subsidier. Vi vil fjerne statsstøtten til mediene, men så lenge denne ordningen består skal
53 også nye medier være støtteberettiget.

1 Vi mener det fortsatt bør være mulig å sende riksdekkende radio på FM-nettet, og at aktører
2 som ønsker å gjøre det, kan reetablere et slikt sendenet.
3

4 **Fremskrittspartiet vil:**

- 5 • ha regelstyrt insentivordning for utenlandsk filminnspilling i Norge
- 6 • motarbeide enhver form for sensur
- 7 • utrede en oppsplitting og nedsalg av NRK på en slik måte at virksom konkurranse
- 8 oppnås, kulturpolitiske mål ivaretas og offentlig finansiering reduseres mest mulig
- 9 • fjerne pressestøtten, men inntil dette er gjennomført likestille nye og etablerte medier
- 10 • sikre plattformnøytralt redaktøransvar
- 11 • sikre plattformnøytrale regler for merverdiavgift

Frihet for enkelt— mennesket

— mer frihet

Karl Johans gate 25, 0159 Oslo • Tlf.: 23 13 54 00 • frp@frp.no
www.frp.no • facebook.com/fremskrittspartiet